

budova Akademického gymnasia, palác arciknížete Viléma, celá řada krásných domů soukromých. Ovšem zcela samostatné architektní práce jeho pak je černovická památně krásná residence biskupská s kaplí a synodální síní, imposantní nová porodnice pražská atd.

Uvádíme to vše jen kvůli úplnosti. Ať cokoli vytvořil v gotickém i románském a v moderním slohu — nejpěknějším zůstane přece to, co učinil ve slohu česky humánním!

Říká se, že peníze nesou člověku úroky, jen dokud žije, a že nepomáhají k pohrobní slávě. Hlávka ten předsudek pokořuje — již i munificence jeho zajišťuje mu slávu trvalou!

JOSEF SCHULZ

Doba, kdy Národní divadlo konečně a — jak doufáme — navždy otevřeno bude, se blíží. Bude prý otevřeno v polovině října, a mělo být hned nyní o svatém Václavě. Nespěcháme již, nevisíme na kalendáři; když jsme čekali třicet let, počkáme také ještě měsíc, jen když vše pak již bude dokonalé a v ničem, praničem už nezůstane žádné prozatímnosti více. Máme teď pocit jistoty, mužný pocit, a ten přeje spěchu, jen kde je ho vskutku potřebí. Kéž bychom měli pocit ten také v jiných směrech národních, ještě důležitějších!

Když geniální Zítek od vedení znamenitého a památného díla svého odstoupil — čehož podnes litujeme již také kvůli ztrátě času — byli bychom octli se v ne-snázi trpké, kdyby nebyl zde býval kongeniální jeho spolupracovník, architekt Schulz. Týž pracoval spolu již na původních plánech Národního divadla co asistent Zítkův, a byl tedy jedině po něm povolán uvést požárem zvalenou stavbu k vrchu a konci. Znalci tvrdí,

že podniknuté práci dostál se zručností znamenitou.

Josef Schulz narodil se dne 11. dubna 1840 v Praze na Malé Straně. Studoval techniku v Praze, akademii ve Vídni, odtud pak přišel zas do Prahy k Zítkovi co asistent. Nato odebral se na dvě leta do Italie. Tak, jak Schulz v Italii pracoval, s tou obrovitou pílí a láskou, nepracovalo tam věru architektů mnoho. Co se týká italského stavitelského umění všech dob, hlavně ale renesance, ano i všeho výtvarného, s architekturou spojeného odvětví, je Schulz autoritou rozhodnou. Po návratu usídlil se pak v rodišti svém a začal tu pracovat samostatně. Roku 1878 stal se profesorem na české technice, po smrti prof. Niklasa.

Hlavními stavbami jeho jsou: Rudolfinum (společně se Zítkem), dům zednických mistrů v Praze, radnice smíchovská, vnitřní úprava vily Gröbovy ve Vršovcích, vnitřní zařízení Valdštýnského paláce na Malé Straně, pak řada činžovních domů. Výtečně a s výsledkem také působí v důležitém oboru uměleckého průmyslu, předně v zlatnické škole pražské, k níž ministerstvem povolán již r. 1873. Při nedávném jubileu kardinála Švarcenberka, když jednalo se o slavnostní pro tohoto dary, viděli jsme ze školy té vyšlé práce, které byly eminentní v ohledu každém.

JOSEF STRACHOVSKÝ

Jos. Strachovský, tvůrce pomníku Havlíčkova a pomníku bratranců Veverkových, náleží také mezi dítky té české, sedmibolestné naší uměny. Co platno, je to právě *českým pravidlem*, že dobré čtyry pětiny sil, které platně vynikly a vynikají v české literatuře, v českém výtvarnictví, v české hudbě, české vědě, českém veřejném ruchu vůbec, měly svou kolébku buď ve vesnické chatě podruhově nebo v stejně chudé

jizbě malého městského řemeslníčka. Smí někdo tvrdit, že celá česká síla nevychází zdola?

Strachovský narodil se 19. dubna roku 1850 v Kutné Hoře, kde otec jeho živil se truhlářstvím. Nic platno, že hošík již v útlém věku projevoval nápadné a skvělé vlohy k řezbářství, že odbyv školu hlavní, na reálce za návodu známého profesora Zvěřiny vynikal kresbami svými: otec potřeboval výpomoci a hošík musil na truhlářství. Vyučiv se, dostal se však pomocí některých prací svých přece pak ku pražskému řezbáři Janu Kášovi a tu strávil *nové* čtyry roky co učeň.

A rok nato byl Strachovský už — v Mnichově. Odebral se tam pomocí svého bratra, aby možno-li, vstoupil na akademii. Byl bez prostředků a bez rádců, ale práce jeho pomohly mu poměrně záhy, že přijat na akademii bezplatně. Hned první jeho dílo z akademie vyšlé přijato pak na výstavu a doznalo chvály veřejné. To pomohlo Strachovskému, že od některých mecenášů českých, hlavně mužů kutnohorských, poskytována mu podpora, — skrovná, ale skromnému, v říši ideálů žijícímu mladíku dostačující.

Záhy byl znám co výborný portretista. Měl proto obdržet od jistého českého šlechtice větší zakázku a odebral se kvůli ní nazpět z Mnichova do Čech. Avšak se zakázky zase sešlo a Strachovský mohl nyní pokračovati doma, s čímž v Mnichově byl započal: v boji se svízeli a lopotami. Naštěstí našel konečně útulek v dílně mistra Bohuslava Schnircha a pracoval s ním na sochách pro Národní divadlo.

První jeho samostatnou prací byla pak zde pamětní deska Jana Rokycany, a hned nato svěřeno mu provedení pomníku Havlíčkova a pomníku bratranců Veverkových.

Že provedl oba ty pomníky mistrně, stvrdily právě veškeré kritické hlasy české.

Jmeno Hellerovo má v Čechách zvuk svůj určitý a jasný. Kdybychom ale měli u nás poměry přizpůsobené poměrům francouzským, kdež každý politický článek v čele časopisu uveřejněný je opatřen podpisem spisovatelovým a důležité rubriky velkých časopisů politických jsou rovněž podepisovány redaktory svými, bylo by jmeno Dra Serváce Hellera u nás, kde je tak živý zájem o politiku, již po víc než celé desítky let jedno z nejpoblárnějších. Částečně tradicionelní zvyk, částečně dlouho trvající, dosud nezlepšené poměry tiskové nutí ale k anonymitě, a tak se stává, že právě ti praktičtí politikové naši, kteří každý dech českého národa sprovázejí strážnou radou svou, přítomnost nám zapevňují a budoucnost čile a neunavně připravují, ti že se znají a jmenují mnohdy jen jako náhodou.

Dr Servác Heller narodil se 12. května 1845 ve Vlašimi, kdež jeho otec — výborný hudebník český — byl učitelem. Gymnasijní, později pak (na fakultě filosofické a právnické) universitní studia svá konal v Praze; doktorát si získal filosofický. Po čas studií byl Heller jednu dobu jednatelem *Akademického čtenářského spolku*; také založil posud kvetoucí literárně-řečnický spolek *Slavia*, jehož byl prvním předsedou. Již tenkrát vynikal co brilantní stylista a řízný, vždy vítězný řečník.

Nato stal se Heller vychovatelem v Moskvě a zde položil si vlastní základ ku svým rozsáhlým studiím politickým směru předně slovanského. Také ještě později procestoval Heller Rusko, a sice ještě dvakrát, od Baltu až po Černé moře; též konal pak cesty Německem, Polskem, poloostrovem Krymským, Rumunskem, Bulharskem a celým Rakouskem. Moravě a Slezsku věnoval zvláštní výlety studijní.

Od roku 1870 je H. spisovatelem, předně publicistou. Hlavním jeho zaměstnáním ovšem byla a jest po-

litika. Po celý čas ten náleží H. k předním silám Národních listů, a když za poslední slovanské války tovali se Rusové na Balkán, byl H. tam vyslán a působil odtamtud co *zpravodaj válečný*.

Opomíjejíce některé *časové brošury* Hellerovy, uvádíme ze samostatných jeho děl jakožto nejstarší *Život na Rusi*, vydaný Maticí lidu. Od r. 1873 redigoval a vydával se Svatoplukem Čechem *Lumír*, roku 1879 založil pak s Čechem měsíčník *Květy*, jež se staly orgánem pro český život tak důležitým.

Je vůbec obdivuhodno, jak Heller vedle své politické činnosti dovedl různě a bohatě zaměstnávat se také literaturou. Počet jeho *článků cestopisných* a jeho *národopisných studií*, jež vycházely bezejmenně nebo jenom šifrovaně, jest velký (krymský cestopis, feuilletony z Ruska, Německa, Rumunska, Bulharska), a *literární i uměleckou kritikou* vyniknul bystrý jeho duch rovněž bohatě.

Dle velkých životních průprav a zkušeností jeho ovšem nebylo divu, že Hellera při literárních snahách vábil předně *román*. Dnes je již rozhodnuto, že máme v něm románopisce přímo výtečného. *Král stepi, V bouři života, Salomonida* zapevnily romanciérské jméno jeho provždy.

Je to nyní téměř u všech národů zajímavým a zvláštním, ale přirozeným úkazem, že mezi jich politiky nalezají se také výborní spisovatelé dušezpytných, ostře člověka a lidskou společnost rozbírajících románů. Kdož by si nevzpomněl na Angličana ministra Beaconsfielda, na celou řadu Francouzů, mezi nimi předně na Victora Huga, na Norvežana Björnsona, Maďara Jókaiho a j. U nás zrcadlí se pěkný ten zjev právě v Hellerovi. „Na jedné straně střízlivost a rozum praktický, na straně druhé nadšení a umělecké ovládání formy, toť“ — jak již Kraszewski řekl — „přední charakteristika pokročilé naší doby.“

Jmeno J. L. Turnovského vyniká za poslední doby na českou veřejnost. Dílem je to výsledek mnoholeté píle, některých nyní vydaných souborných spisů, které se setkaly se spravedlivým uznáním, dílem to vychází z činnosti vskutku vydatné, již Turnovský věnuje naší Ústřední matici školské.

Turnovský jest ještě dítětem těch českých, kyprých dob, za nichž pracovníci národní vyvíjeli se nám jakoby z půdy samé, jenom ze vzduchu a denního světla. On je samoukem a nemusí se věru ostýchat s přiznáním toho: nechodil do lepších škol, ale učil se mnoho; nebyl vzděláván, ale vzdělal se sám. Narodil se 9. února 1838 v Sobotce. Navštěvoval tamější školy do desátého roku svého, učil se pak „německy“ a potom šel na kupectví.

Poplakał si, že chudí rodiče nemohou jej dát na gymnasium, — a zahrabal se do knih. Štěpánek, Klicpera, Tyl — osudné čtení! Sedmnácte let stár octnul se u Prokopa, pak u jiných divadelních společností českých. Ano i v Praze zahrál si r. 1863 v Strakonickém dudáku a byl za Liegerta krátce angažován; avšak na své štěstí, maje nepoměrně více lásky k divadlu než pravé herecké způsobilosti, byl kritikou poukázán ku směrům jiným.

Co to vše ale platno! Známo je pořekadlo, že „kdo u divadla roztrhá podšívku jen jednu jedinou, více už od něho neupustí“, a Turnovský, našetřiv sobě několik set zlatých, stal se sám — ředitelem. Byl jím celý rok, dokud stačily ty zlaté. A pak ještě jednou stal se hercem, hrál se společnostmi po tři leta na Moravě, a pak — toho rozumně už nechal. Ale lásku k věcem divadelním podržel, znalost jich sobě zachoval; a to dodává Turnovskému u nás jak osobního, tak literárního významu. Turnovský byl divadelním ochotníkem, divadelním hercem, divadelním ředitelem, diva-

delním spisovatelem (sepsal i dvě hry původní a přeložil her asi padesát) a konečně, sepsav *historii českého divadla*, je i divadelním historikem. Jeho *Životopis Tylův*, s nímž byl v trvalých stycích osobních, a jeho *Z potulného života hereckého* jsou spisy ceny trvalé.

Mezitím všímal sobě pilně literatury. Dvacetiletý napsal první novelu svou. Ve vynucených pauzách svých hereckých působil i co knihkupecký kolportér. Redigoval a rediguje celou řadu kalendářů. Byl nejprv lokálkářem, pak již samoplodnějším spolupracovníkem časopisů. Psal pro *Národ*, redigoval po Sabinovi *Slovana* a je od roku 1873 členem redakce *Pokroku*.

Nejnověji vydanými dvěma svazky *Povídek a humoresek*, jakož i svazkem cestopisných studií *Putování po vlasti*, přijatými vesměs s uznáním ochotným, postavil se do řady našich beletristů a můžeme z pera jeho očekávat ještě další plody zralé a dobré.

JOSEF VÁCLAV MYSLBEK

Duševní život a snahy národů nevzdělaných vtělují se arci jen v slova a zvuky, a bouře časů odnesou, roznesou je obyčejně pak provždy. Život a snahy národů vzdělaných vtělují se však také v kámen, v kámen beroucí na sebe význačný, myšlenkový ráz.

Také náš národ, jakmile nyní doopravdy oživil, klade již stopy svého bytí v mramor a žulu. A věru že stopy ty svědčí o váze a síle. Měli jsme v oboru výtvarném, jako v oboru literárním a hudebním, štěstí na talenty. Budovy neskonale krásy vyrůstají z té naší země, a půvabné tvary jich jsou vroubeny sochami z rukou mistrů a vnitřek jich je vyzdoben obrazy nezměrné ceny.

Mezi našimi sochaři zaujímá Josef Václav Myslbek

jedno z míst předních. Zdali nejpřednější, my současníci nerozhodneme; buďme rádi, že máme hned několik sil, které o to místo právem závodí. Na všechen způsob je Myslbek rivalem, jenž tak hned neustoupí, s nímž však o palmu zápasit je pro každého zápasem čestným.

Je věru ale dojemno, z jakých že počátků, s jakými že prachudičkými pomůckami vyvinul se Myslbek, jemuž dnes ovšem neodepře už nikdo, že je sochařem geniálním. Jeho školy: nižší reálka tak asi. Původní určení: sazečství. Mistr a učitel: Seidan. Dobrý mistr, zajisté, ale prosíme: atelier pražského sochaře, do něhož značnější objednávka kápla vždy jen „zároveň s velkou kometou“. A ještě k tomu mistr Seidan záhy se přestěhoval do Vídně a Myslbek pak už pracoval pro sebe — totiž živil se pracemi pro pány stavitele činžovních domů.

Pak přece přišel na několik měsíců za Seidanem do Vídně a zde se seznámil také s Václavem Levým, pro něhož později nějaký rok v Praze pracoval. Zajisté že naučil se od Levého věci jedné: úctě k vlastní umělecké individualitě, přesvědčení, že třeba individualitu tuto přivést k plnému rozvoji. Proto také se odhodlal, že — třeba co do let dosti pozdě — studovati bude na pražské akademii. Na té arci ještě neuzrál talent žádný, a tím už je školství jeho — zase skončeno.

Ano — ještě něco. Za poslední výstavy pařížské byl Myslbek také v Paříži. *Celý týden* tam byl, a naše poměry poskytly mu tolik pomůcek k tomu, že na zpáteční cestě nesměl už ani jíst!

Trnitá cesta, pravá Golgota pro umělce, v jehož vnitru to vře a kypí a jenž cítí sílu i na to, co je v umění jeho nejvyšší. A přece to Myslbek všechno přemohl a dnes je sochařem slovutným. Sochařem myslícím, v jehož každé práci kypí duch. Sochařem ale pravým, umělcem celým, jenž ví, co umělecký materiál jeho snese. Práce Myslbekovy mají ráz tvůrčí: jeho kameny mluví.

Vypočítávat díla Myslbekova nebudeme. Jsou známa a právě v poslední době promluvílo se o nich co nejvěcněji a zcela správně. Jeho Sarkofag, umístěný v městském museu pražském, je dílem, na něž může být každý národ hrdým. A teď vnešena zde na Myslbeka ozdoba mostu Palackého a dána mu tím příležitost, aby jméno své přenesl na věky nejpozdnější.

DR OTAKAR HOSTINSKÝ

O doktoru Hostinském lze říci: filosof, ale vzdor tomu muž rozumný, estetik, ale vzdor tomu spisovatel záživný. Jeho filosofie má roucho srozumitelné, a jeho estetika hledí prakticky pronikat životem praktickým a vzdělat, zušlechtit jej. Dr Otakar Hostinský jmenován nyní mimořádným profesorem estetiky na universitě české. Na té universitě své vítáme každý přírost vřele, muže však, jakým je Hostinský, vítáme dvojnásob — a mohli bychom to stupňovat ještě dál a říci, že pisatel těchto řádků vítá jej osobně čtyřnásob, už za to, že v nejkritičtějších dobách hájil Hostinský spolu s pisatelem mistra Smetanu statně a neohroženě, a zaplat' pánbůh že s úspěchem. Proti komu ho musili hájit? Inu proti českým lidem, jako vše české, i sám ten český jazyk náš, musí se hájit proti českým lidem.

Dr Hostinský je dosud mlád. Narodil se dne 2. ledna 1847 v Martinovsi u Budyně. Školy začal navštěvovat v Heřmanově Městci, gymnasium absolvoval na Novém Městě pražském, načež studoval nejprv práva, později filosofii na vysokých školách pražských a mnichovských. R. 1869 promovován na doktora.

Činnost jeho literární byla na počátku hlavně referentská, a sice psal H. do Dalibora, Hud. listů, Lumíra (jehož redaktorem také byl), Národních listů,

Pokroku a Politik. R. 1874 stal se vychovatelem a trávil ve Vilémově a v Solnohradě. Obětovav několik let přípravám (na př. také delším pobytem v Itálii), habilitoval se r. 1877 za docenta vědy hudební, rozšířil r. 1883 habilitaci tu na všeobecnou estetiku, až nyní 14. září jmenován mimořádným profesorem estetiky na universitě české. Od r. 1877 je profesorem dějin umění na Akademii výtvarných umění, od r. 1882 též profesorem dějin hudby na konservatoři. A kvůli úplnosti dodáváme, že také po několik let vyučoval estetiky na Vyšší dívčí škole české.

Vydal celou řadu spisů. Životopis Rich. Wagnera, dále Šest rozprav z oboru krasovědy a dějin umění, životopis Gluckův, r. 1869 jubilejní Almanah českého studentstva, později redigoval almanah Uměl. besedy Máj atd.

Hostinský je mlád a literatura naše dozná od něho zajisté ještě obohacení mnohé — obohacení skutečné.

J Á C H Y M B A R R A N D E

Že Jáchym Barrande daroval celé své znamenité sbírky geologické, svého druhu jediné ve světě, Českému museu, je víc než „dar královský“: jeť to nejkavalírštější poklona, jaká se mohla českému národu učinit. Mravní význam daru toho je právě nyní neocenitelný.

Člověk se musí vmyslit do duše učeného sběratele, jenž po půlstoletí sháněl kousek po kousku s náruživostí až šíravou a obětovností neobmezenou, na každý kousek ten zapevnil částku svého fysického i duševního života, jenž je sobě vědom, že majetkem jeho je soubor vědeckých dokladů, kteréž mu závidí celý učený svět ostatní, a jenž na sklonku svých dnů pak přemýšlí, kterým že rukou svěriti má další osudy svého pokladu. Člověk se musí vmysliti do duše učeného

spisovatele, jenž vybudoval vědecké dílo fenomenální, ale vidí, že dílu tomu schází přece ještě zde onde dodělka poslední, a přemýšlí, jakým že rukoum svěřiti má práci tu nutnou. Je to věru krásná víra v duševní život český a ve zdatnost české vědy, že Barrande svěřil i sbírky i dílo své českému národu! Na takové svědectví může národ český být hrdý.

Ten národ, dle laskavých krajanů druhé — „tuze druhé“ národnosti, jen národ schopností inferiorních! Ten národ, o jehož paladiu Museu vyslovili se teprv před nedávnem němečtí profesori tak pohrdlivě! Ano — on *jest* rozdíl mezi přistěhovalým k nám Francouzem a mezi přistěhovalým k nám Němcem, nesmírný rozdíl mezi duchem a srdcem národa francouzského a národa německého!

Jáchym Barrande narodil se r. 1798. Do Prahy přibyl s vypovězenými Bourbony r. 1830 a setrval již zde. Byl původně matematikem a inženýrem, v Čechách stal se geologem a našel nový stěžejný bod svého života, jehož se více nespustil. Francouzem zůstal, hrdým na původ a národ svůj; k našemu národu přilnul láskou.

Napsal snad padesáte spisů větších a menších, děl mnohosvazkových i monografií drobných a knížek vědecky polemických.

Nám zde arci stačí pohled na oba vrcholy činnosti jeho: na monumentální Barrandovo dvacetisvazkové dílo *Systém silurský* ve středu české země a na monumentální Barrandův odkaz českému národu.

Chtějí teď pražský dům, ve kterém Barrande žil asi po čtyřicet let, označit deskou pamětní. Učiní, to se rozumí, dobře. Ale nám napadá ještě věc jiná:

Místo za Slíchovem u „Děvína“, kde Barrande při nahodilé procházce v letech třicátých ze země zvedl první zkamenělinu — trilobitu — a rozhodnul tím nad celým svým napotomným životem, místo to je známo. Bezpečně nám je ukážou naši geologové Krejčí nebo Frič. Nebylo by dobře, označit historické to místo ně-

jakým pískovcem jednoduchým, ale přece zdobným? Byl by to pomníček druhu nového — ale rozhodně českého druhu!

JAN LIER

Podívejme se přece na Lierovu tvář! Rozhodně tvář bystrého pozorovatele, je-li pravda? Rychlého myslitele. A nejspíše že sarkastického pokušitele. Řekl bych, že má tvář Lierova cosi sokolího do sebe, totiž co do určité kontury a noblesy formy, z níž mluví také noblesa duševní. Čím ten muž je, tím jest as individuálně, zcela po svém.

A vskutku: novelist Lier je tak individuální, že stojí v mnohém ohledu zcela osamoceně. Jako sokol se své hradní výše, také Lier se své výše duševní obzírá pořádný kus kraje, má bohatou perspektivu, ale přitom ostrý duševní jeho zrak pozoruje i to drobné zrníčko dole na zemi. Jeho povídky jsou přebohaty na psychologické, řekněme lidské perspektivy, jeho slovní kresby jsou naprosto určity a jeho dialogy jsou bohaty na drobný detail lidský. Po sokolsku potřebuje také Lier širší a vlastní revír pro činnost svou, a proto si upravil *vlastní* svůj genre: *povídku železničnickou*. Ale nechť krouží jen nad tím revírem svým nejvlastnějším nebo zašvihne v kteroukoliv jinou stranu literární, vždy jest při něm síla a elegance: Lier je náš vypravovatel vskutku salonní.

Jan Lier narozen dne 27. října 1852 v Kutné Hoře. Velmi mlád dán na reální školu a určen pro zaměstnání technická. Profesor Julius Roth, jeho učitel jazyka a literatur, nejprve prohlédl k příštímu povolání Lierovu a sledoval téhož záhy se vyvinující a čilý smysl pro vše, co spadá v obor humanior.

Jen z nahodilých příčin obrácen jeho zevnější život

v jinou stranu. Přesto však a jakkoli brzké úmrtí otcovo neblaze zasáhlo do osudův rodiny, zabýval se Lier soukromí, obzvláště po přesídlení do Prahy r. 1868, pilně literaturou, dějinami zejména umění a j. v. Pozornost věnovaná tehdy v kruhu přátelském básnickým jeho pokusům nebyla mu však pobídkou k časnějšímu vystoupení na veřejnost. Váhal a počal psáti teprve ze školy života.

V letech 1873—1877 byl ve službě železniční a r. 1877 jmenován sekretářem pražské Jednoty průmyslové. Krátce předtím přihlásil se Lier, povzbuzen Janem Nerudou, prvními pracemi na veřejnost, několika to feuilletony v Národních listech a románem Hraběnka Radová v časopise Slavii. Odtud píše Lier nepřetržitě dále, odloživ záhy svůj pseudonym Adam Zero.

Mimo řečený román uveřejnil Lier už přes čtyřicet novel, jež počaly nedávno souborně vycházeti v Ottově Salonní bibliotéce. Drobnějších črt, feuilletonů a úvah je rovněž řada dlouhá. Dramatický pokus, jednoaktovka Flora, setkal se při provedení s výsledkem velmi pěkným.

Redaktorům i čtenářům českých časopisů je Lier hostem vždy co nejvítanějším. Povídky Lierovy neodkládají se až „do ukončení“, nýbrž čtou se ihned po kusech co nejdychtivěji.

JULIUS ZEYER

Zeyer náleží k nejumíněnějším lidem na světě. Vychován a určen k něčemu naprosto jinému, umínil si pojednou, že se stane spisovatelem, a vskutku, stal se jím jediným rázem: hned romanciér, a to hned romanciér hotový. A když byl spisovatelem, umínil si zase, že bude spisovatelem *dobrým*, a nechť již obecenstvo nebo kritika chce či nechce, také *uznaně* dob-

rým, a ejhle: dnes čítáme Zeyera ku spisovatelům svým nejuznanějším. Nešel k cíli svému ani cestou rovnou, šel k němu nejklikatějšími, nejpodivínštějšími cestičkami, ale cíle došel přec. Jeho Vyšehrad setkal se ještě v širších kruzích s chladností ledovou, jeho Griselda už se vítala, jeho Poesie nyní nemožou se přemnoží ani dočkat. Z počátku hledal Zeyer obecenstvo, teď obecenstvo hledá Zeyera. Dříve on potřeboval nakladatelů, teď potřebují nakladatelé jeho.

Skrz naskrz literární podivín, o němž může být napořád ještě hádka a mnoho hádek; ale resultát se už vidí: poeta pravý. Třeba se mu může právem vytknout zvláštnůstkářství, a to mnohé; ale to zvláštnůstkářství je právě v jeho individualitě a nevadí mu pranic, aby psal „takto“ výborně.

Ze Zeyerova životopisu citujeme:

Julius Zeyer narodil se 26. dubna r. 1841 v Praze. Studoval nejprv na reálce, pak na gymnasii, konečně na filosofii. Konal velké a úrodné cesty po Německu, Francii, severní Italii, Švýcarsku a Skandinavii. Dvakráte pobyl také delší dobu v Rusku, a sice v Petrohradě a na Krymu. Nyní právě putuje poznovu do Italie a chce po delším pobytu v Římě naštvíti také Řecko.

Nejprvnější prací jeho byla povídka Duhový pták v Lumíru (r. 1873) a od té doby sledovalo jedno pozoruhodné dílo za druhým. Převážnou většinou obohačoval Zeyer pracemi svými českou prózu. Uvádíme o sobě dva svazky jeho Novel, výtečný román Černyšev, Amis a Amil, Dobrodružství Madrány, Báje Šošany, Fantastické povídky.

Mezitím vyzrával Zeyerovi velký epický, dodnes věru nedoceněný cyklus Vyšehrad, básně to koncepce obdivuhodné a plné vznešených poetických krás. Nyní pak vyjde nákladem Vilímkovým nová sbírka básní, prostě Poesie nadepsaná.

Také v dramatickém oboru zkouší se Zeyer šťastně

(Blanka, Bratři, Stará historie, Sulamit) a práce jeho obstály s výsledkem krásným.

Nová italská cesta přinese nám asi mnohé ovoce rozkošné a překvapující.

PODOBIZNY Z ČESKÉHO DIVADLA

Konečně můžeme počítati už jen dny, a brzy snad už jen hodiny, a velké to divadlo naše Národní bude otevřeno a zasvěceno — jak doufáme, již provždy.

Nestojíme arcí před jeho branami s onou touhou téměř šíravou, s jakou jsme stáli před nimi přede dvěma lety, nechvějeme se dnes tak radostně jako tenkrát: naše city jsou dnes klidnější — ale také hlubší a vydatnější!

My vidíme v národní té své budově zlaté svědectví české práce a českého umění; my čteme v ní důležitou kapitolu z vývoje celého národa. V Národním divadle svém spatřujeme věru celé poslední století! Ono nám vypravuje, jak že za posledních těch sto let národ náš znenáhla se z dřímot křísil, jak chud a chor potácel se životem, jak rostl a sílil pak až na duševní samostatnost. Národní divadlo vítězilo nad časem, nad nepohodou bouřných dob, nad chudobou našeho lidu, konečně i nad pohromou živelní — *ba i nad tím*, co nás Čechy mořovalo a zmořilo již tak často: nad zuřivým svárem vnitřním. V tom ale, že překonalo vítězně i sám svár ten zhoubný, vidíme také záruku jeho budoucnosti.

Řekli jsme, že Národní divadlo je výsledkem stoleté snahy. Vždyť my zajisté můžeme práci vlasteneckých kruhů českých — vzhledem k divadlu — sledovat až po celé století zpět, a kdybychom byli s to podat čtenářstvu svému skupené podobizny těch, kteříž byli kdysi první stálé divadlo české založili v dřevěné

budově na Koňském trhu, podobizny těch tenkrát tupených, pro nás však nesmrtelných „vlastenců z Boudy“, podali bychom věru podobizny nejprvnějších a nejzasloužilejších zakladatelů svého nynějšího Národního. Arci nám to — a bohužel že nám to není možno!

Chceme za to ve skupinách předváděti čtenářstvu podobizny mužů a žen časově mladších, dramatických spisovatelů i divadelních umělců, kteří činností svou rovně připravovali nám rozkvět nynější a umožnili nynější stupeň povznešený a skvělý.

Častěji už pronešený výrok, že „*české divadlo mělo na dobré síly štěstí*“, má věru platné místo již od dob dávných. Četné tradice sdělují nám jmena herců prý výborných, a knihopisné slovníky naše uvádějí za dobu několika jen desíletí řadu divadelních her, jdoucích až do tisíců.

Divadelní hry měly nesmírný vliv na vývoj našeho národního života. Kdo že na př. zvážil by půlstoletou působivost neumořitelné *Štěpánkovy* frašky Čech a Němec? Nebo tisíc a tisíckráté dávaného *Klicperova* Divotvorného klobouku a Rohovína Čtverrohého? Nebo *Tylových* „obrazů z lidu“, které byly a namnoze dosud jsou základním kamenem v repertoáru všech kočujících společností českých. Nebo *Kolárovy* Žižkovy smrti, která v nejvýznamnějších letech nových dějin našich byla jakoby manifestací rozbouřeného českého vědomí a citu? Nebo *Škroupova* Dráteníka, jenž — lehkou formou svou i silám ochotnickým přístupný — kdekoliv po Čechách dáván, posluchačstvu vždycky jakoby národní svátek působil?!

Měli jsme štěstí. Když se děl druhý pokus se stálými, tenkrát ovšem jen nedělními českými hrami, jednalo se předně o to, aby byl rychle zřízen co možná pestrý a bohatý repertoár, — nuže: pohledněme přece na tu dlouhou, statnou řadu her, již tvoří Sebrané spisy *J. N. Štěpánka*!

Stálé hry zase pominuly, české jeviště osiřelo, ale

souvislost českého vlasteneckého obecenstva s divadlem byla udržována již napořád dále: rok co rok přicházely *Klicperovy* kralohradecké almanachy s novými divadelními hrami a byly vítány s nadšením, o jakémž nynější čtoucí obecenstvo nemá už ani zdání. A mezi to přicházela *Turinského* knihová dramata, plná poetického vzletu a vlasteneckého produševnění, jakož i dramata *Macháčkova*, svědčící o tom, že jakmile česká Musa dočká se vlastního chrámu svého, bude i nadaných dramatických talentů u nás dosti.

Musila arci s obnovujícím se, rostoucím životem přijíti později pak tedy zase doba obnovených českých her, a tu, když právě nejvíce se jednalo o získání nového obecenstva, o probuzení čilého a vydatného interesu, byl zde zase *Tyl*, jenž hrami ze samého národního života našeho vykvětlými vábil a poutal. Od té doby pak vystoupili předně *Kolár*, pak také *Mikovec* s dramaty trvalé ceny. A nepřetržité pak již, třebaže jenom tedy nedělní hry české zdokonalovaly se ve všech směrech, takže nám nastati mohla tenkrát již i doba proslulého prvního provádění her Shakespearových, doba to, která po prvé připoutala zraky ciziny k českému divadlu.

A od těch časů má již divadlo v národním našem životě a dramatická produkce v národním našem písemnictví napořád zcela určité místo své. Když pak tedy v pozdějších letech padesátých děla se velká regenerace českého písemnictví, nebylo již ani jedné vzletnější mladé síly spisovatelské, aby se nepokusila také ve směru dramatickém. Jmenujeme jen nadšeným vzletem se nesoucího *Hálka* a dramatických účinků tak znalého *Pflegra*.

Podali jsme pro dnešek skupení spisovatelů, kteříž byli nynějšímu Národnímu divadlu jaksi průpravou. Mohli bychom ovšem z doby posléze dotčené, jakož i z period dřívějších přiřadit ještě mnohá jmena jiná; některá také ještě vřadíme do příštích skupin dodatečných: ale jednalo se nám o výmluvné jedno

skupení hlavní, dnes již historické. A to se slovní konturou jen všeobecnou, neboť jednotlivě byli jsme na tomto místě sdělili již podobizny mnohé a provodili je slovy význačnými.

*

„Tedy jí přece tleskejte — vždyť nemá beztoho nic jiného než ten potlesk!“

Slova ta pronesl kdysi při odpolední české hře v divadle na Ovocném trhu — nebožtík školní rada Mareš. Ano, ten později, ba velmi záhy nato tak smutně proslulý školní rada Mareš, tenkrát ale neomrzelý navštěvovatel českých her, — vždyť se čeština zdála pouhou hračkou, Němcům tak málo nebezpečnou!

A měl pravdu. Mimo ten potlesk neměly české herečky za své namahání skutečně pranic na tom božím světě. Ta půl benefice, každé z nich místo gáže „povolená“, stačila tak zrovna asi na — rukavičky. A beneficiantka musila choditi od domu k domu zvat a vyslechnout přitom od pražských pánů sousedů dobromyslnou, ale naivní ustní kritiku: „Ondy jste se mi nelíbila“, „Pročpak nezpíváte také kuplety?“, „Ale slečno, pročpak jste toho rytíře Strahla nevyhodila z okna?“ — Ještě štěstí, že většina našich hereček byla s pány sousedy „po sousedsku“ známa; „paní tetičko“ a „paní kmotřinko“ byly titulatury při zvaní obyčejné a srdečnost se nalezla všude. Do zcela neznámých rodin dámy zvat přece nešly, tu trnitou cestu přenechaly beneficiantům pánům, a ti ovšem často uslyšeli nějaké: „Do divadla? Víte, v neděli odpůldne já nejraději spím!“ Ano, byla to mozolná práce, to rozmnožování českého divadelního obecenstva! Nemysleme, že jsme s ní zcela již u konce!

Mluvíme o letech padesátých, nejdůležitějších, protože vzhledem k Národnímu divadlu bezprostředně přípravných. Co sahalo před ta leta, byl pouhý diletantism na jevišti a spojená s ním pseudonymita; v obecenstvu pak panovala dobromyslná, vděčná pro-

stota. V letech padesátých však, když Jos. J. Kolár režie se ujal, nastal obrovský převrat. Repertoár nesl se za nejvyšším. Původní produkce začala bujet, z cizích literatur přibírána díla klasická. Tu ovšem bylo potřebí četných a výborných sil, také dámských, a těch bylo poskrovnu.

Z té doby září jmeno paní *Manetínské-Kolárové*. Historie českého umění, jež jest zároveň historií českého národa, jmeno to bude vždycky označovati písmem zlatým. Herečka rutinovaná, myslící a vysoce vzdělaná, co nejsprávnější deklamátorka česká a pro české umění upřímně zanícená. Vedle ní záhy sobě dobyla váhy a skvělosti paní *Pešková*. Obě ty dámy byly skutečně „miláčky obecenstva“.

Avšak paní Kolárová klonila se celou individualitou svou k úlohám charakterním a hrdinným, kdežto paní Pešková byla zase pro obor naivní a sentimentální silou eminentní. Vybýval tedy před důležitý obor „milovnic tragických“, a pro ten po dlouhou dobu nebylo síly mladé a zcela zdatné. Téměř každá neděle za zimní doby uvedla nám tenkrát novou, zkoušející se začátečníci; ale u daleké většiny z nich bylo první vystoupení zároveň posledním. Po nějakou dobu těšili jsme se přece ze skutečně dobré a mladé síly, ze slečny Albíny *Heinzovy**) ; ale ta odešla záhy do ciziny a trpké zkoušky začaly znova.

Vděčně musíme zde tedy připomenout si paní *Koutské*, která po celou sezónu pomohla českému jevišti z nesnází největších. Arci byla pí Koutská, nyní co nejchvalněji proslulá německá romanciérka, rozenou Němkyní a znala jen málo česky. S nesmírným namáháním učila se úlohám svým a jenom značný její talent a sympatický zjev pomahaly jí přes obtíže největší.

Konečně nadešla doba Prozatímního divadla, a tu osvědčilo se, i co se dámského personálu týče, přece

*) Podáme podobiznu slečny Heinzovy dodatečně.

jen opět, že v divadelním ohledu „máme štěstí“. Ze starších hereček v plné ještě síle stála tu *Hynková*, vřadila se znova *Rajská*, osvědčovala se v oboru charakterním *Lipšova* a objevila se vysoce talentovaná *Libická*, jakož i nezapomenutelná *Čermáková*. A téměř zároveň se samostatností českého divadla přihlásila se nám geniální *Sklenářová-Malá*.

A od té doby „máme už napořád štěstí“. Kdož nevzpomenul by sobě s pravým potěšením na to naše proslulé „kvarteto dámské“, proslulé krásou i talentem: na *Malou*, *Bittnerovou* (Boubínovu), *Veveřkovu* a *Šamberkovou* — na Sen svatojanské noci s tímto kvartetem věru že naprosto dokonalým!

A kdož by sobě nepřipomenul nedávno a tak neočekávaně nám odňatou *Bekovskou*!

„Měli jsme štěstí“, dej nám je pán bůh nadál! Nezapomeňme, že by zase mohly přijít bývalé ty doby zlé, třebaže v míře krotší. Podporujme *každé* své divadlo české, a především hledme, aby také sesterská Morava domohla se divadla stálého, a mezi Čechy a Moravou aby nastala výdatná, radostná výměna sil! —

*

Snad že se mnohý čtenář již pozeptá, z čeho že byli tedy vlastně živi ti herci čeští? Inu — z *českých her nikoli*! Část jich byla zároveň v řadách členstva divadla německého a věnovala českým hrám menší sice část svého času, ale daleko větší část svého opravdového nadšení. Z vlastenectví to i z herecké chuti; neboť při představeních českých zahráli si úlohy důležitější a závažnější, kdežto v kusech německých dávány jim úlohy zpravidla menší, a to zcela dle práva: titěž muži, kteří hrávali po česku často výtečně, bývali hrajíce po německu dosti prostřední. Opět-ný důkaz, že dualistické vychování jazykové nestojí za nic a do dvojího ducha že s prospěchem nevnutí se na světě téměř nikdo.

A druhá část živila se prarůznými podniky občanskými: jeden byl krejčím, druhý uzenářem, třetí niťářem atd. Ale kdykoliv nastal praktický nějaký spor mezi krejčovstvím na př. a herectvím, krejčovství vždycky prohrálo. Slovem ti i oni byli mužové vpravdě zanícení a lze říci: za ta leta minulé věnována české divadelní Muse za maličké peníze talentů suma veliká. Ano i *velkých* talentů, které by byly vynikly všude.

Dnešní náš obraz podává skupený hlouček některých těch našich herců dávnějších. *Polák* a *Pokorný* jsou nejmladší z nich a na ně může se ještě nynější generace pražského obecnstva pamatovat. *Pokorný*, jenž náležel mezi nejsvižnější „milovníky“ naše, je arcí už více let samostatným ředitelem kočující společnosti, a to výborné, jež našim stálým divadlům odchovala již mnohou sílu vítanou. Důkazem hodnoty společnosti *Pokorného* je také, že jí svěřeny teď zimní sezóny plzeňského městského divadla. — Herecký okruh *Polákův* objímal zase úlohy charakterní. Středem okruhu toho byl tak asi *Lessingův Marinelli*, na nějž znalci vždy ještě pamatují s potěšením. Vůbec slušely *Polákovi* tedy nejspíš úlohy tónu klidného, povahy chladné, a v takových byl vždycky vítán.

Ze staré gardy let padesátých a také i čtyřicátých zasáhli do první doby Prozatímního divadla ještě *Kaška*, *Lapil*, *Sekyra* a *Hametner*.

Kaška, garderobiér zemského divadla německého a první komik jeviště českého. Autodidakt řemesla původně krejčovského, z kteréhož zaměstnání pro divadlo u nás i jinde rekrutovalo se již tak mnoho sil: — oděvník, dáváje jiným lidem obal zevnější a hledě hověti jich malicherným často choutkám, má tak mnoho příležitost studovat lidskou povahu, studovat zevnější formy povahy té, a je zcela přirozeně přiváděn k napodobení, tvoření, k herectví. *Kaška* byl jakožto garderobiér pravou autoritou a zvláště pro historické kusy neocenitelný. Co herec-komik pak byl naprostou

specialitou, jeho komika byla skutečně národní, česká, tak zvaného „suchého“ druhu, ale neodolatelná. Vůbec talent mnohostranný; vždyť byl i co novelista, co kulturní historik v původním oboru svém a co pilný divadelní překladatel často jmenován.

Lapil, původně řezník, pak uzenář, na jevišti však hrdina a vůbec dobrý episodista v oboru opravdovém. Při studování úloh podporován zdravým citem pro pravdu a přirozenost, měl pro jeviště k tomu mohutnou postavu, pěkný hlas, živé oko a vůbec sympatické vzezření. Když *Lapil* vystoupil v kuse vlasteneckém, byl aplaus vždycky hřímavý. Vždyť mu zde každý každé slovo věřil; byloť z praktického života známo, že běda každému nepříteli české věci, který se kdekoli dostal pod *Lapilovu* železnou pěst.

Sekyra, mužík tenký, suché tváře, po níž hrál úsměv tlumené chytrosti. Komik, přímo děsný přednášeč kupletů, ale působivý představovatel postav zbědovaných a bědujících. Vůbec komik tak zvané školy vídeňské, která by ovšem dle pravé matky své i s tak zvanou vídeňskou fraškou měla se nazývat vlastně francouzskou.

Hametner, ještě před několika jen málo lety inspicient českého divadla, předtím také herec úložek malých, ale herec nepřiliš šťastný. Vlastní význam jeho spočíval v době, kdy pěstován na pražském jevišti balet s tradicionelními odjinud figurami harlekýnů, pierotů, kolombin a p. Dle častěji slýchaného úsudku cizích, k nám přibylých choreografů byl *Hametner* nejlepším pierotem své doby. Máme tedy my Češi smutný talent pro tyto veselé úlohy: Čech *Dvořák* (*Debureau*), na počátku tohoto věku první pierot francouzský, a Čech *Hametner* zas první pierot náš soudobý.

Do časův, kdy české hry začaly se rozvíjet již samostatněji, kdy však jsme Prozatímního divadla ještě neměli, přišel *Svoboda*, otec proslulého německého herce *Albína Svobody*. Tenkrát jednalo se o co možná

rychlé rozmnožení českých hereckých sil, a tu povolán, kdo jen třeba dosti málo česky znal. Jednou z nejlepších sil těch byl Svoboda z Vídně, známý z tamějších her s Röhringem (Řeřichou). Ale rutinovaný herec ten vytrval v Praze jen krátce.

A do časův ještě dávnějších náležejí *Grabinger* a *Chauer*. Na Grabingera i sám pisatel těchto řádků pamatuje se už jen co na dobrého, velmi působivého komika. Chauer pak byl ozdobou opravdového dramatu, a jeho oborem byly úlohy charakterní, úlohy starší. A Chauer byl stejně oblíben u obecnstva německého i českého. Když hrál Nathana, německy či česky, po každé bylo divadlo přeplněno. Chauer náležel k aristokracii pražského herectva.

*

Česká opera — míníme zde operu produktivní, původní, nikoli reproduktivní, odjinud převedenou, — bude mít svoje dějiny značné. Sotvaže jsme samostatně v divadelním směru začali, již máme repertoár svůj domácí, který předčí výtvořiny mnohých národů jiných, již dávněji své umění pěstujících, ano naše skladby vycházejí už i za hranice, aby tam závodily.

Na oko už nyní překonala tvorba naše hudební starší naši tvorbu dramaticky-poetickou. Nebudeme zde zkoumat toho příčiny; nebudeme a nemůžeme také předpovídat, která ze z obou těch větví divadelního našeho umění rozloží se budoucně asi širší a bohatší. Různými často poměry poutané slovo má větší obtíže před sebou než nepoutaný, necensurovaný, volný hudebníkův tón; nahodilé však vyskytnutí se velkého talentu v pravý čas může i u věci té zmást všechny, pravdě sebedobrnější rozpočty. Nechť se ale děje tak neb tak, nechť vítězí opera nebo drama, bude to vždycky vítězství *naše*.

Výkonných sil operistických měli jsme vždycky dost, vždycky více nežli recitativních; ovšem ale pro

velké ty požadavky, jež opera na jevišti činí, nedocházela u nás dlouho ani provádění diletantského, kdežto drama dávno už bylo zaujalo své místo v národní práci. Talentů bylo pro oba směry zajisté dost, ale operní zpěvák neměl těch jazykových obtíží pro rozvoj svůj, které poutaly herce. Měl-li hlas a naučil-li se řádně hudbě, byl hotovým zpěvákem, ať už německým, italským nebo jakýmkoli; materiál zpěvákův, zvuk, nabyl platnosti si všude, materiál hercův, slovo, poutal k domácí hroudě. Těch herců českého původu, kteří — jako na př. Janouškova — pomahali německému dramatu, bylo vždy jen málo; zpěváků pomahajících německé opeře, ano nesoucích ji, bylo v Praze i jinde vždycky dost.

Za pomoci předně českých sil dobyla sobě Praha pyšného názvu „Prahý hudební“. Čeští to byli hudebníci a české, třeba národně neuvědomělé obecenstvo, které dobylo si plného uznání Mozartova. Opery tohoto velikána „jen v Praze prováděny dokonale“. A slávu tu udržovaly české síly po mnohá desítiletí, udržují ji podnes.

Zde onde, jednou za rok nebo i za celou řadu let provedena některá opera tedy konečně v letech čtyřicátých a později také po česku, silami při německém divadle zaměstnanými. A byly to opět hlavně opery Mozartovy. Naše dnešní skupení obrazové, sahající do nejrozumnějších dob a uvádějící dámy při opeře české dříve činné, má ve svém středu slavnou jednu reprezentantku z doby té první, předně slavnou reprezentantku hlavně úloh mozartovských, dosud žijící paní *Podhorskou*. Jmeno její přetrvá náš věk a je zapsáno v dějinách českého umění. Paní Podhorská nalezá se již několik desítiletí na odpočinku, ale v hudebních kruzích pražských vyslovuje se jmeno její často a s úctou opravdovou.

V letech padesátých prováděny po česku opery v sezónách zimních přece již častěji a také repertoár jich byl už pestřejší. Síly operistické byly ovšem na-

pořád brány z členstva her německých — dnešní skupení naše přináší z času toho výbornou zpěvačku dramatickou, tenkrát slečnu *Chaloupkovu* (později paní Schröderovou) a subretu slečnu *Gaučovu*, která zároveň byla jedinou „lokální zpěvačkou“ naší. — Dosti často a rády zkoušely se tehdy v česky zpívaných operách mladé začátečnice; panovalť přísný řád, že ku hrám německým začátečnice vůbec nebyly připouštěny, a české obecenstvo bylo tak shovívavé, tak vděčné! Potlesku dost, ba i věnců. Mnohá zpěvačka, později v Německu a Rusku proslulá, slavila své „první vystoupení“ za nedělního odpůldne před obecnstvem českým. A po letech přišla zase zpět, aby nás v koncertech nebo na jevišti potěšila znova. Připomínáme zvláště *Věkoslavu Blažkovu*, napotomního stálého člena českého divadla, dramatickou umělkyni nejpravějšího zrna.

Stálá opera česká ovšem neměla pak nikdy více nouze o dobré, ano i o výtečné členy. Z německého divadla přešly k nám pěvkyně vzácného umění, síly nejpřednější, takž paní *Benevic-Miková* a pí *Procházková*. Polka slečna *Zawiszanka* taktéž náležela mezi nejprvnější primadony naše a nepamatujeme od těch dob umělkyně, která by byla rovnou měrou dovedla nadchnouti obecenstvo. Síly mladistvé a mnohoslibné, jako slečna *Kupkova*, skoro zároveň s ní také sleč. *Boschettiova*, vystřídaly se napotom se silami staršími, udržovaly živý zájem obecnstva a umožňovaly volný, rozkošný rozvoj českého repertoáru. Česká opera, z počátku tak chuda a na milost poukázána, rozkvetla během jen dvaceti let na opravdovou pýchu naši.

*

Přinášíme dnes řadu bývalých *mužských* členů české opery. Mohli bychom ji věru nazvat „věncem tenorů“, tak rozhodnou má zde tenor převahu číselnou nad zpěváky basisty, *vzdor tomu*, že tenor je pro

operu silou všude dnes hledanou, nebo spíše — právě *proto*. „Tenorová otázka“ byla u nás arci vždycky a právě tak palčiva jako jinde, musili jsme bystře rozhlížet se po hlasech a po talentech; dosti rychle a dosti dobře se nám při té honbě dařovalo, ale obyčejně platilo zde staré: „Jak nabyt, tak pozbyt“ — sotva jsme tenora ulovili, již nám odlítl zase jinam. A zase nastalo nové rozhlížení se po kruzích tenoristických a nové zkoušky se zpěváky pensisty i se zpěváky začátečníky, až jsme znova došli na nějakou sílu vydatnou.

Obraz dnešní obmyká téměř půl století a sahá do nejrozumnějších dob. *J. N. Maýr* reprezentuje nám ještě samo naše divadlo „Růžové“ a byl — přivolán z ciziny — *první angažovaný* tenor českého jeviště; v letech čtyřicátých slul Maýr miláčkem pražského obecnstva. Basista *Strakatý*, výtečný zpěvák, byl Maýrův současník, působil ale na jevišti také ještě v letech padesátých. Tenkrát ovšem byla opera česká, jak jsme již minule podotkli, obmezena jen na jedno neb dvoje odpůldne za sezóny zimní, neměla svého personálu, a Strakatý jako jiní musil stát v řadách divadla německého a v českých hrách tedy vypomáhal. Ostatně nebyla Strakatého činnost umělecká i vlastenecká obmezena jenom na divadlo; veškeré kruhy pražského obecnstva vzpomínají rády a vděčně na muže, jehož bodrá povaha, jehož zápal pro vše vznešené zůstaly za všech poměrů a po tak dlouhou řadu let vždycky stejny, vždycky vzorny. — Do let čtyřicátých a padesátých náleží také ještě jmeno *Lukesovo*, napotomního prvního tenora divadla našeho Prozatímného. Byl mistrem zpěvu na jevišti a je nyní mistrem zpěvu v praktickém životě.

Do divadla svého samostatného vstoupili jsme s kvintetem mladých sil, že nám je mohlo závidět i mnohé divadlo velké a bohatě založené. Hrdinný tenor *Vecko*, lyrický tenor *Polák* (bratranec herce Poláka), barytonista *Lev*, basisté *Paleček* a *Schwarz!*

Vecko, mladoboleslavský učitel, známý krásným

svým hlasem dotud jen v kruzích nejužších, vstoupil od školských škamen a s kostelní kruchty přímo na divadelní jeviště. Naivní venkovánek, úplně neznalý světa divadelního, který angažujícímu ho Thoméovi byl s to počítat cestovních útrat z venkova do Prahy všeho všudy — „zlatku za omnibus“ a který, když Thomé mu nabídnul — šedesát zlatých měsíční gáže, ještě se upejpal: „Ne, ne, pane řediteli, — když dostanu zlatku denně, mám dost.“ Zpěvák pevný, čarokrásného hlasu a brzy pak arci v tom divadelním světě obeznalý. Domníváme se, že to netrvalo ani tři leta, snad docela jen dvě, a Vecko byl nám od pražského divadla německého odlouzen.

Rovněž krátce bohužel působil u nás Paleček. Svižnější síly nebylo hned tak na jevišti, agilnost Palečkova působila na veškerý personál. Mladé divadlo, mladé výkonné síly, mladé obecenstvo — vše se lesklo v záři mladosti vábné. Palečkův humor a talent pomohl Smetanově Prodané nevěstě k úspěchům prvním; později teprve naučilo se obecenstvo oceňovat krásné to dílo samo.

Polák zmizel pro více let v cizině, až teprve za doby poslední přihlásil se nám zase ku hrám pohostinským. Schwarz je dnes vynikající silou opery Švandovy, od času prvních Barákových besed dodnes zůstal pilným účastníkem v národní naší práci.

Do řady tenorů přispěl pak z Vídně *Barcal*, nyní režisér carské opery kyjevské, jehož nevýslovně sympatický hlas zajisté dosud pamětníkům zvoní v sluchu. Pak za času nejvyšší nouze tenorové z úřednické dráhy vyrvaný a na dráhu uměleckou jenom pro málo let uvedený *Souček*. A *Grund*, u něhož dodnes musíme litovat, že značný talent jeho herecký nebyl pěstován dále a zachován činohře, pro niž původně byl určen. Stav se zpěvákem, byl Grund divadlu českému rovněž rychle odlouzen, jako barytonista *Šebesta*, talent a zpěvák skvělý.

*

Přinášíme k vánočním svátkům „koření z celého krámu“, jak se říká, — dodatky ke všem posavadním svým skupinám divadelním. Přitom litujeme, že přece jen zůstávají ještě mezery důležité a že scházejí nám některé osobnosti zajímavé, jichž podobizny do této chvíle nemohli jsme sobě opatřiti. Takž uvádíme dramatického spisovatele *Macháčka*, geniálního herce *Krumlovského*, herce i pěvce *Brávu*, zpěváka *Illnera*, pěvkyně *Ferenczyovu* a *Rastelliovu* a ještě jiné.

Z dramatických spisovatelův přinášíme dnes předně *Svobodu-Navarovského*, spisovatele veselohry Karel Skreta, proslulejšího však četnými svými překlady, jmenovitě rukopisu Kralodvorského a j. Jakožto současník Hankův upadl Svoboda také do podezření, ovšem bezdůvodného, že snad sám byl původcem našeho Rukopisu. —

Dále *Wenziga*, básníka výborného dramatu *Arria* a *Paetus*, četných jiných činoher a veseloher, konečně také libreta zahajovací naší opery *Libuše*. — A *Stankovského*, velice nadaného mladého spisovatele, jenž nám bohužel odňat předčasnou smrtí.

Ku dříve už přinešeným podobiznám hereček družíme dnes slečnu *Heinzovu*, o níž jsme už minule byli na tomto místě promluvili. Albína Heinzova zemřela v Mnichově jako dvorní herečka a předčitatelka staré královny matky.

Ku dřívějším pěvkyním českého divadla dodáváme dnes ještě primadonu slečnu *Macháčkovu*, výtečnou koloraturní zpěvačku slečnu *Brennerovu* a rozkošnou subretu slečnu *Rückaufovu*, první to a nejoblíbenější Mařenku Smetanovy *Prodané nevěsty*.

K bohatému již tenorovému věnci svému onehdejšímu připojujeme konečně ještě podobiznu *Reichlovu*, jenž proslul fenomenální výškou svého hlasu, a *Bachmannovu*, který, přestoupiv z orchestru na jeviště, vynikal zase hlasem hrdinným objemu řídkého a rovněž nevšední síly.

*

Stavíme dnes v čelo svého listu podobizny dvanácti kočujících divadelních ředitelů českých —, a kdyby měl list náš ještě nějakou „prvější“ stránku, než je tato první, ochotně bychom i ji věnovali dnešnímu skupení. Mnohý z mužů těch je znám po celých Čechách, a to právem; jiného zase znají jen po některých krajích českých, ač by zasluhoval i on jmenován býti všude. Jsou to skutečně dobrodinci našeho národa, třebaš by leckdos sobě byl navykl pohlížet na kočující ředitele hezky shora. Oni budili a udržovali po nejdolehlejších koncích naší vlasti vědomí národní, a působení jejich nedovedeme dnes už ani podrobně ocenit. Tolik je jisto, že bez nich a bez působivé žurnalistiky české nebyli bychom se dožili znamenitého toho zápalu pro divadlo Národní a že nebyly by možny dnešní „divadelní vlaky“, jimž obdivovati se musí i protivník náš nejzarputilejší a jež jsou zcela novým zjevem v dějinách kultury lidské. —

Ze starých ředitelů stálých společností nemohli jsme si bohužel nijak opatřiti podobizny *Štandery*, *Szeninga* a *J. Jelínka st.*, jež snad uveřejníme při vhodné zas příležitosti s mladšími řediteli stálých společností pí *Zöllnerovou*, *V. Braunem*, *Šmídem*, *V. Jelínkem ml.*, *J. Košnerem*, paní *T. Knížkovou*, *E. Rottem*, paní *Kozlanskou*, *Ludvíkem*, *V. Pázdralem*, *Ant. Choděrou*, *Šumou*, *J. Muškem* a j., jež zároveň žádáme za zaslání nám jich fotografií. Dva osvědčené ředitele: slečnu *Libickou* a *Pokorného* uveřejnili jsme již ve skupinách hereckých co bývalé členy pražského divadla.

Na první místo staví se významem a zásluhou svou ředitel *Švanda*. My jsme svého času v listech těchto a upřímně o velkých zásluhách Švandových už promluvili. On prorazil s náhledem svým, že v divadle Prozatímním dobře lze hráti hned *denně*; on má stejně velkou spoluzásluhu o vrácení Plzně Čechům; on energií svou i velkými oběťmi umožnil, že k dobré kočující činohře mohla se připojit i dobrá kočující opera; on hlavně přispěl za pomoci své choti, veleza-

sloužilé umělkyně *Elišky Peškové*, k novému a čilému rozvoji českého repertoáru.

Není ani možno, abychom vypočetli veškeru záslužnou činnost všech dnes vypodobených. Téměř všichni jsou žáky *Tylovými*, prodělali s ním i po něm pašije českého divadelního umění, a kdybychom chtěli znázornit četné a různé jich cesty křížové, musili bychom téměř u každého z nich několikráte podat celou mapu Čech a Moravy. Od *Prokopa* a *Zöllnera* až do mladistvého a energického *Pištěka*, nynějšího ředitele letního divadla v Kravíně u Prahy a ředitele sezónního divadla v Brně, každý přispěl k tomu, aby české Muse získána byla půda širší. Že při snaze té zakusili často nehody a nepřízně nejrozmanitější, rozumí se samo sebou, a mnohý z nich, jmenovitě ale *Švoboda*, jenž se společnostmi svými podnikal první výlety do Brna, do Znojma a Liberce, mohli by vypravovat celé kroniky.

Tolik je jisto, že čeští divadelní ředitelé jak uměleckou snahou společností svých, tak osobní solidností svou získali sobě v českých kruzích všude záliby upřímné, a jmena *Kramuele* a *Krämer*, *Mušek* a *Kulas*, *Čížek*, *Vicena* a *Stránský* mají a také podrží zvuk čistý a jasný.

Byl-li to ten, který se v roce 1871 stal členem
 společnosti, která se zabývala výzkumem
 polárního světla? To by bylo velmi zajímavé.
 Když jsem se na to ptal, řekl mi, že to
 se jmenoval... a že byl velmi zručný.
 Když jsem se na to ptal, řekl mi, že to
 se jmenoval... a že byl velmi zručný.
 Když jsem se na to ptal, řekl mi, že to
 se jmenoval... a že byl velmi zručný.

Obrátím se nyní k tomu, co jsem se dozvěděl
 o něm již dříve. Když jsem se na to ptal,
 řekl mi, že to se jmenoval... a že byl velmi zručný.
 Když jsem se na to ptal, řekl mi, že to
 se jmenoval... a že byl velmi zručný.
 Když jsem se na to ptal, řekl mi, že to
 se jmenoval... a že byl velmi zručný.
 Když jsem se na to ptal, řekl mi, že to
 se jmenoval... a že byl velmi zručný.
 Když jsem se na to ptal, řekl mi, že to
 se jmenoval... a že byl velmi zručný.
 Když jsem se na to ptal, řekl mi, že to
 se jmenoval... a že byl velmi zručný.

Alto nejenže je velmi malý, ale i velmi zručný.
 Friedberg není... a že byl velmi zručný.
 pod pseudonymem... a že byl velmi zručný.
 skutečně... a že byl velmi zručný.
 se v kresbě... a že byl velmi zručný.
 znalosti... a že byl velmi zručný.
 zky... a že byl velmi zručný.
 Nakonec... a že byl velmi zručný.
 i... a že byl velmi zručný.

Friedberg jest nyní již... a že byl velmi zručný.
 horlivého vlastence, plukovníka... a že byl velmi zručný.

Byl-li kdo s letošní novoroční gratulací svých přátel a známých spokojen, byl to zajisté starý náš přítel, polní podmaršálek *Emanuel Salomon šlechtic Friedberg*, jemuž konečně po 40 dlouhých letech podařilo se dosáhnouti kýženého cíle: stálého odpočinku v zlaté naší slovanské Praze, kdež po dávném přání svém hodlá se věnovati pouze zamilovanému umění svému: malířství.

Obrázky Friedbergovy známy jsou našemu čtenářstvu již od prvních počátků *Humorů*. On to byl, jenž právě za dob nejkrutějších ujal se listu našeho s láskou věru otcovskou. Za panování Bacha ve Vídni a našeho „přítele“ Paümanna v Praze, kdy klesl počet odběratelů *Humorů* na 600, počet to k vydávání ilustrovaného časopisu zhola nedostatečný, nabídl se nad jiné horlivý Friedberg, tehdáž setník v Pakši v Uhrách, vydavateli, který už poslední groš na udržení podniku věnoval a nemožnost dalšího vydávání soukromě mu oznámil: že všechn svůj noční čas chce věnovati milým mu *Humorům*, a to ovšem zcela *bezplatně*. A jen tak bylo možno udržeti list až do vydání říjnového diplomu roku 1860, kdy konečně po uvolnění tisku poštěstilo se *Humorům* postavit se na vlastní nohy.

Ale nejen jako výborný malíř, i co spisovatel vynikl Friedberg nemálo. Literární práce, jež uveřejňoval pod pseudonymem *Mírohorský*, známy jsou zajisté s dostatek čtenářstvu českému. Neméně známým stal se v kruzích veškerých vzdělanců svou neobyčejnou znalostí nejrůznějších jazyků. Mluví hlavními jazyky světovými a dorozumí se s každým občanem říše Rakousko-Uherské, nechť jest národnosti kterékoliv, i sebemenší. Pravý to rakouský Mezzofanti.

Friedberg jest nyní 55 let stár a synovcem zesnulého horlivého vlastence, plukovníka Fialky, od něhož do-

stalo se mu prvního pokynutí, že povinností mužů každého povolání jest, zůstatí věrným národu a vlasti.

EMANUEL BABÁNEK

Na Prahu slavnou dorostla už dávno kamenná matička naše — to bylo zásluhou našich otcův; na Prahu velkou chce dorůstí nyní — to má být zásluha naše. Už ji tísní ten hlouček obklopujících ji dětí, ona chce je přivtělit sobě, stát se s nimi jedním tělem velkým a silným. Mečem však docíliti toho nemůže, jak to způsobem hrdin; Praha chce láskou přivábiti ty děti své a národ jí v počínání tom žehná.

Pěkný kruh měst a míst narodil se kolem Prahy během věků! Starobylý Vyšehrad, pyšný Karlín, živný Smíchov, bujné Vinohrady, Žižkov, Bubna, Holešovice, a jak ještě se jmenuje ta kamenná mláď, která rozložila se kolem Prahy na východ a západ, poledne a půlnoc a živí se z ní a dřímá v jejím stínu. První z nich vstoupil s Prahou do věčného svazku Vyšehrad. Zásluha statečného občanstva tamějšího. Zásluha předně posledního měšťanosty vyšehradského.

Emanuel Babánek zapsal jméno své do zlaté knihy českých dějin.

Prodchnut myšlenkou vlasteneckou a prost veškeré osobní ctižádosti podporoval z celé duše věc společnou a také ji šťastně přivedl ku konci.

Podotýkáme jen ještě, že Babánek byl r. 1876 za purkmistra vyšehradského zvolen a že úřad ten po celých sedm let zastával vzorně. Teprv nedávno tam také jmenován jednohlasně čestným měšťanem.

Mužové stejně stateční a všeobecně vážení stojí v čele ostatních předměstí pražských — jsme přesvědčení, že tedy slavná Praha bude brzy také velkou Prahou.

Doktor Pavel Durdík zaujímá naprosto důležité místo mezi českými cestovateli. Pln mužné síly tělesné i duševní, se vzácnou vědeckou průpravou, s bystrým soudem, měl příležitost poznat kraje i národy přírodou a povahou co nejrozdílnější a zároveň je posoudit dle mnohostranné vzdělanosti své se stanovisek nejrozmantějších.

Česká věda je jím značně obohacena a česká literatura obdržela již z pera jeho šperk svůj a zajisté že obdrží ještě mnohou ozdobu další.

Doktor Pavel Durdík narozen r. 1843 v Hořicích. Studoval v Praze a v Lipsku, dobyl sobě diplomu doktorského a podrobil se nato také studiím a přísným zkouškám v Rusku, kdež napotom vstoupil do služeb státních.

V Rusku pobyl 10 let a z té doby pochází od něho celá řada důkladných statí jak politických, tak estetikých, o životě společenském, o snahách kruhů politických, o ruském divadle, o umění výtvarném atd. Čtenář potkal se tu všude s pozorovatelem, jehož samostatný úsudek a dokonalá zralost překvapovaly.

Z Ruska vrátil se Durdík do Čech, odkud pak po nedlouhém pobytu, přijav službu ve vojště holandském, odebral se do Indie Východní. Šest let trávil, studoval a trpěl na Sumatře, Batavii a na ostrově Nias, zakusil hojně válečných nehod v boji, zápasil s tamějšími zhoubnými nemocemi, v každé volné chvíli své však zabýval se pilně studii domorodého lidu a bujné tropické přírody.

Průmyslové museum Náprstkovo mělo v něm sběratele obratného a co nejpilnějšího; velká už nyní páně Kheilova sbírka hmyzův získala Durdíkem přes 20.000 vzácných kusů. Durdík co entomolog zapsal jméno své do věd přírodních, objeviv řadu zcela nových, dosud neznámých druhů.

V rukopise chová Durdík popis indických krajin, kdež byl tedy v úrodné té činnosti trávil celé šestiletí. Jakož jsme přesvědčeni o důkladnosti díla, trouláme rovně, že každý český nakladatel pochodil by s ním u českého obecnstva co nejlépe.

DR JOS. THOMAYER

Bylo to, myslíme, r. 1873, když redaktoři Lumíra seděli nad rukopisem právě došlým, novým a rozhodně zajímavým. Sloh ještě nehotový, ale plný a sytý; obsah: pozorování přírodních úkazů, tenkrát v oblibu přicházející, ale obsah to veskrz samostatný; pseudonym *R. Jamot*, ale patrně to kukle, z níž může se vyvinout motýl pyšný. Rukopis otištěn, následoval pak druhý, třetí, a za rok počítán Jamot již mezi přispívatele hledané a oblíbené. Dnes pak zná Jamota každý pilný čtenář český a *Thomayer*, jak pravé jméno znělo, náleží mezi nejslibnější naše talenty vědecké. Právě vřaděn Thomayer mezi učitelské síly vysokých českých škol.

Doktor Josef Thomayer narodil se roku 1853 v Trhanově u Domažlic. Roku 1876 stal se doktorem, načež nastoupil praktickou činnost v různých nemocnicích pražských; do posledních dnů byl nyní prvním asistentem prof. doktora Eiselta v nemocnici Všeobecné.

Roku 1883 podal universitě české habilitační svou práci, kteráž příznivě přijata způsobila, že jmenován nyní docentem.

Předtím vydal Thomayer dvě samostatné, českému čtenářstvu známé i milé knihy: *Příroda a lidé* a *Čtení o pěti smyslech člověka*. Kromě toho napsal množství důkladných i zajímavých článků do beletristických časopisů.

Od roku 1879 pracoval doktor Josef Thomayer vý-

tečně v literatuře vědecké. Asi dvacet původních prací otiskl v Časopise českých lékařů a napsal do Odborné pathologie a therapie na šestnáct tiskových archů. Dvakrát dostal cenu za vědecké práce; jednu z nich společně s doktorem Hlavou od Spolku českých lékařů. Práci tuto uvádí anglický světový list British med. Journal roku 1883 mezi pozoruhodnými pracemi za rok 1882 vyšedšími. Při obou sjezdech lékařů a přírodopytců českých redigoval Thomayer Oznamovatele a stal se na základě toho dopisujícím členem Towarzystwa lekarskiego ve Varšavě.

Časopisy právě oznamují, že Dr Thomayer usídlil se nyní v Praze jakožto vítaný lékař praktický. Přejíce mu upřímně štěstí jak na dráhu praktickou, tak vědeckou, nemůžeme utajiti rovněž upřímné přání mnohých, aby nám vedle vědátora Thomayera zůstal zachován — oblíbený spisovatel R. Jamot. Máme málo per podobných, povolanych, aby lid náš seznamovala s výsledky vznešené vědy.

DR EDUARD GRÉGR

Byl to triumf ohromný, naprosto neobyčejný, jakého doznal Dr Eduard Grégr hned první řečí svou na říšské radě. Četli jsme o výsledku jejím: přítel nepřítel přicházel, aby stisknul řečníkovu ruku. I mnozí poslanci z levice sobě pospíšili dát výraz úcty skvělému talentu. A časopisy vídeňské, českým zjevům věru málo příznivé, nazývají Grégra parlamentární silou ihned „*první velikostí*“.

Po Čechách panuje radost. Jaký je tak ten náš národní život ještě zvláštní! Dvacet let už je Grégr parlamentárně i jinak mezi námi činný, měl snad na sto řečí, většinou krásných, unášejících, my ho také všichni považovali za řečníka dobrého, ano výborného,

ale o jeho *pravé* váze jsme neměli přece jen soudu. Jsme na oceňování svých sil jaksi ještě mladi. Schází nám měřítko, a teprve když cizina něco českého pozná a uzná, víme, co vlastně máme. Tak se nám děje v hudbě, v malířství, v literatuře, v politice, ve všem. Podobá se, že se trochu bojíme, abychom se snad nepřeceňovali, a proto zase pak ta naše radost z úsudkův o nás cizích.

Úspěch Grégrův musil ale zalichotit každému Čechovi, neboť jeho řeč nemohla být „*češtější*“ ve směru svém, než byla. Gratulujeme Eduardu Grégrovi z plné duše — ale zároveň tím gratulujeme sami sobě: jeho sláva je sláva nás všech.

Naši jednolitost ve všech věcech celému národu společných dokázal Grégr nepřátelům našim skvěle — buď mu za to všech nás nejvřelejší dík!

IRMA REICHOVA

Máme to s těmi „*děťmi*“ kříž! Zrovna o ty, které máme nejradš, aby se člověk nejvíc a pořád bál. Tu je na př. slečna Irma Reichova — „*naše Irma*“ říká obecenstvo pražské — a stále nás děsí zvěsti, že nám odejde někam na jiný svět, kde jsou větší gáže a delší dovolená, do Pešti, do Ria Janeira, do Vídně nebo tak někam. Cožpak řekl pánbůh českým našim skřivanům: „Až přijde na vás doba stěhování se, půjdete vy z Čech buď tadyhle vlevo do Pešti nebo tamhle vpravo do Ria Janeira — rozumíte!“...? To přece pánbůh nikdy neřek!

Slečna Irma Reichova náleží českému divadlu ještě velmi krátký čas, ale v poměru k tomu krátkému času je už velmi dlouho miláčkem našeho obcenstva: hned od prvního svého vystoupení totiž. Úspěch její má cosi fenomenálního. Pamatujeme se jenom ještě

na jediný úspěch podobný, stejně skvělý, — když svého času paní Sklenářová-Malá vystoupila na jevišti českém.

Slečna Reichova je v tom závidění hodném věku, kdy člověk „chválabohu nemá ještě žádného životopisu zapotřebí“. Narodila se a vzrostla na Křivoklátě. Již v dosti útlém mládí okouzlovala posluchače zpěvem svým, a když pak se odhodlala do Prahy k mistru Pivodovi — a když pak zkusila se na jevišti — nu vždyť je známo, že pokračovala jenom v kouzlech svých a veškeré obecenstvo že nalezá se v poutech její vskutku vzácného umění. Hlas ocelově pevný. Duch bystře pronikavý. Letora dramaticky živá. Toť ty pomůcky, jimiž geniální Reichova sváří vítaná kouzla svá. Podlehla jim stejně Varšava a Pešť jako Praha — četli jsme o její naprosto řídkých všude úspěších a byli pyšní na ně ve jmenu českém.

Srovnali jsme slečnu Irmu Reichovu s paní Otilií Sklenářovou. Pí Sklenářová září na českém uměleckém nebi v plné, jasné skvělosti už po dvacet let — vyslovujeme jen všeobecné, vroucí přání, aby také tedy slečna Reichova na něm skvěla se po dobu stejně dlouhou!

PETKO RAJČEV SLAVEJKOV

Není tomu ani půl století, co slovo Bulhar uvádělo ještě západního Evropana v rozpaky. Kdo jsou Bulhaři? Jsou to Slované, Řekové či Asiaté? Na otázku tu nevěděl odpovědi ani tehdejší přední státník anglický, lord Palmerston.

Na konci minulého věku osnovala carevna Kateřina s císařem Josefem smlouvu, jež měla za účel obnoviti byzantské císařství na Balkánském poloostrově. O Bulharech nebylo řeči — ani Rusům nebylo tehdá jasno,

že Bulhaři jsou Slované, že jsou to přímí a praví potomci oněch Slovanů, kteří prvně ovládli Balkánským poloostrovem a od nichž křesťanství, písmo a vědění šířilo se na Slovanstvo ostatní. A za řeckého povstání v letech dvacátých objevila se myšlenka ta znova. I tehdá ještě pomýšlelo se nejen na Helladu, ale zejména i na Bulharsko, jež mělo státi se materiálem příští řecké říše. Příčinou úpadku slavného druhdy carstva a národa bulharského nebylo jen Turecko, jež rozkotalo stát, vzalo svobodu a ničilo všecken vývoj, nýbrž i řecké duchovenstvo, stoupenci řeckého Fanaru v Cařihradě, kteří jakožto duchovní ubíjeli všade bulharskou národnost a mermocí činili z Bulharů Řeky.

Avšak i nepřátelům těm nadešla doba odvěty, fanariotům dříve, Turkům později. A jeden z mužů o znovuzrození bulharské nejvíce zasloužilých jest *Petko Rajčev Slavejkov*. Jmeno Slavejkova jest už dosti známo po vlastech slovanských. Známo jest jako jmeno básníka již od r. 1852; jako humoristy a satirika z let šedesátých, jehož vtip nejen rozesmál, ale i účinkoval a povzbuzoval; jako novináře z let sedmdesátých; jako učence, dějepisce a jazykozpytce bulharského; jako spisovatele pedagogického, a posléze nějaký čas též jako ministra. Vždycky však a ve všem tom značil Slavejkov bojovníka za národnost a práva národní, *buditele a učitele národa bulharského*.

Slavejkov činil stále vše to, co uznával pro národ bulharský právě za nejdůležitější a nejpotřebnější. Odtud ona různost v jeho povolání, jež přece za jedinou jenom neslo se myšlenkou: vzpružení všech sil národních. Narozen v bývalém carském městě bulharském, Trnově, v prosinci 1827, musil takřka pokradmo jenom učit se bulharsky z několika církevních knih, jež náhodou dostaly se mu do rukou. Tak krutý byl útisk fanariotů, že ani v chrámu ani ve škole nedopouštěli pronést slova bulharského. Když pak přece se vzdělal ve Svišťově nad Dunajem a v Eleně, v údolí

pod zelenými stráněmi balkánskými, stal se již v patnáctém roce svého věku učitelem, a učitelem svého národa jest i dnes ještě v Plovdivu, opustiv křeslo ministerské ve Srēdci. Školy, školy! — bylo heslem tehdejší doby a jest i nynější. Avšak kde vzíti učitelů? Což bylo přirozenějšího, než že ten, který se čemu naučil, sděloval to s ostatními; sama nutnost vyvinula potřebu vzájemného vyučování na školách bulharských. A tak i Slavejkov, učiv nějaký čas na jednom místě, sebral se a šel opět na jiné. Jako učitel učil psáti, čísti, počítati, znáti slavnou minulost a vzdorovati fanariotům ve více než šedesáti obcích bulharských. V zápasu jeho proti fanariotům nejednou hrozila mu i smrt! I handžar turecký snášel se už nad jeho šíjí. S temnými kobkami vězení tureckých měl příležitost seznámiti se dosti často. Krom toho bylo mu bojovat i proti nejhoršímu: proti předsudkům vlastního lidu.

Přitom zaznamenával a sbíral pilně sám. Ze zkušenosti poznal jazyk bulharský a jeho bohatosti více než kdokoliv jiný, on také více než kdokoliv jiný mu rozumí, zná jeho čistotu a ukazuje mladému pokolení bulharskému, kterak nejsprávněji má vyvíjeti rodný jazyk svůj.

Slavejkov staral se také o četbu pro národ. Nesmírné obliby došly jeho humoristické kalendáře pro lid a jeho básně. Kalendáře ty, v Cařihradě tištěné, chovají se jako vzácnosti. Originály básní jeho mu shořely neb mu byly uloupeny — národ však zná je z paměti, a tak snad nebudou zcela ztraceny.

Boj proti fanariotům v celém národě roznícený dokončil pak Slavejkov slavně jako redaktor „Makedonie“ 1870 v Cařihradě. Bulharsko bylo zbaveno jha řeckých fanariotů aspoň z větší části.

Když vypukla roku 1877 válka ruská, učil právě v Staré Zagoře za Balkánem. Zde lehly popelem při drancování i četné rukopisy Slavejkova, mnohá díla, na nichž po celý život pracoval a jejichžto ztráta jest

nenahraditelná. Avšak Bulharsko stalo se svobodným, Slavejkov dožil se i svrhnutí jařma tureckého. Po platných službách, jež konal za války a okupace ruské, povolán byl od nového knížete bulharského za ministra. Avšak Slavejkovu byly zásady jeho dražší než křeslo ministerské. Dal knížeti a Srědci vale a odešel učitelovat do Plovdiva. A tam nechať od Vltavy na šumnou Marici se nese vroucí pozdrav náš: „Na zdar Slavejkovu, buditeli a učiteli národa bulharského!“

MUDR VÁCLAV ŠAMÁNEK

Jako nervy člověka jednotlivého bývají na tak zvaných „periferiích“ svých nejcitlivější, rovněž bývá celý národ na své periferii, tam, kde stýká se s národem sousedním, vždy co nejcitlivější, ano nejchoulostivější. Při styku se sousedy vyvinuje se náruživost a pýcha i snaha, aby národní zvláštnost vynikla co nejjasněji a nejrázněji. Kdo postupuje z německého území k hranicím francouzským nebo italským, ihned vycítí, jak Francouzům stejně jako Italům záleží na tom, aby cizinec okamžitě byl si vědom, že vstoupil již do okruhu jejich národnosti. Kdo od západu vstupuje na půdu uherskou, je tam hned na první stanici uvítán národní hudbou, jako by mu říci měla: „Jsi k nám vítán — ale nezapomeň, že jsi hostem mezi námi.“ Jen přechody do krajin slovanských bývají méně vyznačeny, právě pro měkkost slovanské povahy naší. A takž také my Čechové na „periferii“ své, tam, kde bychom měli být nejpevnější a nejneústupnější na proti návalu cizoty, chováme se měkce, nečinně, někdy až zoufale nečinně.

A proto najde-li se na místech takových pojednou strážce vskutku uvědomělý a rozhodný, má osobnost jeho pro nás zájem všeobecný a cenu velkou. Jeho

jmeno zná se po celém národě, každý jeho čin je sledován pozorností všech, pozorností i vděčností. Zajisté že jmeno *Dra Václava Šamánka*, nyní praktického lékaře v Liberci, v této snad nejohroženější posici české, zná se po celém našem národě. On činí každým způsobem jenom to, v čem zákon, v čem svaté právo lidské jej podporuje, ale i s těmito snahami co nejpoctivějšími naráží tam na odpor fanatických nepřátel našeho národa a musí téměř den co den snášet nepřijemnosti a činy nespravedlivé.

MUDr Václav Šamánek narodil se r. 1846 v Milotících na Moravě. Že tamější školy byly velmi zanedbány, dal jej otec do Kyjova na hlavní školu německou a tamodtud na gymnasium do Vídeňského Nového Města v Dolních Rakousích. Studia universitní konal ve Vídni, kdež zápasil s těžkými starostmi životními, jež ale, řídě se přátelskými radami nezapomenutelného Petra Bílky, šťastně překonal.

Roku 1872 byl co *medicinae universae* doktor promován a nato jako c. k. nadlékař do vojenské nemocnice do Prahy přesazen.

Další biografická data o Dru Šamánkovi jsou zajisté dostatečně a dobře známa z našich časopisů politických, a také ten by je znal dobře, kdo by četl jen časopisy nám nepřátelské, německé, hlavně však noviny liberecké. Útok je v těchto za útokem na muže, jenž i v divoce vášněmi zmítaném Liberci dovedl zůstat klidný u vědomí svého jasného práva, dovedl zůstat Čechem vzdor jízlivým nájezdům všem a obrancem své národnosti, nechť se to již tamějším velmožným pánům líbí nebo ne.

Nejdůležitějším na ten čas zájmem libereckých Čechův zdá se býti zbudování „národního domu“, a také zájem ten má na Dru Šamánkovi nejvýdatnější svou oporu.

Statečnému zápasníku posílá národ srdečný pozdrav svůj.

Nejprvnější leta padesátá zůstanou pro dějiny staroměstského Akademického gymnasia vždycky pamětna. Gymnasium prohlášeno za ryze české a téměř ze všech ostatních gymnasií spěchali dobří a čilí žáci se zápallem vlasteneckým, aby sobě vymohli přijetí na školu, jižto tenkráté řídil literární Nestor *Václav Klicpera*. Mnohé třídy měly mezi žactvem svým celou řadu takových, jichž jména uváděna později mezi pilnými a mnohdy i šťastnými pracovníky na roli národní; a téměř žádný z tehdejšího žactva, vstoupiv do života praktického, neminul se s pozoruhodným výsledkem a každý zaujal platné a čestné místo své. Takž — pokud se pamatujeme — seděli tenkráté v téže třídě pospolu *Ladislav Čelakovský*, slavný botanik náš, *František Prokop*, zesnulý už výtečný romanopisec, *Fr. V. Jeřábek*, dramatický básník náš, *Ferdinand Schulz*, *Jan Strakatý*, nynější starosta Umělecké besedy, *Rudolf Wolf*, napotomní obratný překladatel divadelní („*Adrienne Lecouvreur*“), *Gustav Pflieger Moravský*, *Ceyp z Peclínovce*, *Jan Neruda* a j. j. O rok výše studoval *Josef Kolář*, novelista *Bohumil Janda Cidlinský*, *Čeněk Bendl* (překladatel *Puškina*), *Antonín Štrauch*, *Jan Gross* atd.; o rok níže *Vítězslav Hálek* — slovem: staroměstští hoši měli se k světu.

V řadě mladíků těch byl tedy také *Ferdinand Schulz* a netřeba teprve říci, jaké že místo týž v českém životě později zaujal a zaujímá. Jsme nepřáteli příliš podrobných dat a obširných, ze Slovníku naučného vyňatých životopisů, nemámeť zde ostatně arci ani dostatečného místa pro ně; kdybychom však chtěli u Schulze učinit výjimku a uvést veškeré důležitější činy jeho literární, věru že by nám na ně nestačil ani drobně sázený sloupec. Schulz vynikl jako spisovatel politický i spisovatel beletristický, jako historik český

vůbec a historik literární zvlášť, jako přísný učenec i jako roztomilý básník novelist, jako obezřetný redaktor i jako pilný a vždy svědomitý spolupracovník — cokoli vzal do ruky, vše se měnilo v zlato.

Hlavní svůj význam kladl Ferdinand Schulz dosud do *historie a kritiky literární* a pak do *novelistiky*. Co novelist, co romanopisec jeví však opět všestrannost přímo obdivuhodnou. Schulz jest jediný u nás, který dovede pravdivě psáti o moderních zjevech v tak zvaných vyšších třídách společenských, ale rovněž pravdivě, rovněž mistrně dovede líčit až do nejmenších podrobností poetický život venkovského našeho lidu, i rozvinout zase před námi pestré, svým hlubokým pojmutím úchvatné obrazy z českých dějin.

Co pak se týče Schulze jakožto *literárního historika*, máme k němu prosbu. Literatura novější není, doufejme, vzdor mnohým skvělým zjevům svým ještě na vrcholi svém a zajisté že rozvoj její další bude ještě bujný a krásný. Přece však cítí se všeobecně potřeba, abychom měli už dobrý literární dějepis svůj, sahající do časův nejnovějších. Schulz je u nás jediný, který jej dovede napsat důkladně a krásně zároveň. Schulze prosíme za důležitý literární ten čin.

DR FRANTIŠEK SAL. BAUER

Doktor František Sal. Bauer, v širších kruzích dříve dosti neznámý, v zátíší učeneckém žijící profesor pastorálky na pražské fakultě bohoslovecké, povolán pojednou na důležité biskupství brněnské — a ejhle: nový ten biskup osvědčil se ihned co celý muž.

Kruhy církevní i kruhy vlastenecké se stejnou a oprávněnou hledí k němu důvěrou: není pochyby, biskup Bauer je stejně silnou oporou své církve jako svého národa. Budiž zde dovolena poznámka, že mezi

mladším kněžstvem začal se u nás ozývati duch dosti povážlivý, že mnozí z nich — nikoli snad většina! — měli za to, kněžský stav že má se jaksí vymykati z ovzduší občanského a některé povinnosti, jež my laikové považujeme za svaté, na př. účinné vlastenectví, že jsou snad kněžskému stavu spíše ještě na újmu, než aby se srovnávaly s ním. Vzorné životy starších kněží vlastenců přicházely v zapomenutí, hrdé heslo Štulcovo: „Jsem Čech a katolík!“ ztrácelo síly své. Avšak konání biskupa brněnského, — nenápadné, spravedlivé a veskrz promyšlené, dokazuje bohudík, že přece jen ještě nevymřela ta stará škola dobrá. Život Bauerův je o sobě již pravým kazatelem občanských ctností, a přední ctností občanskou jest zajisté vlastenectví ryzé.

Dr Bauer narozen dne 26. ledna 1841 ve Hrachovci. Je tedy muž mladý, jemuž náleží budoucnost. —

KAREL SLAVKOVSKÝ

Hudebně vynikající města mívají svoji uměleckou aristokracii a mezi tou opět jednotlivé virtuosy zvláště nadané, ano často fenomenální, — jaksí knížata aristokracie té. Naše hudební Praha pak byla vždycky bohatá na virtuosy takové, často i jmenu světovému se těšící. Připomínáme violinisty Slavíka, Lauba a Ondříčka, pianisty Dreyschocka, Schulhofa, Smetanu a j. j. Většina mužů těch obdržela arcí teprve poutěmi po cizině vlastní umělecký význam svůj, někteří však dovedli sobě již i doma získati slávy — prophetae in patria.

Mezi poslednějši náleží zajisté pianista *Karel Slavkovský*.

Karel Slavkovský narodil se roku 1846 v Čáslavsku, a sice v Bestvíni, kde otec jeho byl důchodním. První

hudební vzdělání měl od svého strýce, tamějšího učitele Josefa Pospíšila, jenž druhdy byl též učitelem Dreyschockovým. Dále pak se zdokonaľoval v Broumově u prof. Zinka a v Praze u nezapomenutelného skladatele Čeňka Vinaře. Odbyv školy své, stal se sám učitelem hudby u několika šlechtických rodin, od roku 1868 účinkuje však již stále v Praze co virtuos a co oblíbený učitel vyšší klavírní hry. Odchoval již dlouhou řadu žáků výborných.

Koncertoval dosud ve mnohých čelnějších městech českých a s velkým úspěchem také v koncertu brněnském při otevření tamějšího českého divadla. Jeho zásluhou jest, že uvedl též našeho Dvořáka roku 1870 poprvé do veřejnosti v síních koncertních. Slavkovský jest vůbec jediný klavírní virtuos, který na programech svých má vždycky skladatele české.

Rovněž není také jediného u nás veřejného podniku vlasteneckého a dobročinného, aby Slavkovský, o to dožádán, nepřispěl vzácným uměním svým ochotně a vynikavě.

Také v tom směru jsou zásluhy jeho značny.

P. A N T. G R U D A

Známe své krajany a víme, že nebylo jediného českého srdce, které by nebylo radostně zabušilo při zprávě, že bratři Slezané poprvé v celém temu navštíví Prahu i Národní naše divadlo, a že nebylo jediného u nás oka, aby nebylo zvlhlo při krásné a poctivé, důmyslné a unášející řeči kněze *Antonína Grudy*, vůdce vítaných hostů těch.

Z kraje opavského, kde druhdy na staroslavném Hradci sídlívali Přemyslovci a dlela Kunhuta královna, kde mocně vládli a slávu českého jména šířili rytířští Kravařové, přišel k nám, jak praveno, návště-

vou celý slezský tem, část slezského národního voje, — neboť Slezan již procitnul, postavil se ihned v národní šiky naše, a chce při nich setrvati poctivě, věrně a pevně, tak „jako ty skalnaté hory Rudenské nepohnutě stojí od věků do věků“. Slezan procitnul, a v Moravě, která mu kdys dala víru, vidí sestru svou, a v Čechovi, jenž ho přioděl slávou královskou, vidí bratra svého; on se stejnou láskou pohlíží k slavnému Velehradu, jako ku královské Praze — jsouť to sídla jeho.

Těmto myšlenkám a citům dal kněz Gruda ve schůzi přátelské, v Měšťanské besedě pražské odbývané, výraz uchvacující. Časopisy přinesly řeč tu a my se zavděčujeme zajisté každému Čechovi, podávající podobiznu řečníkovu.

Zvláště dojemné bylo místo, kdy děkoval řečník Čechům za dosavadní jich pomoc ve věcech národních. Ne, ne, drazí bratři slezští: co jsme *posud* učinili, bylo pramálo, a jsme vůbec s činy svými teprve v počátcích. Ale buďte ubezpečeni, že každý Čech cítí povinnost, aby myslel na vás dále a stále, aby vám přispíval, seč jen jest, a činil, co mu srdce i rozum káže. A vy jste k tomu dali příspěvek nejvýdatnější: svou milou, nezapomenutelnou návštěvu v matičce naší Praze!

IGNÁC LEOPOLD KOBER

Pro žádný národ neměly knihy takovou důležitost jako pro národ český. Naše knihy jsou věru jako ty kapličky na české Kalvarii, na hoře našeho utrpení i naší spásy. Do knih, co nejpečlivěji schovávaných a nad zlato vážených, ukryl se český duch, naše minulost i naše sláva, když národu ubitému a týranému nezbývalo nic více než ten jazyk jeho. Knihami dělo

se naše znovuzrození, do nich rozpučely první květy nového českého jara. A naše nynější literatura, bující a tak utěšeně rostoucí, je dosud předním důkazem, že jsme schopni dalšího života, ona je jedinou skutečnou, a to bohatou vymožeností, kterou se může honositi národ náš. —

Čeští vydavatelé knih patřili už za věků minulých a patří hlavně ve věku také našem jaksí k aristokracii naší. Jich důležitost byla vždycky velká, a vzpomínáme-li si dnes či jindy na kteréhokoli vynikajícího z nich, je ta naše vzpomínka vždycky vzpomínka časová.

Dnešní náš obraz titulní dává podobiznu *Ignáce Leopolda Kobra*, předního nakladatele novověké literatury české, vlastního zakladatele českého nakladatelství.

Ignác Leopold Kober narodil se 26. ledna 1825 v Praze. Jeho otec byl chudým tkalcem. Mladý Kober studoval několik let na gymnasiu staroměstském, načež dotknut neštěstím rodinným, přerušiti musil studie své a odebral se do Vídně, kdež učil se nejprv soustružnictví, pak zámečnictví, a tímto řemeslem také se živil. Avšak dosti brzy obrátil se zase od soustruhu a zámečnické výhně i stal se knihkupeckým pomocníkem cestujícím. S dosti malým kapitálem usídlil se pak v Táboře, odkud po několika plodných a úrodných letech obrátil se do Prahy samé. Jeho činnost zde jest známa. Kober byl skutečně velduchem nakladatelským: on uměl využítkovat sil spisovatelských, dovedl buditi zájem nejširších kruhů obecnstva, byl odvážný, ale přitom rozumný, a nalezal zlaté doly tam, kde jiní neodvažovali se tknouti ani rukou. Až po Kobra bylo nakladatelství české nevýslovně chudé; čeští nakladatelé vydávali jen spisy neobjemné, neobětovali ničeho na honoráře spisovatelům a na zevnější úpravu vydávaných jimi děl, a vše, cokoli vyžadovalo nákladu jen trochu většího, přenechávali klidně péči Matice české. Kober však pouštěl se ihned také na díla nejobjemnější a nejnákladnější, získal si a upoutal spisovatele a našel pak i vděčné obcenstvo.

Kobrovo jméno jakožto prvního českého nakladatele přeneslo se rychle za hranice, on vůbec byl v knihkupeckém světě prvním reprezentantem českých snah — a jsou-li čeští nakladatelé naši, vzrostlí na statečnou již řadu, právě teď výročně zanešení pracemi pro obvyklý „knihkupecký trh“, zajisté že každý z nich připomíná sobě jméno Kobrovo, jenž první vymohl české knize průchod na trh světový.

Kober odešel nám příliš záhy, zesnul již roku 1866.

DR VÁCLAV PAŘÍK

Přinášíme dnes podobiznu muže, jehož můžeme směle nazývat vzorem vlasteneckého pracovníka, vzorem hlavně pro všechny ty, kteří národu chtějí prospívat na místech nebezpečných, kde vlny cizoty bijou do českého života. Čeho všeho lze dosíci muži jedinému, ale celému, to dokazuje věru plně Dr Václav Pařík, lékař třebenický! Třebenice, ležící v krásném kraji lovosickém, byly už od dob josefinských velice ohrožovány odnárodněním, němčily se vždy víc a více, a dnes — dnes jsou tytéž Třebenice vráceny zase svému národu, mají svou českou školu, svoje české zastupitelstvo obecní, dnes volí i svého českého člena do německého okresního zastupitelstva, mají blahodárný vliv na celé, utěšeně se probuzující vúkolí, takže se pomýšlí už i na zřízení zvláštního českého okresu třebenického: a to vše je výsledkem práce hlavně jednotlivcovy, jenž to za pomoci malého, ale statečného kroužku mužů vlasteneckých způsobil za necelých dvacet let! Muž povahy vskutku železné, ale přitom tak plné dobroty, že k němu v úctě lze přivrženec stejně jako protivník, Čech jako Němec.

Václav Pařík narodil se z rodičů rolnických osmého února 1839 v Libuni, kdež od výborného učitele Fran-

tiška Zelinky obdržel pak první své vzdělání školské a od proslulého děkana a spisovatele Antonína Marka první popud ku snahám vlasteneckým. Václav studoval gymnasium v Jičíně, universitu v Praze, a promovav zde na doktora, usadil se roku 1867 jakožto praktický lékař v Třebenicích. Od těch dob těší se tedy tamější krajina činnosti jeho vskutku obdivuhodné.

Dr Václav Pařík založil v Třebenicích roku 1872 besedu, jejímž je předsedou, roku 1874 záložnu, jejímž je rovněž předsedou; dále spolek hasičů, jehož je velitelem, výborné a bohaté již místní museum starožitnické a přírodnické, jehož je ředitelem, a divadlo, jehož stal se režisérem a protektorem. Paříkovou pílí povstala v Třebenicích česká škola, pronikli národní kandidáti při volbách obecních; Pařík zvolen členem okresního zastupitelstva v Lovosicích, členem okresní školní rady v Roudnici, on jest pokladníkem župní jednoty Besed ze severních Čech, jeho přičiněním vydařila se tak působivě národní slavnost, při níž zasažena deska Vlasáková, a na jeho počest zřízen u záložny dobrovolný „Paříkův fond“.

Máme-li tedy pravdu, že jsme nazvali Paříka pravým *vzorem*?

Kdyby nebylo naší až zlopověstné národní pohodlnosti — věru že bychom dnes stáli vůbec a všude jinak v té své svaté, zděděné zemi České, kde každý přivandrovalý ničema dovoluje sobě teď mluvit o přirozené nadvládě nad námi, o dělení země atd.! Dovoluje sobě, protože nemáme dosti těch lidí, kteří by mu předešli vlastní rázností svou, lidí, kteří by třeba tiše, ale úsilovně pracovali k národnímu dobru a nemyslili jen na dobro své vlastní.

Jde to, ach jde! Jen každý hled
k vlastnímu dobře jádru:
bude-li každý z nás z křemene,
je celý národ z kvádrů!

Mít všude svoje Paříky — a jsme národem z kvádrů.

Nyní, kdy národní věc naše potřebuje právě nejvíce sil, skutečných a nezdolných, odňata nám jedna ze sil nejvýdatnějších — a tak náhle jako bleskem! Pro nás totiž náhle, kteří jsme vzdáleni hlavního města Moravy a neměli jsme ani tušení, že drahému tomu životu hrozí zhouba. Bedřich Hoppe byl znám jmenem svým u nás v Praze co nejšíře. Kdokoliv cestoval do Brna: — „Představ se tam Dru Hoppemu,“ dostal radou; kdokoliv v národních záležitostech měl pro Moravu nějaké řízení: — „Dopiš přece Hoppemu,“ slyšel a tak též učinil.

Ztráta jeho je pro národ nevyměřitelná. Byl to muž mírný, ale neunavitelný, nedotěrný, ale také neústupný — muž, který šel za svým přesvědčením, ale kamkoli krok jeho dostoupil, tam byla pod nohou jeho již půda česká, naše.

Veškeré časopisy moravské věnují památce Dra Bedřicha Hoppe slova co nejvřelejší. Vyjímáme z jednoho z nich stručný tento nástin životopisný:

„Narodiv se dne 7. listopadu 1838 v sesterské Čechii v Mnichově Hradišti, začal roku 1847 gymnasijská studia v Mostě, dokončil je roku 1855 v Jihlavě, studoval práva na universitě vídeňské (1855—1859), věnoval se pak advokátní praxi ve Vídni a v Brně, a stal se krátce před uvolněním advokacie advokátem v Telči, odkud však záhy do Brna se přestěhoval.

V Brně pak rozvinula se blahodárná jeho činnost na národu roli dědičné. Horlivost, s kterou se ujímal při sobě svěřených, bedlivost, s kterou pře vedl, svědomitost, s kterou se klientům svým zachovával, mírnost v jednání a požádání získaly mu všeobecnou důvěru a vážnost také u těch, kteří byli jiného smýšlení politického a národního.

Náš lid pak, vida krásné vlastnosti šlechetné povahy Hoppeovy, lnul k němu upřímnou a důvěrnou náklon-

ností a ukázal ji, voliv jej opět a opět za zástupce svého do sněmu zemského, na němž jak věrný syn vlasti při pravici neoblomně stál a svědomitě se vynasnažoval, aby národu našemu konečně po právu a pravdě se vedlo.

Hoppe ukázal se důvěry, kterou jej lid poctil, v plné míře hodným. Pracoval za jeho blaho s celou duší a pracoval obětivě a nezdolně. Že po místech výnosných nebažil, dokazují úřady, jež na sobě měl. Jsou to vesměs úřady čestné, s kterými sice mnoho práce spojeno jest, z nichž však žádný hmotný užitek nejde: byl předsedou správní rady akciové tiskárny, místopředsedou správní rady besedního domu, místopředsedou čtenářského spolku, pokladníkem družstva českého divadla v Brně, členem disciplinární rady advokátní komory, tajemníkem patriotického spolku pomocného atd. atd., a všude pracoval s horlivostí neunavnou.

Vlast celá má příčinu litovati smrti muže tak šlechtného; *ale my v Brně více než kdekoli jinde cítíme, co jsme ztratili*, a nevíme, kdo nám ztrátu tu nahradí: on byl též předsedou Matice školské v Brně, a kdo zná boje, které této Matici podstoupiti bylo, aby českým dětem brněnským dostávalo se českého vyučování, ten také umí posouditi, jak namahavě Dr Hoppe v příčině té pracoval a že vedením boje ku šťastnému výsledku získal si o národ náš zásluhu, pro kterou i pozdní potomkové památce jeho vděčně a vždycky žehnati budou.“ —

Pravili jsme, že právě nyní ztráta je co nejcitelnější. Práce naše národní netušeně se množí, proud života českého roste do šíře a hloubi, a život ten je *bojem*. Potřebujeme bojovníků nezdolných. Potřebujeme mužů pevných, kteří dovedou být krystalizačním bodem české činnosti, kolem něhož mladý ten život náš usadí se co světlavý, čistý, pevně ohraněný křišťál. Potřebujeme mužů, kteří ne z liché ctižádosti, ale z nejživějšího přesvědčení a z pravého povolání staví se

v čelo ostatních, — *takým byl Hoppe* — kdo nám nahradí jeho? — Bude as potřebí sil na to hned několika: v tom právě je znak nepopíratelný našeho vzrůstu, že na práci, na niž stačil dříve neb dosud muž jeden, je jižjiž potřebí mužů více, protože právě vše životně se šíří a množí. Ale ten vzrůst je také nejskvostnějším pomníkem pro činnost duchů, jakým byl Hoppe.

DR KAREL AMERLING

V jistém dopise svém přirovnává starý Dr Amerling sama sebe již ku „kamenu, jenž leží pod vodou“, — naznačuje tím zapomenutí, jemuž prý již propadl. Mýlí se: on *jest* kamenem, ale v *živé* vodě, v řece českého života, kamenem značné velikosti, jímž spolu *upravováno řečiště naše národní*. A vyčnívá velmi patrně nad povrch, sám pomník své činnosti.

Karel Amerling narozen roku 1807, a již roku 1833 byl asistentem Svatopluka Presla, profesora přírodopytu. Dnes pak je ještě ředitelem v ústavě idiotů v Praze. Uvádíme tři ta data proto, abychom vyznačili, jaký obrovitý kus času a práce obmyká jeho život. Co as tu obsaženo namahání a výsledků, tužeb a také klamů!

Ano — předně klamů! Amerlingova snaha nesla se hlavně směrem *pedagogickým*, a to směrem co nejvyšším. On pracoval ku zcela moderní, velkolepé reorganizaci školství, již hezky dávno před rokem 1848, kdy školám vesměs ještě vládl starobylý, tuhý cop, — on, stoje samojediný proti kamenným spoustám přesudkův, musil tedy podlehat. Rovněž prahnul Amerlingův duch po šťastném a výdatném *popularisování přírodních věd*; ale v té příčině nastavělo se mu tenkrát zajisté ještě více překážek vstříc a boj

jeho byl i zde zas téměř beznadějný. A konečně byl Amerling též literárně pilný a všestranný, ale i těsné a děsné literární poměry doby jeho byly mu překážkou často nepřemožitelnou. Slovem: Amerling nedosáhl snad ani desátého dílu toho, co chtěl, ale proto přece zasluhuje snaha jeho veškeré úcty, jako snaha všech odhodlaných a nadaných, třebaže ne vždy šťastných pionérů nové doby. Amerlingovy kroky byly vždy vzletny a cesta jeho byla ozářena myšlenkami geniálními.

Amerlingovi nestalo se ještě po právu a činnost jeho nebyla dosud dle zásluhy oceněna. Také my zde nesmíme se arci pouštět do zdůvodněného oceňování; ale řádky tyto budtež mu přece důkazem, že on není „kamenem na dně řeky“, že není zapomenut.

JOSEF MANES

V čase několika hned pražských výstav obrazových, za doby pučícího rozkvětu výtvarného umění českého vůbec zajisté nepochybíme, připomeneme-li zde obrazně i slovně zase jednou Josefa Manesa.

Josef Manes, narozen roku 1822 v Praze, zemřel dne 10. prosince roku 1871 rovněž v Praze. Tato dvě stěžejná data jsou téměř jedinými letopočty, které můžeme ze života jeho udati. Ani nejsvědomitější a nejšťastnější biograf nedovedl by nalézt a vyprávět o mnohých letopočtech jiných, i na české poměry byl život Manesův neobyčejně, až nápadně klidný. Syn otce umělce věnoval se J. Manes hned z prvopočátku a provždy malířskému umění a žil s bratrem Quidonem, rovněž geniálním malířem, a se sestrou svou, z celé duše studiu umění oddanou,*) život nadmíru

*) Slečna Manesova hodlala jmění své věnovati na založení nadací pro mladé české malíře. Smrt ji překvapila dříve, než sepsaný už kšaft byl od ní podepsán.

tichý a odloučený. Také ani produkce jeho umělecká nevykazuje se právě příliš četnými plody, alespoň ne v poměru k malířům jiným, těšícím se u národů svých stejně skvělému jmenu.

A přece se považuje Manes za otce moderního českého umění výtvarného, nejen malířského, ale i sochařského, — neboť i nynější krásné plody umění tohoto vykazují rozhodné stopy Manesova vlivu. A považuje se za otce obojího umění výtvarného *právem*. Manes byl uměleckou individualitou skrz naskrz. Pod jeho tuhou, pod jeho štětcem nepovstávalo nic, co nebylo z přírody a skutečnosti samé co nejpečlivěji vypozerováno, co neobrodilo se v hloubí duše jeho a nedozrálo v celku i v částech na dokonalost úplnou. Manes nenápodobil nikoho, on byl rozhodným, ano i vášnivým nepřitelem všeho cizího, všech odjinud k nám nanášených forem i myšlenek, a třeba ovšem za vrchní zákon považoval ono krásno, prosté a věčně stejné, jež vévodí umění celého světa, byl ve vyhledávání a ve vytváření krásných forem i myšlenek vždycky přece jen svůj, byl zcela český. Manes studoval český život jak žádný výtvarný umělec před ním, a proto jsou jeho tvary, jeho postavy, jeho skupiny tak nové a mluví k nám českou svou duší — výtvary vznešené krásy české.

Kdyby každý výtvarný umělec, ano třeba i každý umělec jiný šel samostatnou zkumnou dráhou Manesovou, kdyby se snažil stejně zbystřiti si smysl pro českou zvláštnost, již dnes bychom měli imposantní řadu umělců velkých, krajinářů, žánristů i historiků. Máme některé talenty v tom směru snaživé, ale jiní pachtí se ještě za brilantními třeba, ale pro nás přece jenom nepůvodními vzory cizími, a mnohý, chtěje být alespoň českým, nápodobuje zase až příliš věrně Manesa, do všech podrobností, místo aby v kresbách svých se snažil vyjádřiti sílu individuality vlastní. Věc ta, doufáme, ovšem se časem vyrovná.

Hlavním dílem Manesovým jsou, jak známo, ilu-

strace k rukopisu Kralodvorskému, a zůstanou as pro dlouho předním výtwarem českého umění.

MICHAŁ BAŁUCKI

Není žádné pochybnosti, že vzájemnost slovanská je dosud nesmírně vzdálena i oněch tužeb, jež měli hned první patriarchové českého vzkříšení, nesmírně vzdálena výše, k níž nás vede potřeba, ba nutnost národního našeho života. Dosud jsme se nedostali přes jakýs, ještě dosti nezralý diletantism; přenecháváme veškeru tu obrovskou práci jenom vzácné ochotě jednotlivců, kdežto bychom se jí měli ujati přece všichni, do posledního, a to dle plánu určitého, při němž ni jeden krok by nepřišel nazmar. Někdy, nakrátko jsme zaniceni, hned nato zplaskne naše nadšení a po dlouhou dobu znova se neděje pranic.

Dosud vlastně obmezovala se veškerá vzájemnost na to, že jsme překládali něco beletristických děl z ostatních jazyků slovanských a že ku překladům těm dotyční autoři dávali svolení své s ochotou vždy krásnou. Nejvíce převodů do češtiny dělo se z jazyka polského. K učení se polštině přivádí mladé spisovatelské síly naše velká příbuznost jazyková, ku překladům svádí je hlavně zdánlivá lehkost, z příbuznosti té plynoucí. Pravíme: zdánlivá, neboť jazyk polský je literárně velice vyvinutý, myšlenkově do nejjemnějších nuancí probroušený, a *poctivý* překlad vyžaduje svědomitosti a péče velké. Máme již ve své literatuře z polštiny překlady mnohé, krásné i chatrné. Máme velkou řadu románů a novel, jež se zalíbily našemu čtenářstvu, i dramata, jež se udržela s pochvalou na repertoáru. Přec ale také mezi námi a Poláky musí dojíti ještě ku vzájemnosti mnohem živější a všestrannější. Před 20 lety byl by se stal v tom ohledu krok důležitý; jed-

nalot se k návrhu Kraszewského o to, aby Poláci přijali jednodušší pravopis český, čímž, jak na př. vy počteno, při každém tiskopisu svém byli by docílili desíti percent úspor. Sešlo s toho hlavně vypuknutím polského hnutí r. 1863.

Z mladších spisovatelů polských náleží u nás k nejznámějším a nejoblíbenějším Michał Bałucki. Z jeho pera k nám převedeny romány a povídky mnohé a na jevišti českém sehráno již několik kusů s rozhodným úspěchem. Z dramát jmenujeme: Honba na muže, Příbuzní, Těžké ryby, Husy a husičky atd. Z románů známy jsou: Jen výš!, Bílý mouřenín, Horal, Na rovinách a Obrázky krakovské, vydané nedávno nákladem naším vlastním.

Michał Bałucki narodil se v Krakově r. 1837. Vystudovav gymnasium a universitu, věnoval se výhradně činnosti literární, aby byl neodvislým a směle mohl hájiti své přesvědčení. Bałucki žije stále v Krakově. První práce literární byly lyrické písně a povídky, které od roku 1859 uveřejňoval v různých časopisech polských. Roku 1863 napsal již větší román *Przebudzeni* a o dvě leta později *Młodzi i starzy*. Oba tyto romány musely býti vydány v Lipsku pod pseudonymem Epidon. Roku 1866 založil s Alfredem Szczepańskim časopis pro dámy pod názvem *Kalina*. Roku 1864 napsal první komedii *Honba na muže*. Povzbuzen úspěchem pracoval na tomto poli dále a psal střídavě každoročně román i komedii.

Charakteristika osob v dílech Bałuckého jest vždycky ostrá, sloh krásný.

DR JINDŘICH WANKEL

Mezi naše nejtišší pracovníky na poli národním, vědeckém i humánním náleží bez odporu *Dr Jindřich Wankel*, — ale také mezi nejproslulejší po veškerém

světě učeném. Takřka od dětinstva zanášeje se studii přírodovědeckými, byl později podporován šťastnou okolností, že přesídlil do kraje nejrozličnějšími přírodopisnými a starožitnickými předměty přebohatého a dotud neprozkoumaného, a že měl zde po nepřetržité řadě let dosti příležitosti i výdatné pomoci, aby studie své dovršil a korunoval výsledkem skvělým. Wanklem stala se *Morava* přírodopisně i starožitnický proslulou, takže zraky všech starožitníků, zvláště ale antropologů, již po celá desetiletí jsou upnuty k ní.

Jindřich Wankel, narozen dne 15. července roku 1827 v Praze, studoval na gymnasiu malostranském, byl pak na fakultě medicinské mezi nejlepšími žáky a pomocníky Hyrtlůvými, a promovoval na doktora lékařství roku 1847.

Po roce 1848, v němž jakožto legionář byl přidělen službě lékařské, navštívil náhodou kvůli jistému soudruhovi svému Blansko, a tamější čarokrásná krajina se svými nyní světoznámými jeskyněmi a prohlubněmi působila na něho tak mocně, že jest k ní připoután hned téměř pro celý svůj život. Byl tam záhy jmenován panským lékařem.

První jeho vědeckou prací bylo prozkoumání jeskyně Sloupské, v níž našel zkamenělé ostatky zvířat předpotopních. Wankel sestavil zde kostru medvěda jeskynního (první to exemplář v Rakousku), kteráž přišla pak darem do říšského geologického ústavu ve Vídni.

Podáváje o těchto a jiných četných nálezech svých přesně vědecké zprávy do odborných časopisův a přednášeje rovněž o nich ve schůzích spolků učených, rakouských to i cizích, jichž členem se stával, pokračoval W. ve zkumných pracích svých se štěstím věru nevšedním. Když na počátku let padesátých svět byl překvapen objevením živočichů zcela nevidomých a zpráva o tom z Krajiny došla, podniknul Wankel *nový* výzkum jeskyň moravských a našel také zde exem-

pláry živočichů podobných, hmyzů to a korejšů. Později prozkoumal ještě celou řadu jeskyň a zajímavých nálezišť u Adamova, Rajce, Křtin a Rajhradu, kdež všude byl odměněn výtěžkem přebohatým. Nejdůležitější nález jeho stal se však v Býčí skále, kdež zároveň se zbytky medvěda jeskynního našel hrob předhistorického bohatýra, jenž upálen byl tu na voze bronzovém a vedle něhož našly se kostry žertvou upálených jeho žen s veškerými zlatými, bronzovými a jantarovými šperky svými. Archeologický nález ten je ve svém způsobě a v bohatosti své jediný na světě.

Neunavnou pílí svou a podporován rozmanitostí dotyčných nálezišť vyzískal Dr Wankel přebohaté museum krásných a cenných předmětů, jež stalo se později majetkem říše a převezeno jest do Vídně. Krásnými dary obmyslil W. ale také musejní spolek v Olomouci, kamž nyní přesídlil.

Stejně blahodárně jako učenec působil však Wankel také v praxi své lékařské. Jeho srdečnost, jeho dobrota i vzácná ochota učinily ho miláčkem lidu a v letech padesátých, za doby cholery, i roku 1866, za času války, dobyl sobě Dr Wankel uznání nejvšeobecnějšího.

P. MATĚJ PROCHÁZKA

Kněží honosí se, že v dějinách znovuzrození českého národa náleží jim jedno z předních míst. Honosí se právem. Jakkoli bohužel katolické kněžstvo to bylo, kteréž způsobilo žalostný ten a v následcích svých ještě nedoměrný literární rozkol mezi námi a Slováky, bylo to jakoby v náhradu zase kněžstvo katolické, které v Čechách a na Moravě povzbuzovalo a co nejúčinněji podporovalo mladý ruch národní, které bylo nejen silou a oporou našeho lidu, nýbrž i předním

pěstitelem literatury vznešené i moderní. Biskup Jirsík právě tak jako biskup Bauer, oba Češi Markové právě tak jako Moravan Sušil mají svá provždy zabezpečená čestná místa v historii naší.

Lze říci, že na Moravě jest dosud národní práce ještě tužší než u nás v Čechách a že tam připadá kněžstvu dosud i nadál ještě úkol velký. Však lze rovněž říci, že je tam zdatných a nadšených pracovníků celý tem. Mezi nejzasloužilejší z nich, také již uznané, náleží kanovník Matěj Procházka, skutečný rada biskupa Strossmayera, přísedící konsistoře brněnské, čestný doktor fakulty olomoucké a papežský komoří.

Matěj Procházka narodil se dne 4. února 1811 v Brtnici na Moravě. Odbyv domácí školu, pak studia gymnasijsní v Jihlavě a filosofická v Brně, vstoupil do ústavu theologického. Roku 1834 vysvěcen na kněžství a poslán za kaplana do Čejkovic. Výtečný biskup Gindl, poznav velké schopnosti mladého kněze, povolal jej brzo do Brna za kaplana k sv. Tomáši a uložil mu, by tu konal kázání v českém jazyku, čehož do té doby v Brně nebylo. Pro chatrné své zdraví dán ale Procházka pak zase na snazší faru do Komárova.

Myšlenka slovanská, prvními buditeli národa našeho: Kollárem, Palackým, Šafaříkem a j. nadšeně hlásaná, roznítla oheň vlastenectví, dotud tiše v prsou Procházkových doutnající, v mocný plamen. I jal se studovati jazyk český a zanedlouho, především návodem Sušilovým, osvojil si jej v té míře, že roku 1849 uvázati se mohl v redakci Hlasu, kterýž Jednota katolická v Brně vydávati se ustanovila. Časopis tento řídil po několik let. Když pak nyní už zesnulý slovutný prelát Guntýř Kalivoda vzdal se stolice náboženské na gymnasiu brněnském, ustanoven Procházka za jeho nástupce.

Jak blahodárně na tomto ústavě po 33 roky pracoval, mohou nejlépe říci bývalí jeho žáci, zejména žáci

Slované, kteří jej vskutku považovali za svého otce. Jeho návodem učili se pilně jazyku českému, nahra-
žující soukromě, čeho jim tehdejší německé gymna-
sium neposkytovalo. Žádný v nouzi postavený žák
Slovan nebyl oslyšán, o všechny se Procházka staral
otcovsky.

Také spisovatelská činnost jeho jest bohata. Hlav-
ním dílem posavadním jest jeho Životopis sv. Jana
Sarkandra. V Časopisu pro katolické duchovenstvo
nalezá se od něho dlouhá řada článků vědeckých a
důležitých, rovněž zaslal četné články do Obzoru, a
nyní píše obšírný životopis sv. Metoděje. Od Procház-
ky obdržela také literatura učební, určená pro gymna-
sia, několik spisův důkladných a praktických.

Procházka jest starostou Dědictví cyrilometodějské-
ho a členem četných vlasteneckých a vědeckých
spolků.

KAREL KOVAŘOVIC

Přinášíme dnes podobiznu mladého skladatele hned
po téhož prvním divadelním úspěchu. Nebyl to úspěch
snad fenomenální: talent Kovařovicův není dosud
k tomu dosti ještě vyzralý a vyhloubený, a věru že
nelze tedy dnes již určitě říci, do jaké šíře a výše síla
jeho se rozvine; ale také to nebyl jen tak zvaný
úspěch čestný, nýbrž úspěch *slibný*, ba mnohoslibný.
I přísná kritika na Ženiších chválí, že *jsou svoje* a že
nejsou všední, především ale že v nich vytrysknul
zcela svěží pramen původních, lahodných melodií.

Už se nám trochu v tom ovzduší českém po něja-
kých nových, na kulaté, pravé písne vykvetajících
melodiích stýská. Nenapadne nás popírat vysoké ta-
lenty a vskutku krásný, ano i velkolepý vzlet mnohých
hudebníků našich, ale tak se nám zdá, že hudba naše

právě jako literatura naše churaví nyní trochu jednostranností: produkce směřuje jen pro kruhy vzdělané, nejvzdělanější; do lidu, nám přec nade vše důležitého, z obého vnika jen málo. Nejsme zajisté z těch, kteří by v hudbě hověti chtěli čiré jen bezmyšlenkovitosti, jen formálnosti, jen povrchní slupce, — neboť souhlasíme s básníkem, který vyřknul: „Není-li hudba pro nic než pro žert a smích, pro smích a žert, a ne také pro ušlechtění mysli, pak na hudbě není věru mnoho!“ — ale také nejsme pro hudbu příliš učenou, žádající, aby posluchač při umění tedy nejsmyslnějším, se mžikovou rychlostí působícím a zase mizícím, duševně pracoval nejnamahavěji. Z „Lazebníka“, „Don Juana“, „Tella“ jdeme osvěžení a povznešení, z „Valkyr“ unaveni — bude-li český skladatel Rossinim, Mozartem nebo Meyerbeerem, ochotně mu odpustíme, že není Wagnerem. Theorie německé mohou na nás míti jen vliv všeobecný, a pakli kde, ukáže se zajisté v hudbě, že vzdor četným stykům kulturním jsme my Čechové národem dosud přec jen jiným než Němci, národní individualitou, schopnou tedy také individuálního svého uměleckého stanoviska.

Avšak — vždyť my zde nejsme ani povoláním ani místem poukázání k tomu, abychom mohli rozhodovat, my jen můžeme sobě dovolit vysloviti nějaký stesk nebo nějaké přání té své dušičky české. My vším řečeným chtěli jen vyslovit myšlenky maně nás napadající, objevuje-li se v české hudbě *ted'* nový dramatický talent, skutečný zas talent. Že takovým Kovařovic *jest*, přisoudila mu veškerá kritika jednohlasně.

Karel Kovařovic narodil se 9. prosince 1862 v Praze na Malé Straně. Navštěvoval pražskou konservatoř, studoval nauku o skladbě u mistra Zdeňka Fibicha, byl pak po nějaký čas a *jest* nyní znova členem zemského českého divadla, a sprovázel našeho virtuosa Ondříčka na některých jeho uměleckých cestách. Složil už více skladeb instrumentálních, vesměs vděčně přijatých, z nichž některé vyšly také už tiskem.

Píšeme dnes o Dru Josefu Štolbovi, jenž jest nám „bratrem v humóru“. Pochopitelně tedy, že vezmeme trochu „do držení“, že budeme poněkud skoupi na slova uznalá, — vždyť by mohl naposledy někdo říci, že používáme příležitosti, abychom chválili vlastní rodinu svoji. Ne snad, že bychom proto zas sebe humoristy podceňovali, — ó ne! My víme, co jsme. Samo Písmo nás učí, že blaženost lidská, tedy smích, byla mnohem dříve na světě než mrzutost lidská, čili pláč; — je-li tedy ve světě nějaká šlechta, jsme to my. A prosíme: není humór „nejvyšší dokonalost“? Můžete si myslit Olymp bez vtipu? Nějakého mrzutého tam pánbicka?

Zvláště však se stanoviska českého jsme my humoristé docela už výlupek — chceme říci jádro všech jader! My jsme rozhodně nejdůležitějším faktorem českého života, třeba bychom v milé skromnosti své nikdy o tom ani nemluvili. Byl to velký učenec, který kdysi řekl: „Po přečtení humoristické knihy miluje člověk svět, ba i sama sebe.“ A nemáme my Čechové už svrchovaný čas, abychom konečně a pořádně a jen a jen začali už milovat samy sebe? Nejsou tedy humoristické knihy nejvyšší naší národní potřebou? Nemáme my sebe humoristy považovat za pravé otce, přední dobrodince národa? Nehledě ani k tomu, že smích je jediná už téměř věc, ze které národ náš dosud — neplatí daně!

My proto jen říkáme: Josef Štolba je humorista, dobrý humorista, — ale chválit ho nebudeme. On je sice také dobrým spisovatelem opravdovým, ale do toho nám s dnešního našeho stanoviska už docela nic není.

Některá tedy jen data: Štolba narodil se 3. května 1846 v Hradci Králové. Nassáv se moudrosti ve školách hradeckých, plzeňských a pražských a vstoupiv

do práv, začal útokem hnáti na český Parnas. Hnal hned několikerým směrem, a musil ho tedy dobýt. Roku 1868 začal divadlem, napsal řadu kousků větších i menších, napsal řadu humoresek, až rok 1870 způsobil v životě jeho důležitý obrat. Š. stal se v době té vychovatelem v domě hraběte Kounice a podniknul s rodinou téhož cestu do Německa, Belgie, a odtud sám do Londýna. Po dvou letech opustil výhodné místo své a chystal se na doktorát. A tu mu pojednou učinil hrabě Artur Desfours návrh, aby s ním jel do Ameriky. V osmi dnech rozhodnuto o definitivním odjezdu a dne 16. dubna 1873 jel Š. tedy spolu do Západní Indie, Mexika a Severní Ameriky. Koncem roku vrátil se Š. a začal o svých cestách ihned psáti; výsledek: Klepy z cest, Za oceánem (3 svazky). Nato promovoval a vstoupil do praxe. R. 1879 byl jmenován notářem v Nechanicích.

Po celou dobu své právnické praxe psal Š. pilně novely, jež uveřejňoval ve Květech, Lumíru, Světozoru, České včele a Zlaté Praze. R. 1882 vyšly jeho Americké povídky, pak cestopis Na skandinávském severu; nákresy z cest po Holandsku uveřejnil v Osvětě atd. „Vesnické povídky“ jeho vyjdou ještě letos u Lauer-manna, Novely pak ve skladu našem.

Právě hodlá Štolba vydati se na cestu na Severní kap a do Laponska.

BOHUMIL KAREL BONDY

„Vždyť jsou ale přece také židé, kteří se cítí upřímně co Češi a jichž skutečně dotýká se každý žal a bol tížící národ náš!“

„A kde jsou? — Je jeden jediný: Bondy — a jenom Bondy!“

Tu rozmluvu lze v českých kruzích přechoasto slyšet.

Není snad zcela pravdiva, jak se říká, „až do puntíčku nejposlednějšího“, ale pravdy nepopíratelné je v ní až bolestně mnoho. A pravda ta je význačná pro politické poměry naše, pro nás Čechy vůbec, pro české židy zvlášť. Vyslovujeme ji krátce a suše, ač věru nejsme pražádnými moderními „antisemity“, jako vůbec v národě našem nauka ta moderní nemá půdy.

Ale omezujeme se zde také již tím pouhým vyslovením; nebyloť by na místě, přinášíme-li podobiznu, rozmlouvati o náboženství, o souvěrcích muže vy-podobeného, byť i politický okamžik k tomu sváděl. My nepřinášíme podobiznu Bohumila Karla Bondyho, abychom snad získali tím některé jeho souvěrce; neboť k rozluštění té otázky musí se přikročit zcela jinak. My také nepřinášíme ji proto, že Bondy je tedy o sobě vzácnou výjimkou v té své spravedlnosti k Čechům. Nýbrž jedině a pouze, že on je občanem vzorným, k němuž *vůbec* třeba míti úctu. Časovou pohnutkou stal se nám pak právě odbývaný sjezd české obchodnické omladiny, při kteréž příležitosti každý z nás se asi rozhlížel po mužích, kteří že v před-důležitých oborech obchodních a průmyslových dosud u nás byli předně činní.

Bondy byl po dvacet let volen do obecního zastupitelstva města Prahy; ale volba ta nebyla „koncesí“ nějaké snad „politické straně“, nýbrž byla výsledkem osobního občanského významu jeho. Bondy byl významován řády a hodnostmi, ale nikoliv za služby jen bursovní, finanční, nýbrž za osobní statečnost, za občanskou práci.

Bohumil Karel Bondy narozen 15. listopadu roku 1832 v Praze. Od roku 1859 jest hlavou velkého průmyslového závodu, jednoho z nejpřednějších v naší zemi. Od r. 1863 věnoval činnost svou rodišti svému, a obecní naše plynárna, třetí most a požární telegraf pražský v té jeho činnosti založily původ a prospěch svůj. Plán na velký, nový bazar u Prašné brány, jenž by, uskutečněn, byl zajisté jednou z nejpřed-

nějších okras pražských, pochází od Bondyho a nesmíme plánu tomu věru dát usnout. Po činnosti v zastupitelstvu obecním nastala zase činnost v důležité pro nás obchodní komoře pražské, kde Bondy vykonal rovněž již práce velké. Zvláště rakouské železářství je geniálnímu duchu jeho povinno díkem rozhodným.

Bondy byl i politicky činným. Roku 1866 vykonal obtížnou a nebezpečnou cestu společně s Krieschem do Vídně (vozmo přes Plzeň a Budějovice), by zde vymohl Praze podporu státní. A se zesnulým S. Kapperem zpracovával tak mnohá politická a národohospodářská pojednání, jimiž ozdoboval pak časopisy naše.

Nastává nám nyní boj o vrch v té obchodní komoře pražské. Boj zajisté tuhý. Nepochybujeme sice, že zvítězíme, ale pak tedy otevře se nám nový, široký kruh národní práce a v tom kruhu bude činnost Bondyho asi prvním pevným a nepošinutelným naším středem.

DR VOLF GANG KUSÝ

„Morava se probudila!“ volá se po Čechách v blaženém rozechvění a ruka hledá druhovu ruku.

Však jsme se již báli o ni! V Čechách téměř všude již bílý den, my už dávno „vyzpívali ranní modlitbičky“ své, a vedle po krásných nivách moravských napořád ticho až úzkostné. Kladli jsme ruku sestřičce Moravě na prsa — cítili jsme arci, že Morava dýchá, že jenom spí, ale byl to spánek ještě hluboký — kdy, kdy, a jak se nám probudí?!

A probudila se teď s úsměvem slunečním. Jitřní její pozdravy letí k nám, zrak její jásá. Ano — to je již probuzení pravé! Pospolu jsme byli padli v mrákoty, po ranách téměř smrtelných, do mdlob téměř nekonečných, ale přece to nebyla smrt, kterou byly ztrnuly

údy naše, byl to spánek jen, za něhož nový život vzrůstá, tepny znenáhla ozývají se zas silněji a silněji, dech se stává zdravým, tváře se zlehýnka rumění — až pak vstane člověk zase zcela jiný, zázračně obrozený.

Stalo se nám, jak to v Žalmech psáno, že „zvečera potrvá pláč, ale zjitra navrátí se prozpěvování“. A z Moravy k nám již přišlo teď poutců na tisíce, aby s námi tedy zároveň zapěli ten ranní hymnus českého národa.

Pohlédli jsme jim do očí a potěšili se z jich upřímnosti, z jich volně i mimovolně propukávajícího citu.

Říkalo se nám: „Moravan potřebuje více času ku svému probuzení, ale pak půjde u něho všechno hloub a on dodrží.“ — Dejž to nebeský pánbůh! Potřebujemeť v národě věru trochu více hloubky a poctivého dodržení! — — — — —

Sledovali jsme moravské hnutí se zájmem ovšem vždy co nejživějším — vždyť na tom hnutí visí náš život sám. Zvláště ale v poslední době bylo nám popřáno, že jsme mohli obrazárnu svou rozmnožiti celou řadou mužů moravských. Litujeme jen, že na Moravě sídlí u tak mnohých skromnost až přespřílišná, pro kterou nám bývá někdy přímo nemožno opatřiti sobě podobizny vůbec, a pak ovšem podobizny dobré zvláště. Také dnešní podobiznu moravského pracovníka děkujeme jen vzácné přátelské ochotě.

Vyobrazujeme doktora Wolfganga Kusého. Pracovníka pravého, bojovníka neustupného, povahu veskrz milou a ctihodnou. Jmeno Kusého je z parlamentárních bojů u nás dobře i dávno známo, jeho podobizna, domníváme se, objevuje se v českých ilustracích dnes po prvé.

Podáváme však stručná životopisná data jen dle Almanahu říšské rady:

Dr V. Kusý, advokát brněnský, narozen na Moravě dne 31. října 1842; absolvoval gymnasium v Olomouci a studia právnická na vysokých školách vídeňských

a pražských. R. 1866 promovován na doktora, vstoupil po krátké předepsané praxi soudní do praxe advokátní ve Vídni, Kroměříži a Brně, i otevřel vlastní svou kancelář pak v Brně r. 1872. Již dříve byl proslul jakožto obhájce v oboru trestním, a převzav obranu v četných procesech politických a tiskových, rozumí se že českých, docílil často osvobození klienta svého. Jakmile dosáhl K. zákonitého věku, byl (1872) zvolen do zemského sněmu moravského, r. 1873 pak již také do rady říšské. Zvláště v oboru školském vyznamenal se tu pracemi důkladnými a řečmi skvělými.

JAN VLK

Měli jsme už několikráte vítanou příležitost jmenovati na tomto místě jednotlivé muže, kteří jsou pro význačné vzácné vlastnosti své již o sobě jakoby celými tvrzeními na nejohroženějších místech národního našeho sídla. Dnes k nim s radostí připojujeme pana *Jana Vlka*, t. č. notáře ve Znojmě.

Během bouřných, nešťastných let zaplavily nám vlny germánského moře velkou část někdejšího českého našeho kraje. Ale nadešli zase dnové noví a ve vlnách těch objevují se úkazy a vyvíjejí teď děje podobné těm, o jakých se dovídáme, čítajíce popis života a změn v okeánu skutečném. Náhle se nad povrch vynoří trs skalní, malý to, v sobě uzavřený kroužek korálový, pokryje se zelení, oživí stinnými palmami, roste a šíří se, a záhy, mnohem dříve ještě než zeměpisec zví jen o jeho zrodu, rozkvétá tu již celý ostrov, radost plavců, útulek nového života.

Takových ostrovů vyrostl nám již celý kruh, a sroste nám z nich bohdá ještě pevnina nezdolná. Také tedy už moravské Znojmo zelená se nám znova, to Znojmo, kde před staletími stával Otakarův branný hrad na

ochranu před nepřáteli z jihu. A také ve Znojmě stal se muž jediný původcem převratu neočekávaného — muž jediný, ale celý, jenž nadšením svým rozehrál druhy jiné a kolem něhož jako kolem pevného bodu shromáždili se a v jedno srostli ti, kteří v kraji tom byli sobě zachovali cit ještě živý a srdce poctivé.

Vlkovo působení je ve svém rozvoji téměř totožné s postupem, jaký sobě zvolili a za jediné praktický uznali mužové námi už dříve zde vyličení. Shoda ta je obdivuhodna. Přišel do Znojma, založil tu Vlk před dvanácti lety nejprv *Besedu*, byl od počátku jejím předsedou a je nyní prvním její čestným členem. K *Besedě* připojil spolek *divadelních ochotníků*, jehož on opět je ředitelem a hlavní pružinou. Nedlouho nato zařídil *záložnu*, kteráž jeho řízením tak vzkvetla, že již před čtyřmi lety bylo jí možno vystavěti si vlastní dům — pravý palác, útulek spolků českých. Po *záložně* následoval *Spolek řemeslnický*, pak *Sokol*, a konečně založil Vlk s některými tamějšími vlastenci *Matici znojemskou*, kteráž brzy přešla ve správu Ústřední matice školské! —

Jan Vlk narodil se v Telči r. 1821, kdež otec jeho provozoval živnost soukenickou. Studia gymnasiální odbyl v Jihlavě, filosofii studoval v Brně a práva poslouchal na tehdejší fakultě olomoucké. Již tenkrát jevil horlivé působení veřejné a v letech 48. a 49. byl tam předsedou spolku České lípy. V téže době octnul se také na barikádách pražských a byl pak mezi pronásledovanými členy Svornosti.

Tehdy vycházel v Olomouci humoristicko-satirický časopis *Ječmínek*, jehož Vlk stal se předním spolupracovníkem. Vůbec byl také literárně činným a plody jeho lze nazvati šťastnými. Kdož neznal by rázných, vřelým citem a láskou vlasteneckou prodchnutých písní: *Přijde jaro*, *Husitská*, *Orle pestrý*, *Vlasti* a j., které Vlk již v Olomouci byl sepsal a přítel jeho Tovačovský pak kouzelnou hudbou svou oživil!

Odbyv studia, stal se Vlk koncipientem u nyněj-

šího ministra Dr Pražáka, přestoupil nato k soudnictví a byl brzo jmenován radou soudním v Trenčíně, pak ve Skalici a později v Prešpurku. Roku 1860 opustil Uhry a odebral se do Znojma, kdež dosud vyniká neobyčejnou horlivostí jak v povolání svém notářském, tak úsilovnou snahou svojí národní.

Vlk říká: „Konám jen povinnost svoji.“ Nu ano; měl by ale dodati: „A miluji povinnost tu.“ Láska k vlasti je tohoto muže příznakem nejvýznačnějším.

M I C H A L H Ó R N I K

Tyto dny dlel v Praze milý zase host, muž co nejchvalněji známý po celém Slovanství literárním, všem kmenům slovanským sympatický, zvláště ale sympatický nám Čechům, jichž je přítelem upřímným a znatelem dokonalým: Michal Hórnik, farář v Budyšíně, předseda lužické Matice, redaktor lužického matičného časopisu, výborný spisovatel srbský i český.

Hórnik narodil se roku 1833, je tedy nyní padesáte let. Studia gymnasijsní odbyl v Praze, byv přijat zde do malostranského semináře lužického, studia bohoslovecká rovněž pak ještě v Praze, zanášeje se přitom také návštěvami různých přednášek o slovanské filologii a seznamuje se jak s historií českého písemnictví, tak s plody i osobnostmi nově v literatuře české se objevujícími. Roku 1856 vysvěcen na kněze vstoupil do duchovní správy budyšínské a získal sobě i v oboru tom záhy uznání co nejvšeobecnějšího.

Dnes jest Hórnik předním spisovatelem lužickým. Do jeho doby churavělo malé sice, ale pilně pěstované písemnictví lužických Srbů předně jistou a každým způsobem škodlivou rozháraností pravopisnou, ano i mluvnickou. Přední a dotud ještě trvající starostí Hórnikovou bylo tedy, aby přiměl veškeré píšící Lu-

žičany, katolíky i protestanty, ku přijetí logických a přesně správných forem, ano aby v tom směru sblížil i hornolužické s dolnolužickými spisovateli, a jeho snaha byla odměněna výsledkem již velmi pozoruhodným a dodělá se zajisté na velký prospěch lužického lidu výsledku ještě úplného.

Hórnik je výborný básník, jehož citem prochvělé písně by měly českému čtenářstvu být podány alespoň u výboru. On je výborným filologem a v časopise Matice srbské spočívá síla důkladných jeho prací, pravý poklad. On je historikem svého kmene a také jeho s Bogusławským sepsaná Historija serbskeho naroda měla by nám Čechům být dle poměrů učiněna přístupnou. On je obratným spisovatelem pro lid, jejž obohatil již tak mnohou knihou vzácnou. On je i dobrým spisovatelem českým a přispěl do našich odborných děl a časopisů (Sborníku slovanského, Slovníku naučného atd.) četnými pracemi důkladnými.

Hórnik je neunavně a všestranně činným. Sbírky lužické Matice mají v něm obezřetného rádce, příští dům matiční má v něm svého zakladatele, lužičtí studující svého vpravdě otcovského přítele, budyšínského obyvatelstvo starostlivého svého správce. Ano i český dělnický lid a my všichni za lid ten jsme Hórnikovi povinni díkem nejupřímnějším. Hórnik získal sobě název „českého faráře“, „českého kněze“, a to již roku 1856; býváť v Budyšíně hojně českých řemeslníků, a o ty se staral a stará Hórnik co nejpečlivěji. Zvláštních zásluh dobyl sobě však r. 1866 za času války, vyhledáváje v lazaretech raněné vojíny české. Od roku 1867 pak bývá tam na saské půdě mnoho Čechů v přádelně pana Poráka, v Hajnicích, a těm vzbudován hlavně přičiněním Hórnikovým kostelík (kaple gotická), kdež on po česku oddává, zpovídá, dle potřeby i katechisuje. Českým dělníkům, pracujícím na dráze budyšíno-žandovské, pořídil Hórnik taktéž celá kázání česká. A u soudu budyšínského bývá Hórnik ochotným českým tlumočníkem.

Hórnik je povaha vzorná, muž upřímný, srdečný. Ani odpůrcové jeho nemohou mu odepřít úcty své. Podezřívají činnost jeho, ale veškeré konání je při něm tak jasné a čisté, že každé takové podezření utuchlo v nejkratší zas době.

Bud'tež mu tyto řádky srdečným pozdravem z Čech od četných jeho osobních přátel, ode všech Čechů uvědomělých.

A hledme my lužickým Srbům za vřelou lásku k nám odměnit se stejnou láskou a účinnou podporou šlechetných jejich snah, kdekoli nám to možno. Sbírky ve prospěch *chudých lužických studujících* a ve prospěch *Matičného domu* poskytují nám k tomu příležitosti hojné.

FRANT. PIVODA

Pivodovo jméno uvádí se nyní v časopisech, neboť Pivoda učitel pořádá právě se svým žactvem na Švandově jevišti celá operní představení; a Pivodovo jméno hlaholilo v prvních letech šedesátých po celých Čechách, za doby, kdy ještě jsme zpívali, kdy celý národ ze zpěvu se těšil. Škoda té doby — vroucí národní píseň chvěla se na každém rtu, ohnivá píseň vlastenecká zněla všude hlasitě a odhodlaně; čtvero zpěv a zpěv sborový pěstován všude, třeba diletantsky, zušlechťoval zábavu a působil k společenské harmonii: vše to mělo arci ráz prostý, ale odpovídalo to té naší tehdejší mysli prosté a jasné, neznající ještě zklamání a doufající od vlastní síly a od českého věhlasu úspěchů všeobecných. A škoda té činnosti tehdejších skladatelů našich: uměli vytvořit nám píseň *pravou*, ryze českou, krásnou — a k těm skladatelům šťastným náležel Pivoda. Nevíme, které z obou uvedených vlastností bychom dali přednost: majíť obě nepopíratelnou

svou váhu politickou, a k té hledíme na tomto místě vždy nejpředněji.

František Pivoda narozen 19. října 1824 v Žeravících na Moravě. Byl původně určen pro stav učitelský a jeho studie směřovaly z počátku také k cíli tomu; ale dosti brzy zvítězila láska k hudbě a zpěvu úplně nad směrem tím a Pivoda oddával se již jen co nejpilněji studiu hudební skladby a zpěvu u mistrův nejpřednějších. Záhy osvědčoval se skladbami vlastními, jichž počet není dosud sice velký (asi 50 čísel), zato však hodnota nepopíratelná: písně plné něhy, písně ryze české, nesoucí se z duše do duše!

Rovněž záhy osvědčoval se Pivoda jakožto učitel vyššího, hlavně dramatického zpěvu. Jména Paleček a Hromada, Stropnický a Šebesta, Paršova a Blažkova, Reichova a Roubalova, Laušmanova a Sittova atd. jsou vzácnými doklady Pivodova učitelského umění. A umění to zabírá kruhy vždy širší; vychovalť nám Pivoda už i celou řadu učitelů dobrých: Knittla, Kučeru, Pauknera, slečnu Janotovu.

Lze z toho viděti, že Pivoda pracoval pro Národní divadlo naše způsobem co nejpraktičtějším: odchovalť mu výborné české síly. A když bylo ještě dosti daleko do toho našeho Národního, když operní hry české v divadle Prozatímním a dříve ještě v divadle na Ovocném trhu omezovaly se na jediného jen „Dráteníka“, rovněž Pivoda to byl, jenž hry ty umožňoval vystupováním osobním.

DR JOS. EMLER

Josef Emler — profesor věd, jež mnohý z nás ani vyslovovati, a spisovatel knih, jež mnohý z nás ani čísti nedovede, — rozuměj: i velmi mnohý „z nás vzdělců“!

Ale ta paleografie a sfragistika, heraldika a diplomatika, již Emler na vysokých školách přednáší, je každá o sobě pomocnicí oné vědy, kteráž pro naše národní vědomí je na ten čas nejdůležitější. A ty knihy vysokých formátů a dlouhánských latinských i českých nadpisů, jichž vydal Emler již celou barikádu, jsou přeskvostným materiálem k studiu toho, co je pýchou naší: k studiu *českých dějin*.

Dějepisci náležejí všude, zvláště ale a právem u nás, k aristokracii literární, máť dějepis právě pro nás cenu nezměrnou. My sice nedovedeme z dějin svých, zrovna tak jako jiní ze svých zase, naučiti se politické moudrosti žádné (pravíť známý vtip: že „z historie učí se jenom lidé *beztoho* již učení“); ale obíráním se s dějinami, čtením dějepisů dobrých roste u nás vědomí historické, dosti jinak tlumené a podtínané, a toho — toho je nám třeba.

Ještě je v šachtách českých dějin dosti kovu nevyváženého, neprozkoumaného. A tu lze říci, že Emler náleží mezi kovkopy jak nejpilnější, tak nejšťastnější. Nemůžeme zde arci sledovati podrobně práce jeho obsáhlé, podáváme jen podobiznu Emlera dějezkumce a některá alespoň životní o něm data.

Emler, narozen 10. ledna 1836 v Libáni nad Bystřicí, studoval nejprve v Jičíně, později pak na universitě vídeňské. Po odbytí studií universitních vstoupil do ústavu pro výzkoumání rakouské historie, založeného při universitě vídeňské; zde strávil tři léta.

Roku 1861 obrátil se do Prahy, kdež stal se profesorem při české vyšší reální škole. Roku 1862 stal se adjunktem při archivu zemském, roku 1864 pak adjunktem při archivu pražském. Po smrti Erbenově jmenován archivářem města Prahy.

Téměř od roku 1864 je Emler zabrán vydáváním velkých, ano monumentálních děl historických. Jsou to především *Pozůstatky desk zemských*, jichž vyšly tři díly; dále díla: *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae* (první díl, až do r. 1283,

vydal ještě Erben, regesta od r. 1253 do 1310 vydal už Emler a pokračuje právě v dílu třetím, obsahujícím dobu krále Jana od r. 1310 do roku 1317); *Paměti dějin českých* (kroniky třináctého a čtrnáctého století, načež přijde nyní doba husitská); a *Libri confirmationum* ze XIV. století (desky církevní, do nichž se zapisovalo jmenování duchovních).

Mimo to vydal Emler ovšem ještě jiná historická díla důležitá, sepsal dlouhou řadu výtečných článků historických, redigoval Památky archeologické, rediguje nyní už na dvanáctý rok Musejník atd. atd.

Avšak i praktický život náš český má v Emlerovi sílu a podporu co nejvýdatnější. Jeť Emler pilným tajemníkem či jednatelem hned několika spolků důležitých, Svatoboru, Společnosti musejní atd.

JAN ARNOŠT SMOLEŘ

Před několika jenom týdny přinesli jsme podobiznu živého a činného předáka lužického, Michala Hórniku; dnes přinášíme obraz Jana Arnošta Smoleře, buditele Lužičanův nejpřednějšího, nyní bohužel již zesnulého. A zároveň jsme onehdy vyzvali ku sbírkám pilným ve prospěch lužických Srbů — zajisté ne snad jen proto, abychom dlouhou řadu národních sbírek svých rozmnožili ještě o jednu! Přikládámeť bratřím Lužičanům důležitost pro nás Čechy velikou.

Byli jste někdy na ostrovech nebo alespoň jen na pobřeží Severního moře? Všimli jste sobě, jak že tam obyvatel uhazuje skrovné to políčko své, těžce ohrožené bouří mořskou? Na nejkrajnějším výběžku, co nejdál do moře a v sypkém písku vysazuje řady vrbového proutí, chrání a ošetřuje si je, a v čas vlnobití nejzúřivějšího je pak to slabé proutí jeho nejmnocnějším ochráncem: nedovolujeť moři plného přístupu,

nedovoluje mu, aby urvalo kus prsti a zase kus, až by v krátké době pohltilo pracně pěstovanou usedlost celou. — Slabým, slabounkým proutím jsou také bratři Lužičané, jako jím jsou také ty dosud české osady pruského Slezska a Kladska, ale zadržují příval zhoubného germánského moře a chrání nás před ztrátou rychlou a jistou. Jsme-li politicky zralí, musíme to plně uznat a — dle toho jednat.

Smoleř náležel mezi nejstarší slovanské bojovníky tohoto století. On pracoval pro Lužici v témž čase, kdy u nás pracovali Jungmannové a Čelakovští, Šafaříkové a Palačtí. A bylo-li těmto u nás těžko a krušno kolem srdce při práci jejich, jak musilo být teprv Smoleřovi a jeho druhům v té Lužici chudé a malé, státně ještě ve dví rozdělené! Ale proto přece podnikli práci svou velikou a zvítězili, nad časem i nad neštěstím. — Velké, nesmírně vážné poučení pro nás.

Jan Arnošt Smoleř narozen 3. března 1816 co syn evangelického učitele ve farní vesnici Lučov v pruské části Horní Lužice. Gymnasiální studia konal v Budyšině v letech 1830—1836, kde již spolužáky své vyučoval mateřskému jazyku. Nato byl 4 léta posluchačem na fakultě theologické ve Vratislavi. Tu obíral se ještě horlivěji srbštinou a bádáním o lužické historii, a založil k tomu konci s Němcem Rösslerem r. 1838 spolek lužických studujících se srbským oddělením. Na širší slovanské pole S. byl přiveden profesorem Purkyní, který ho vybídl k učení se jiným slovanským nářečím. Po zkoušce z theologie r. 1840 hledal S. místo co domácí učitel, s čehož však sešlo, když podle rady královského ceremoniáře barona Stillfrieda ucházel se u vlády pruské o stipendium na čtyry léta, aby někdy v čas potřeby mohl S. povolán býti na jednu z tehdáž zřizovaných slovanských profesur. Do toho času padá začátek jeho činnosti literární, v které pak mimo Purkyni i Čelakovským byl podporován.

R. 1845 sestavil stanovy pro dávno obmýšlenou Matici srbskou a předložil je shromáždění vlastencův,

načež ona, vládou povolena, r. 1847 konečně v život vstoupila. Mezitím byl S. r. 1846 profesorem Jordanem povolán do Lipska, by za něj vedl redakci časopisu *Slavische Jahrbücher*. R. 1846 přestěhoval se S. do Budyšína, převzal redakci Seilerova týdeníku *Ty-džeńska nowina* (později *Tydžeňské nowiny*, od r. 1833 *Serbske nowiny*), a hlavně tím listem i zakládáním *ves-nických spolkův* budil národnost. Roku 1850 stal se učitelem srbského jazyka co neobligátního předmětu na gymnasiu a proměnil expedici novin ve knihkupec-tví, které r. 1863 přistoupením Pecha do firmy (*Schma-ler & Pech*) valně rozšířeno, vydáním srbských knih a prodáváním všelikých slovanských spisů neustále prospívá.

Hlavní prací Smoleřovou však byla *velká* sbírka národních lužických písní (vydaných s Hauptem) a cennyplný slovník. Smoleř byl Lužičanům, čím Jung-mann a Erben nám.

JOSEF HOLEČEK

Josef Holeček jest jedním z nejoriginálnějších spiso-vatelův našich; on věru je zcela „svůj“. Holeček obral sobě zvláštní svůj obor jak pro přísné líčení, tak pro beletristické zpracování, směrem jeho mnoholetých a namahavých studií nenesou se studie žádného našeho spisovatele druhého, Holeček vypracoval sobě také zvláštní svůj, přísný a určitý sloh, on sobě sám musí být autokritikem neuprosným, ano on je sobě se zá-libou a s dobrým výsledkem i nakladatelem většiny svých děl. Kdo by chtěl perem nám nakreslit Holeč-kův literární portrét, mohl by užít obrysů co nejpev-nějších, řekněme manesovských: totiž určitých a okrouhlých zároveň. A k těm obrysům by náležely předně: pravda, svědomitost, jasnost. Ty krásné a bo-

hužel v literaturách dosti řídké vlastnosti najdeš u Holečka ve spise každém.

Holeček jest specialista v nejpěknějším slova smyslu. On sobě obral pro činnost svou směr téměř jediný, ale ve směru svém nezapadl do monotonie, naopak on jeví v něm tolik bohatosti, mnoho-li jiný v desíti literárních směrech zvolených.

Beztoho jest známo, že přední tendencí Holečkovou je, obohatiti písemnictví české co nejdůkladnějšími, cenypnými spisy o Černé Hoře, její obyvatelích a životě jejich. Jeho díla mají pro nás značný význam politický i literární, a nezůstala bez vlivu na sám národní život náš. Kéž máme dostatek podobných pracovníkův také pro ostatní zjevy slovanského světa! —

Podáváme přehled Holečkovy literární činnosti: Roku 1874 a 1875 vyšel v Poesii světové jeho překlad *Junáckých písní národa bulharského*. Roku 1876 vydal *Hercegovské písně* a v Matici lidu populární spisek *Černá Hora*. R. 1874 dostal se za vychovatele do Záhřeba, kdež byl zároveň politickým dopisovatelem *Národních listů*. Když o rok později vypuklo povstání v Hercegovině, opustil Záhřeb a vydal se na bojiště jakožto zpravodaj téhož listu a zůstal jím i r. 1876 ve válce černo-horsko-turecké. Navrátil se domů, jal se Holeček roku 1878 vydávati své spisy o Černé Hoře, kamž roku 1882 na vlastní náklad znova se vydal, aby své studie doplnil a zejména aby poznal kraje, jichž Černá Hora válkou byla nabyta. Kraje tyto dosud byly nepřístupny, a proto nejsou nikde vyličený. Ale i nyní, když Černá Hora přístup do nich otevřela, nevyskytuje se nikdo jiný, aby je prostudoval a popsal. Cestovatelé nyní jako dříve spokojují se návštěvou Cetyně a okolí, kde svoje zprávy o Černé Hoře sbírají z doslechu. Výsledkem první výpravy Holečkovy jest trojsvazkové dílo *Za svobodu*, obsahující kresby z bojů černo-horských a hercegovských proti Turkům. Dva první svazky vyšly také srbsky překladem K. Dančina. Druhá pak výprava dala podnět

k obsáhlému dílu *Černá Hora v míru*, jehož dosud vyšly dvě knihy. Třetí knihou bude dokončeno dílo, jež vyličuje způsobem zábavným vše, co cestovatel může na Černé Hoře viděti a poznati. Dotýká se i politiky, školství a hospodářství, a mnohé rady a pokyny, které tu vysloveny, docházejí na Černé Hoře ohlasu a uskutečnění. Mimo to píše a vydává Holeček *Černohorské povídky*, jichž dosud vyšly tři svazky. Na podzim vydá první díl *Junáckých kreseb černo-horských* a překlad *Kalevaly*, čudského národního épu. Na dokončení prací o Černé Hoře bude potřebovati prý ještě asi pěti let. Novelistické práce, Černé Hory se netýkající, sebral r. 1881 v *Rozmanité čtení*.

Holeček narodil se roku 1853 v Stožicích u Vodňan.

JOSEF SPUDIL

Uvádíme do galerie zajímavých pro nás hlav dnes podobiznu muže starého, ale dosud svěžího, jehož působení v národě obmyká již přes půlstoletí, přece však dosud nebylo dostatečně oceněno a uznáváno v kruzích širších: Josefa Spudila, ředitele čáslavských reálních škol ve výslužbě, technika nyní civilního, stavitele šťastného i hledaného atd. Budou-li se tyto dny naši stateční, právě v Čáslavi se shromažďující lesníci čeští těšiti z proslulého tamějšího divadla Dusíkova — Spudil jest původcem toho díla a od něho pocházejí i veškeré drahocenné dekorace a vkusné výzdoby uvnitř. Budou-li se obdivovati vzácným a praktickým učebním pomůckám, jimiž honosí se kabinety čáslavských škol, — Spudil jest těchto sbírek tvůrcem. Čáslav stejně jako Kutná Hora i Kolín, Plzeň, Král. Městec a ještě četná jiná města mají Spudilovo jméno v úctě a lásce. —

Josef Spudil narodil se roku 1809 v Klášterci, na

panství to hraběte Thuna, co syn chudého, ale nadaného zámečníka, který brzy nato přesídlil do Kutné Hory. Zde strávil Spudil celé svoje mládí. Absolvovav pak vysoké školy technické ve Vídni, vrátil se domů a přijal uprázdněné místo učitelské — se 60 zl. roční služby. Nějaký čas pobyl později také ještě co učitel v Chebu, až obdržel místo učitelské pro odbor technický při hlavní škole v Plzni, škole to, která už tenkrát těšila se pověsti chvalné.

Probouzející se té doby ruch národní brzy úzce spřátelil Spudila se slovutným purkmistrem Kopecským, jakož i s naším historikem a fysikem Smetanou, kterýž poslednějši o Spudilovi i ve své fysice s pochvalou se zmiňuje. České divadelní hry tam, k nimž Spudil ochotně veškeré potřebné dekorace malovával, byly už tenkrát mocnou pákou národního vzpružení; průmyslová škola, přičiněním jeho a Smetanovým zařízená, šířila pak vzdělání ve vrstvách nižších. Spudil bral podílu ve všem, což během časů na prospěch naší národní věci podnikáno. Roku 1848účastnil se i památné schůze v lázních Svatováclavských.

Roku 1851 vyslán byl obchodní komorou plzeňskou k výstavě do Londýna a prohlédl sobě Německo, Francii a jmenovitě Paříž, pozoruje bedlivě všude zařízení škol. Spudil byl prvním, jenž zavedl kreslení dle modelů, začož dostalo se mu také uznání ministerstva. Roku 1854 jmenován konečně ředitelem při městské reálce v Čáslavi a působil tam až do roku 1872, kdy pak dán do výslužby.

Od té doby působí co civilní technik a provedl hlavně přemnohé stavby a návrhy budov školních (jmenovitě reální školu v Kolíně).

Spudil je čestným členem mnoha vlasteneckých spolkův a ústavů humanitních; ochotníci královéměstští zvolili jej svým protektorem a vděčná Čáslav již roku 1868 čestným měšťanem svým.

Velmi ochotni jsme my se svým steskem — arcíže bohužel také oprávněným —, že ženy naše nezaujímají ještě toho místa, jež by měly opanovati na prospěch národního našeho rozvoje a života. Avšak zdali tím nejsou vinny veškeré domácí poměry naše, jež bychom předně mohli sobě zlepšit a zjinačit my sami — my mužští? Jak pravdivě a spravedlivě řekl ducha-
plný spisovatel: „Žena je freskovým obrazem, roze-
střeným po domácnosti celé, po její stěnách i veške-
rých částech její; všechny trhliny a nerovnosti,
naskytující se v domácnosti, jsou pak také trhlinami
a nerovnostmi obrazu.“ — A když přece již i u nás
vyvíjejí se ženy jednotlivé, jež jsou vzorně českými
ženami nejen v domácnosti, nýbrž i v životě našem
veřejném, zdalipak na ně my dříve volající nehle-
díme sami zase s pláným udivením a skoro neporoz-
uměním a nepovažujeme je za mužatky téměř!? Co
vyřknul Alfred Meissner básnicky, ale přehnaně
o ženě geniální — že „geniálnost jest nejobtížnější a
nejbolestnější korunou, jakou bůh dovede položit
na hlavu ženskou“, — to věru platívá plně ještě o čes-
kých vlastenkách: nosíť za svou činnost korunu mu-
čednickou na drahé hlavě své!

A rovněž ochotni jsme s voláním, aby ach! už byl
dostatečný počet škol pro veškeru naši ženskou mláď.
Ale už zase váháme s činy. Když pak některé z nej-
přednějších paní a dívek českých, vidouce nezbytí,
samy přikročily ku zaražení před důležitého ženského
Spolku výrobního a spojených s ním škol, — zdali
nemusí spolek a školy ty přímo žebrat, jen aby do-
mohly se na nás potřeb svých alespoň nejnutnějších!?
A přece — jakž jim máme a musíme být vděční za
vykonanou již krásnou práci jejich! Před několika a
desíti lety ujaly se Výrobního spolku předně paní
Světlá a Podlipská, Bártová, Čelakovská a Čihařová,

slečna Krásnohorská a D. Hanušova i E. Priknerova, a dnes již lze říci, že nám vychovaly na tisíce dívek způsobem výborným. Školy Výrobního spolku nevychovávaly dívky ozdobené jen jakýmsi civilisačním nátěrem, žádné ženy, kteréž by byly jen jakoby „dělanými květinami bez vůně a parádním domácím náčiním bez užitku“, ony hledí každé začce své pomoci k životní samostatnosti, k té samostatnosti, z níž plyne vnitřní spokojenost — jediný pramen pravého štěstí.

Máme málokdy na tomto místě příležitost, abychom promluvili o své „otázce ženské“, proto jsme tu předslali několik slov všeobecných, než přikročíme k stručným životopisným datům, týkajícím se slečny Emilie Priknerovy, první a dosud jediné, ale všeobecně a vděčně uznávané ředitelky dotyčných škol.

Slečna Emilie Priknerova narozena na Kladně 23. března 1845 z vážené rodiny měšťanské. Otec byl velice uvědomělý vlastenec, a vznešené názory jeho upřímně sdílela též matka, rozená Cífkova z Budyně. S rodinou Dra Pichla, tehdáž horního lékaře na Kladně, žili v poměru velmi přátelském a styk s vysoce vzdělanou a ušlechtilou vlastenkou Marií Čackou (paní Pichlovou) měl rozhodný vliv na vnímavou mysl nadané dívky. Emilie přišla do Prahy teprve v 17. roku svém. Na ústavě učitelském, arcí tehdy německém, dobyla sobě vysvědčení výtečného; avšak po celá ta leta byla nucena zaměstnávat se dáváním hodin. Rovněž musila přijmouti pak prozatím bezplatné jen místo industriální podučitelky, až roku 1868 s pochvalným dekretem ustanovena na školu hrádeckou za učitelku industriální skutečnou a zastávala tam pak současně i churavého tamějšího učitele literního. Roku 1870 otevřen konečně ku vzdělání učitelek ústav český a Emilie Priknerova vstoupila do jeho 3. ročníku jako dobrovolná posluchačka, dadouc na své dosavadní místo se svolením vyšším zastupitelku.

Týž rok súčastnila se již nejprvnějších porad o za-

ložení Výrobního spolku českého a dívčí obchodní a průmyslové školy. Přijala nabídnutí paní Světlé, aby vzala na se řízení školy obchodní a ostatních běhův učebních, opustivši své místo u obce Pražské právě v době, kdy by jí místo učitelské, provždy zabezpečené, nebylo už minulo.

Aby si přisvojila obchodní nauky, navštěvovala o prázdninách a v následujícím roce ústav páně Skřivanův. Od otevření školy Ženského výrobního spolku věnovala svědomitě veškeren svůj čas, svou celou práci důležitostí školským i spolkovým, neboť — jak ve výročních zprávách zaznamenáno — zastávala v prvních letech úřad zápisné, pak kontrolorky a konečně i náměstkyně spolku vedle 26 hodin vyučovacích týdně a vedle prací jakožto ředitelka školy! — Od roku 1876 zaujímá výhradně úřad ředitelky škol, jejichž rozkvět vyžaduje rok od roku více práce a starostí, zvláště když se povází nedostatek prostředků, s nimiž bylo a dosud jest na škole té zápasiti.

ARNOŠT FÖRCHTGOTT-TOVAČOVSKÝ

Českým lidumilům.

Vdova po nezapomenutelném skladateli českém Arn. Förchtgottu-Tovačovském úpí ve Vídni, chorobou jsouc stížena, v nejkrutší bídě a nouzi, dovolávajíc se pomoci přátel a ctitelů svého zvěčnělého chotě.

Každý dárek přijme trpce zkoušená paní tato s tisícerymi díky. Šlechtní lidumilové nechť adresují laskavě přípisy a dárky své paní

Žofii Förchtgott-Tovačovské,

Hernals, Ottakringerstrasse č. 18., u Vídne.

Otiskli jsme zde svolání, tyto dny v politických listech našich uveřejněné.

Adresujeme je na veškeré *ženy a dívky české* — nechť samo promluví k zlatému jich srdci. Vídali jsme v jich očích lesknouti se slzy pohnutí, když naslouchaly Tovačovského chvělé, čarokrásné písni: „Přijde jaro, přijde!“ Ty slzy nechť se nyní mění v blahodějnou rosu, která svlaží ret a posilní srdce ženy nešťastné, opuštěné!

Opuštěné? — Praví se, že chudý nemá příbuzných, a sestrou jeho že jest jenom bída a jeho dítětem že je nepovšimnutí. Avšak nechť zví úpící v cizině žena, že má po národě hojně jiných ještě *sester*, cituplných, srdečných, které nesnesou toho zapomenutí a zaplaší všechnu tu bídu!

Darujte rychle. Daruj každá, co můžeš. Váha daru nepočítá se dle toho, mnoho-li se dá, nýbrž dle toho, *komu se dá*.

Dávající *svým* dáváme *sobě*!

*

Arnošt Förchtgott-Tovačovský narodil se roku 1825 v Tovačově, kdež byl jeho otec učitelem a daleko známým organistou, zpěvákem a ředitelem kůru. Otcovy vlohy přešly na syna. Již co žák gymnasiální 4. třídy v Olomouci složil německý dvojsbor, kterýž při slavnostním koncertě s největším úspěchem provozován. Po r. 1840 seznámil se zde s profesorem Šemberou, který dal Förchtgottovi směr vlastenecký. Z té doby pocházejí jeho první české skladby: *Dívčino pozdravení*, *Přijde jaro* a j. Roku 1857 šel do Vídně studovat práva, avšak pud k hudbě přemohl jej, a nechav právnictví, věnoval se jí úplně. Roku 1860 povolán tam za profesora na průpravnu u sv. Anny, r. 1864 stal se ředitelem zpěvu v kapli ruského vyslanectví, kdež přepracoval zanedbané předtím staroslovanské skladby církevní a upravil je pro mužský sbor. Mimo to byl sbormistrem pěveckého spolku vídeňského, který sám byl založil.

Tovačovský vynikal i co zpěvák i co skladatel.

Nejvznešenější domy zvaly ho, by oblažil je svým cituplným zpěvem, — sám císař Maxmilian zval ho do Miramare. Co skladatel je Förchtgott znám u všech kmenů slovanských, ano i u Němců, kteří některé z jeho sborů původně českých si vybrali a jim německé texty podložili. Skladby jeho vynikají ryze národním duchem, a proto tak rychle znárodnily, jako něžné Přijde jaro, cituplné Vlasti, Růže, rázné Orle, Husitská a j. — Zemřel v noci ze 17. na 18. prosince roku 1874.

BRONISŁAW GRABOWSKI

Za dnů, kdy nám Čechům a Polákům srdce teď znova mocně zabušilo láskou vzájemnou, kdy pocítujeme národní příbuzenství a totožnost přčetných nám společných zájmů živěji a ohnivěji nežli kdykoli dříve, přicházíme zajisté vhod, podávajíce podobiznu dávného, nejideálnějšího a zároveň nejčinnějšího reprezentanta literární vzájemnosti česko-polské: Bronisława Grabowského.

Je tomu bezmála již dvacet let, co Grabowski přibyl po prvé do Prahy, — muž tenkrátě ještě zcela mladý, plný touhy, aby rychle a důkladně poznal nás Čechy, plný ryzé a planoucí lásky k nám. Byl zjevem tak sympatickým, způsobů tak milých, že v kruzích pražských, zejména ovšem literárních, mluvilo se tehdy jen o něm a spatřován v něm apoštol oné duševní vzájemnosti mezi oběma národy sobě tak blízkými, o níž už otcové naši tak toužně snili, jež ale právě v oné době jako by byla zase usínala a hasla. Také jsme se nemýlili: Grabowski tím apoštolem skutečně se stal — on se jím *mohl* stát, neboť jeho nadšení bylo trvalé, a s nadšením pojil se talent.

Od té doby vykonal Grabowski úctyhodný kus

práce. V Polsce působil ku poznání českého života a české literatury; v Čechách budil zas lásku k životu a literární činnosti polské, a sice tím, že kdokoli z nás přál sobě nějakého poučení, s bezpečím se obrátil přímo na něho, a kterýkoli mladý polonofil podnikl cestu na poznání polských vlastí, našel u něho pohostinství, radu i průvod. Nemůžeme zde krátkými slovy vyvážit celý význam Grabowského; ale tolik je jisto, že ten význam je váhy velké a trvalé a že budoucnost bude zajisté mít pro něho uznání daleko výdatnější než přítomnost.

Grabowski není jenom přítelem Čechů, on je přítelem celého Slovanstva, a bratři Horvaté — seznali jsme to u příležitosti záhřebského divadelního vlaku — považují Grabowského právě tak za *svého* jako my. K tomu pak ještě přichází, že Grabowski vyniknul i literární plodností původní a že zaujímá v domácím písemnictví svém místo velice čestné.

Bronisław Grabowski narodil se 19. září 1841 v Kališi. Otec jeho byl úředník. Bronisław vychován v Piotrkově, kde ukončil gymnasium r. 1857, načež studoval od r. 1860 do 1862 na universitě petrohradské a poté čtyry leta na varšavské Szkole głównej, kdež zanášel se filologií a byl taktéž žákem českého básníka profesora Květa. Od roku 1866 do 1872 byl profesorem starožitných jazyků ve Varšavě, načež přesazen do Čenstochova, kdež žije a působí dosud.

Grabowski psával mnoho básní lyrických, jež podepisoval pouze křestním jmenem Bronisław. Ale také v dramatických pracích zkusil se záhy a vynikl v nich talentem pozoruhodným. Napsal dvě truchlohry z dějin Slovanů polabských *Mściwoj* i *Swanhilda* a *Syn Margrafa*, dále *Králevice Marka* a připravenou do tisku *Za krále Jana* (*Sobieského*); pak také ještě komedie *Na wodach*, *Sprzymierzeńcy*, *Wilk w owczarni* a dramatický obrázek *Drugi raz*.

Z četných novel uvádíme *Babusia* (kteráž vynikla na konkursu varšavském), *Dom pod cmentarzem* a

venkovské obrázky *Na lekkim chlebie* a *Na służbie Bożej*. K tisku má přichystánu větší práci *W stojącej wodzie*, cyklus to obrázků satirických, kárajících nešvary maloměstského života v Polsku.

Grabowski je ale zvláště neunavný v sepisování a uveřejňování větších i menších článků o západních a jižních Slovanech, a přeložil z češtiny i chorvatštiny mnoho povídek a básní, zvláště od Světlé, Vrchlického, Aug. Šenoy. Aby seznal lid český a chorvatský, podniká rok co rok v dobách feriálních delší a nákladné cesty; od r. 1868 navštívil Prahu a Čechy 11 krát, Jihoslovansko 5 krát.

Choť jeho Marie, rozená Krokowská, napsala několik zdařilých veseloher pro děti, poctěných cenou na konkursech ve Lvově. Rovněž překládá pilně z češtiny, zvláště povídky Světlé, Bozděchovu komedii *Z doby kotillonů* a Šubertovo drama *Probuzenci*. *Pfleggrův Telegram* byl v jejím překladě provozován ve Varšavě i na různých divadlech venkovských.

HEŘMAN PŘERHOF

V obci Žiželicích nalezá se na jistém domě pamětní deska a na té je psáno: „Zde narodil se Heřman Přerhof dne 1. června r. 1831...“ —

Kdo byl Přerhof?

„Když byl oblázek Přerhof zvaný zapadnul do nenasytné tůně smrti“ — abychom užili vlastních slov jedné z Přerhofových deklamovánek —, vzedmuly se vlny a v mocných kruzích nesly zlou svou zvěst dál a dál; a menšily se v dáli a menšily, až narazily o břehy časů a zanikly dnes téměř už zcela. Když Přerhof dne 27. března 1867 zemřel, bylo účastenství českého obecnstva při jeho pohřbu ohromné — a kdo z mladších ví *dnes* o Přerhofovi? — Ale památka jeho zaniknout

nesmí! Bylť on věru výdatným „oblázkem“, jedním z těch, které nám pomohly vyplnit tuň národního bez-
životí, aby suchou a bezpečnou nohou mohli vykročiti
ti, kdož jsou dnes živi a pro národ činni. Za nynějších
dnů feriálních, kdy téměř v každé české vesničce stu-
dentstvo pořádá zábavy a besedy, připomeňme si tedy
jednou zas jmeno „besedáře“, svého času nejčinnějšího
a nejoblíbenějšího!

Kdo sám kdy viděl a slyšel Přerhova deklamátora,
ovšem nezapomene na něho nikdy. Byl to zjev nikoli
obyčejný. Typ rozhodně jižní, smědý; široká, výrazná
tvář, vysoké čelo, dlouhé černé vlasy, hluboké, jiskrné
oči, s brvami jako černé klenby, vyvinutá ústa a
v nich řady sněhově bílých zubů. Když Přerhof de-
klamoval, byl v pravém smyslu slova „neodolatelný“. Nejpůsobivější byla však jeho deklamace, když z po-
čátku zdála se zcela opravdovou, když Přerhof mohl
začít emfaticky, stupňovat až do heroismu, a pak při
posledním verši, náhle ve veselou pointu vybíhajícím,
s nevinnou tváří pravého jehňátka rychle odbelhat
s podia. Mělť Přerhof jednu nohu zchromlou, klátivou,
a musil silné, ramenaté tělo své podpírat dlouhou
berlou. Ale nejraději on sám deklamoval „figurky“,
jak nazýval postavy žánrové, při nichž mohl i kostymů
užítí, a kvůli té své noze tedy Hálkova Frajtra Kalinu
a pak Vysloužilce, jehož si byl sám upravil dle nějaké
básně starší. Hálkovi říkal: „Pane švagře!“ — „Víte,
frajtr Kalina je váš, vy jste jeho otec — ale já jsem
jeho *druhý* otec!“ —

Noha Přerhofovi nevadila, aby se nebyl dal zapsat
také do Sokola. Při památné první slavnosti Řipské
vyšel si Přerhof také v šatě spolkovém, a když Soko-
lové přímým útokem vzhůru „dobyli hory“, byl Přer-
hof pořád mezi nimi, strkán, nešen, k smrti unaven,
ale — nepopustil! Rovněž vždy a bez oddechu čin-
ným byl i ve spolcích jiných, jmenovitě v Umělecké
besedě, tehdá mladé a malé. A kdekoli po českém ven-
kově potřebovali deklamátorské posily (tenkrát, před

20 a více lety, kvetly ušlechtilé zábavy jako zase teď), Přerhof byl ochoten vždy a přibyl buďto sám, nebo s pianistou Ludevítem Procházkou, s pěvcem Lukešem a j. j.

Činnost deklamátorská ovšem odvane a není po ní pak více stopy mimo v mysli pamětníkův. Avšak Přerhof zůstavil i stopy jiné. Vilímkův působivý Besedník redigován dle praktické rady deklamátora Přerhofa, a Humoristické listy měly v Přerhofovi spolupracovníka pilného a pro tenkrát kvetoucí rubriku „rebusovou“ redaktora přímo znamenitého. Přerhof zhotovil na *tisíce* rebusů pravých, dokonalých, a ty z nich, které neměly cenu pouze časovou, sebral Vilímek před několika lety do zvláštní knihy, jež vyšla pod názvem Rebusy Humorů a byla věnována „Památce Přerhfově“.

JAN BYDŽOVSKÝ

Čím stal se proslulý Dr Šamánek českému živlu v Liberci, tím zas jest inženýr Jan Bydžovský ohroženému a tak důležitému našemu Podrudohorsku. Bydžovský je tam středem vzdělavatelských snah, jež chtějí, aby český duševní život nezanikal v krajích, do nichž nahrnul se již mrav i jazyk cizí, a rovněž aby tamější mládež česká byla vychovávána na základech jen přirozených, vyvíjejících se z mateřštiny drahé.

Bydžovský je muž vzácné inteligence, železná píle a vůle nezlomné. Jaký význam mají podobní mužové zvláště v krajích ohrožených, řekli jsme na tomto místě už vícekrát a musili bychom vlastní slova svá jen opakovat — národ náš důležitost blahé jich činnosti plně cítí a co nejvděčněji uznává, a také jméno Bydžovského nese se po národě českém zvukem už stříbrně jasným.

Na posouzení velké činnosti a rovněž velkých úspěchů Bydžovského stačí zajisté, uvedeme-li krátce, že jeho přičiněním založena v Duchcově česká beseda, česká škola, česká beseda řemeslnická a tělocvičná jednota Sokol rudohorský. Mimo to že on má hlavní zásluhy o založení českých škol v Oseku, Mostě a Teplici.

U Bydžovského však činíme dnes při datech životopisných, obyčejně zde jen stručně podávaných, rádi výjimku; sdělujemeť alespoň o mládí jeho zprávy obšírnější, neboť Bydžovský prodělal tak tuhý zápas s drsným životem, že již v tom ohledu může se mu rovnati as málokdo. On nám všem může být vzorem vytrvalosti pravé a vůle neúmorné. Arci by stejného úspěchu při stejných svízelných nepodařilo se dosáhnout snad ani tisícátému. Nechtěli bychom, aby v podaném zde příkladu mnozí rodiče čeští našli pobídku, by vzdor žalné chudobě děti své věnovali studiím vyšším v naději, že ty děti jejich při vší bídě přece propracují se k postavení „panskému“. Vždyť většina těch nebohých mladíků rozmnožuje pak jen učený proletariát, beztoho již tak četný, a nejsou platni ani sobě ani národu. Vždy bychom raději viděli, aby rodičové ti přihlíželi spíše ke školám odborným, obchodním, řemeslnickým a p., bychom konečně i v těchto oborech dodělali se vrchu a stali se národem beze všech dnes ještě tak citelných mezer v třídách svých společenských.

Jan Bydžovský narozen v Nevřaticích r. 1835. Otec posílal jej do školy chomutické, avšak jsa chudým rolníkem, přidržoval jej zároveň také již ku všem obyčejným pracím na poli i doma. Na prosbu svou dán hoch pak do hor, aby naučil se německy; po krátkém čase však poslán do Jičína na hlavní školu. Asi čtvrt roku nato ztratil už otce, a matka, nemohouc ho dále podporovati, myslila již, že bude hoch musiti nastoupenou dráhu opustit. Tento však snažil se sám opatřiti sobě živobytí své a přinesl si ku konci roku vysvědčení prospěchu výtečného. Také později, na

reálce novobydžovské, musil starati se sám téměř o všechny potřeby svoje: za byt, jímž mu byla malá komůrka pod střechou na půdě, posluhoval jisté paní mistrové, obědy odbýval přechasto suchým chlebem, jehož za vypracování úloh od spolužákův obdržel, a večere vydělával si u jakés vdovy, kteréž dříví štípal a jiné domácí potřeby obstarával.

Když pak i jeho matka zemřela, byl Jan už docela odkázán na sebe sama; však jeho píle a vytrvalost upozornily některé občany na sirotka, takže obdržel asi čtyry obědy týdně a později též některé vyučování soukromé.

Roku 1857 nastoupil studia na technice v Praze a zde pomáhal sobě rovněž privátním vyučováním a vítanými příspěvky z nadace Skuherského. Bydžovský, přijat nato v technické kanceláři u státní dráhy za denní plat 80 kr., poznal však zanedlouho, že zde není vyhlídek; opustil proto úřad a — postavil se na zednické lešení, by co učeník naučil se řemeslu u pražského stavitele Kirpala. To byl nejtrudnější čas celého jeho života: absolvovaný technik učeníkem se mzdou 48 kr. denně! Po 18 měsících obdržel od pražského zednického cechu za vyučenou.

Pro praktický život takto již způsobilejší, nastoupil do technické kanceláře podnikatele pana Šebka, který ho zaměstnával jak při stavbě kralupsko-turnovské dráhy, tak i při trasování na křídle švádovickém. Po pruské válce odeslán Bydžovský ku stavbě tratě z Teplice do Duchcova, a pak do Děčína a Podmoklí, kde svěřen mu dozor na stavbu mostu přes Labe. A poté zaměstnán při stavbě viaduktu z Nuslí na Smíchov, kde tak se vyznamenal, že ho Šebek r. 1871 jmenoval inženýrem odborným a do Plas k stavbě dráhy plzeňsko-březenské odeslal. — Roku 1873 převzal B. nějaké práce u vrchní horní správy v Duchcově a zanedlouho zde také se ubytoval.

V Horní Michli u Prahy stojí vila a vedle ní závod Silvestra Krnky. Podotýkáme: v Michli *u Prahy*, kamž možno každému dorazit procházkou lehkou a hravou. Kdyby byl závod ten kdekoliv jinde než u nás, putovalo by tam sta lidí a veškeré ilustrované časopisy národa dotyčného dávno by sobě pospíšily přinést četné obrazy celku a všech jeho jednotlivostí — zvláště byl-li by přístup k závodu tak bezzávadný, jako je u Krnky, a uvnitř něho pak stejná ke všem navštěvovatelům ochota a hotovost přátelská.

Závod Krnkův je charakteristickou zvláštností nové naší doby, jest něčím, co za všech dob dřívějších patřilo k nemožnostem, je: závodem pro *vynálezy*. Zde stále myslí se — a sice s *výsledkem* — na mechanické vynálezy nové, na opravy a zdokonalování vynálezů posavadních. Krnka je par excellence *vynálezcem*. Ne každý dobrý mechanik je také *vynalezavým* mechanikem — řekli bychom, jako ne každý dobrý spisovatel je *vtipným* spisovatelem a má dar nápadů původních.

V kterém oboru že Silvestr Krnka vyniká, je známo. Jeho jméno je *světové*, což ovšem podmíněno celým také rázem našeho věku, nesoucím se předně k všemožnému zdokonalování pomůcek vojenských. Ale také Krnka je Kassandrou v užší i širší vlasti své, v Čechách i v Rakousku, on posud není „in patria propheta“, a musí-li dnes širý svět umět vyslovovat to české, souhláskové jméno Krnka, byl svět přiveden k tomu cizinou.

Vojenské vynálezy Krnkovy měly osudy zvláštní. Bouřlivé doby roku 1848 byly Krnku přinutily, že opustil Vídeň a usadil se ve Volyni, kdež k žádosti občanů zařídil si vlastní dílnu jakožto městský puškař, pracuje tu hlavně na zbraních tehdejší národní obrany. Když však tato rozpuštěna byla, použil Krnka volného času, aby uskutečnil myšlenku dávno již po-

jatou: zhotoviti ručnici, která by nabíjela se odzadu. První vynález tento byl úřadně zkoušen počátkem roku 1850; bohužel však považována tenkrát rychlopalba „za zbytečné maření náboje“, a zavedení systému Krnkova do armády rakouské tím zmařeno. — Roku 1856 předložil Krnka tedy znova vynález ten, zatím k větší ještě dokonalosti přivedený. Avšak odpověď, kterou obdržel, zněla, že „je s dostatek zjištěno, ručnice zadovky že pro potřebu vojenskou *se nehodí*“. — Dále předložil Krnka roku 1857 nový druh nábojů („Kürass-reisser“). Neobdržel — ani žádné odpovědi, avšak nový ten vynález způsobil, že na základě jeho odstraněna těžká jízda (kyrysníci) a že dle nábojů Krnkových hotoveny pak byly náboje k dělům rýhovaným čili taženým.

A takž se dělo Krnkovi doma ještě i s pracemi dalšími, až konečně byl nucen obrátiti se do ciziny, kdež byla již pozornost obrácena k jeho vynálezům. Vbrzku zavedena ručnice Krnkova po přísných zkouškách na Černé Hoře a na Rusi, během poslední rusko-turecké války pak i v Rumunsku a v Bulharsku. Rovněž přijat nový druh náboje, Krnkou vynalezený, a vystaveny na Černé Hoře i na Rusi velké továrny pro něj. Jak úřední zprávy ruské po válce oznamovaly, byly se vynálezy Krnkovy *vesměs* osvědčily výborně.

Nejnovějším vynálezem našeho krajana pak je „rychlič střelby“, jímž mají se drahé repetýrky státi zbytečnými. Leč podobá se, že ani vynález tento nedojde u nás povšimnutí dostatečného a — včasného. —

Silvestr Krnka narodil se 31. prosince 1825 ve Velkém Boru u Horažďovic. Otec jeho, kolář i zahradník, posílal ho do školy velkoborské a vimberské. Po smrti otcově ujal se hoča Novotný, přední tenkrát puškař vídeňský, posílal ho ještě po dvě leta do škol piaristických a vzal pak do závodu svého, jehož řízení mu později úplně svěřil. V zaměstnání tom žil Krnka do roku 1848 — pozdější běh jeho života jsme již co nejvšeobecněji načrtli.

Vojenská mechanika není však *jediným* zřetelem Krnkovým. Právě teď prohání se Krnka den co den ulicemi pražskými na novém vlastním vynálezu svém, na elegantním vozíku rukohybném, — budě zvědavost a obdiv všech, kdo ubírají se kolem. V době kvetoucího sportu velocipedistického zajímavý sport nový a zcela český.

JOSEF ŠMAHA

Naše Národní divadlo je ovšem dosud a bude ještě po hezkou řadu let v umělecké „průpravě“ své. Síly naše herecké (o silách operních zde dnes nemluvíme) podávaly už v divadle Prozatímním někdy věru kabinetní kousky svého umění — pravíme: *někdy*; ale *pravidelné* propracovanosti až k výši, alespoň některým ideálním požadavkům se přibližující, zůstávali jsme vzdáleni, částečně pro nutný tehdá chvat s četnými novými hrami, pak pro nedostatek samostatného repertoáru, pro neustálenost ředitelských poměrů, pro nedostatek odměn hmotných a pro dvacet jiných ještě příčin závažných. Některé z těch příčin nejsou ovšem odstraněny dosud; v jiných však směrech uleveno přece již značně a přísnější požadavky estetické nabývají plnější oprávněnosti. Záleží teď předně a hlavně na hereckých silách samých, abychom dosáhli *poměrně* alespoň brzy oné výše umělecké, na které stojí přední divadla národů ostatních.

Kdyby nebylo pravého a vhodného materiálu: opravdových talentů hereckých totiž, nemohlo by arcí o dosažení výše té být ani řeči. Ale my ten materiál bohudík *máme*. Ne nadbytkem, v slušném však množství. Máme herce, schopné rozvoje nejpěknějšího, a to herce také ještě dost mladé, že *mohou* rozvoje toho při dobré a výdatné vůli se dopracovat. Počítáme k nim

ochotně Josefa Šmahu, herce obecenstvu sympatického, umělce ducha bystrého a rozhodné síly.

Jako téměř všichni členové české činohry, také Šmaha je rodilým Pražanem. Narodil se dne 2. srpna 1848 v Karlíně. Vychován byl později v Pardubicích, kamž otec jeho, zaměstnaný na státní dráze, byl přesazen.

Otec chtěl, při tehdejším ruchu železničním, mít ze syna „strojvedoucího“. Předně a hlavně ale nechtěl, aby týž stal se snad hercem, a proto mu byl také co nejprísněji zakázán veškeren styk s „komedianty“. Ale „stalo se, co se státi musilo“, a dne 11. ledna 1869 vystoupil Josef — ovšem bez vůle otcovy — v Novém Bydžově co nově angažovaný člen společnosti F. J. Čížka.

Ostatní osudy jsou ty malé, valnými změnami se nevykazující, dle skromných poměrův českých rovněž skromné osudy českého herce. Přejít ku společnosti Švandově — engagement u divadla pražského — zase pokusy mimo Prahu — a konečně, poněvadž talent byl uznán, reengagement k divadlu zemskému, nyní tedy už Národnímu.

Šmaha je režisérem a zároveň jednou z předních výkonných našich sil. Režisér Šmaha vyznamenává se svědomitostí, herec Šmaha vyniká duchem. Ale umělec duchaplný, myslící, má do budoucnosti vždycky perspektivu bohatou — tedy „Nazdar!“ té budoucnosti Josefa Šmahy, herce našeho v oboru charakterním!

MARIE ČACKÁ

V době, kdy tolik zas a bohužel právem se žaluje na nevlastenectví českých dívek nebo aspoň na vlažnost jejich u všech opravdových věcech vlasteneckých, ne-

mohli bychom snad lepšího povzdechu volit, než jaký vyznívá ze slov Marie Čacké:

A kdyby ty hezké
naše dívky české
s celou duší české byly,
byly by nebeské! —

Hlas to z minulých dob. Z oněch dob, jež nazýváme „naivními“, „dětinskými“, protože rozkvétalo vlastenectví tenkrát květem svým nejbělejším. Jen kdybychom je měli všechny dnes zase, ty vousaté „naivní“ muže vlastence, jimž při slově „vlast“ jiskřil zrak v zanícení nevýslovném, a ty něžné ženy vlastenky, jež dovedly zaplakat při zvucích písně už proto, že to byla píseň česká! Byl jich všech dohromady jenom malý houfec — dnes je tu z práce jejich četná, velká generace česká; ale celá ta generace nemá tolik národního citu, mnoho-li ho měl onen houfec malý.

Jim stačilo ještě prosté jen slovo na vyznačení celého moře citu. Citu pravdivého, nestrojeného. Praví-li Čacká prostě: „Já bych za ni (za českou zemi) nezměnila žádný světa kraj“, vyslovila tím, co skutečně cítila. Jak jednoduchý, jak dojemně jásavý jest výkřik její, když sama sobě praví:

Pořád jen o *vlasti*
píseň má zaznívá —

a pak přece jen zas končí:

Inu v celém světě
není snad taková:
ona sama sebou
je píseň hotová!

Vůči nynějšímu stavu české poesie jsou písně Marie Čacké, Vlastimily Růžickovy a j. j. ovšem jen lučními

květinami, ale také přirozeny jako tyto a často tak stříbrného zvuku jako kterákoli pěkná naše píseň národní. Uvedeme schválně zde celou jednu píseň Mariinu, a sice jednu z cyklu písní „Matčiných“.

Až rozkvěte lípa,
slavík bude zpívat,

budu tě, dceruško,

do háje nosívat.

Sladký chládek bude

kolem tebe hrát

a pod hlavu útlou

lípa květy stláti.

Tu v soumraku tichém

budeš se učívat

jako pravá Češka

od slavíka zpívat.

Dosti dlouho se nevědělo, kdo Marie Čacká je a kde žije. Byla vydala již celé, z frančtiny přeložené povídky, a časopisy, jmenovitě Mikovcův Lumír, přinášely na čelném místě její básně, ale napořád byla považována za českou vesničanku, za „selskou básnířku“, ku kterémuž domyslu hlavně přispívaly její písně „vesnické“. Až pak r. 1858 vyšly u Jeřábkové v knihu sebrané Písně Marie Čacké a zároveň s nimi vešlo ve známost, že Čacká je vlastně Františka Pichlová, choť výborného našeho spisovatele Dra Božislava Pichla a dcera nezapomenutelného profesora Fr. Svobody. Sdílela s chotěm svým, mužem to často i trpce zkoušeným, ale vždy osvědčeným, dlouhá léta pravého štěstí rodinného.

Každému zajisté tane ještě na mysli, jak všeobecnou soustrast vzbudila zpráva časopisů o jejím úmrtí dne 18. března 1882.

Sláva památce vzorné vlastenky!

„Don Juan“ — „Figaro“, téměř století mladíci! Tento dnes stejně mladý, svěží a veselý jak onoho dne, kdy po prvé na divadelním jevišti vítězil, a onen stejně úchvatný a neodolatelný jak — nu jak před celými sto lety.

Na Don Juana díváme se my Češi, zejména my Pražané, jako by nám cele patřil. Každý ví, že „Juan“ u nás dokvetl, jaksi dozrál, každý zná, že jeho tvůrce Mozart s ním do Prahy se utekl a Pražany za nejpo-
volanější posuzovatele skladeb svých prohlásil, a každý dovede vyprávět, jak Mozart svou nesmrtelnou ouverturu k „Juanu“ psal pod dojmem pobytu svého mezi Čechy, a umí nám sdělit zajímavé jednotlivosti, jak že dílo to povstalo, jak ještě „inkoustem mokré“ vandrovalo do divadla, atd.

Byl to čin včasný i šťastný, že nyní správa Národního divadla nákladem neobyčejným Don Juana znova vypravila a vtělila mladému repertoáru svému. Důstojná to proprava k nastávajícímu jubileu, jež nás nenalezne nepřipravené.

Podáváme dnes — i doufáme, že každému vhod, — obraz přítelkyně Mozartovy — rozené Pražanky a ženy umělkyně, které sobě Mozart vážil nanejvýš. — Josefina Dušková narodila se z rodičů Hambachových roku 1756 v Praze. Byla znamenitá pianistka, pravá virtuoska, vynikla ale ještě více výtečným zpěvem svým. V největších hudebních slovnících „konversačních“ nalezáme její jméno a čteme chválu, že „vyznamenávala se přednesem velkolepým, výrazuplným“, že „byla zvláště výtečna v recitativu, a překonávajíc lehce největší obtíže zpěvu bravurního, měla i zpěv nešený úplně ve své moci“, že „sílu a zápal spojovala s citem a líbezností“. — R. 1777 zpívala v Solnohradě a zde spřátelila se s Mozartem, který už tenkrát pro ni napsal velkou svou sopráno-

vou arii Andromedy. O deset let později psal v Praze zvláště zas pro ni koncertní svou arii Bella mia fiamma. — Hlavní své triumfy slavila Dušková v Německu, v Drážďanech a ve Výmaru. Zpívala ještě roku 1804 veřejně v Praze v oratoriu Mesiáš, velebena, ano i opěvána, a zemřela někdy až v letech dvacátých našeho věku.

Manželem Josefininým byl František Dušek, narozený v Chotěborkách r. 1736. Dušek byl virtuosem pianistou, dobrým skladatelem, výtečným učitelem (odchoval L. Koželuha, V. Maška, J. N. Vitáska a j.) a vždy ochotným hostitelem hudebníků do Prahy přišlých. Jeho také Mozart nazýval svým „přítelem-otcem“ a na vile Duškově za Smíchovem (nynější Bertrámce čili Petránce) dokonponoval v klidu a štěstí svého „Juana“.

Za dne těšily tu Mozarta národní české zpěvy, ozývající se po celém okolí, při společných zábavách večerních pak naslouchal vlastním skladbám svým, přednášeným ochotnou vždy hostitelkou jeho Josefinou. Životopisci Mozartovi nazývají doby pražského jeho pobytu „nejšťastnějšími dny“ života jeho.

DR LADISLAV QUIS

Česká balada zaujímá v literatuře místo naprosto čestné. Kdyby u nás nakladatel některý podniknul vydání „knihy balad“, jak učinili Němci, Angličané a j., byla by to kniha i při výboru nejprísnejším nejen objemná, nýbrž také veliké poetické ceny. Objevilť se v nové naší literatuře asi týž poměr, jaký máme v písních prostonárodních: také mezi těmito zaujímá balada místo co nejzávažnější.

A mezi baladisty českými stojí Ladislav Quis v první řadě. On má pravý takt pro vybrání si vhodného

předmětu, má dostatek rytmického citu pro pravý baladní rozměr a má také dost chladné tvořivosti, řekli bychom vyčkávavosti, aby sobě k předmětu našel také vždy zcela vhodnou formu. Hned v první poetické sbírce Quisově, r. 1873 vydaném *Z ruchu*, jsou básně baladní čísla nejlepšími. A již zde dokázal Quis, že dovede básnit tak, aby básnický plod našel ozvěnu v kruzích nejširších, aby zprostonárodněl. Z té sbírky vážili také hudebníci příležitost ku skladbám zdařilým a Quisův „Ferdinand Březina“ nejen že se zpívá, jeho refrén: „Ferdinande, neboj se — Březina je s tebou!“ stal se i pořekadlem národním.

Od té doby osvědčil se Quisův talent již častěji. Opravdové studie vedly jej ku překladu Goethových *Balad* (vydaných v Poesii světové), dále pak k cyklu balad o *Hloupém Honzovi*, námi vydaných roku 1880 (s ilustracemi Krejčíkovými). Poslednější, z národních pověstí čerpané dílo lze považovati za první zdařilý pokus, aby národní mythos o přírodní, v lidu samém dřímající síle, o slovanském Herkulovi, došel výrazu uměleckého. Pokusů podobných stane se as ještě více u nás.

Ale hlavním dosud dílem Quisovým jsou jeho *Balady*, vydané loni v Besedách poetických. Zde jsou básně ceny trvalé, velké. V téže sbírce vydal letos Quis rozmarnou báseň *Třešně*, přijatou obecenstvem i kritikou co nejvděčněji.

Ladislav Quis narozen 5. února roku 1846 v Čáslavi. Studoval práva, byl několik let žurnalistou (Národní listy) a jest nyní advokátem v Přelouči.

JINDŘICH VILHELM

Jindřich Vilhelm, člen Švandovy společnosti, jejíž činnost ve směru národním jest u nás ještě nedoceněna, náleží ku kmenu starších herců českých. Na třicet let

již působí Vilhelm českým slovem, procestoval za tu dobu téměř celé Čechy, a všude zůstavil za sebou stopu a pověst dobrého herce. Ve smíchovské aréně, na jevišti Švandova krytého divadla „U Libuše“ působí vskutku také co miláček obyvatelstva pražského, vybíravého a přísného.

Kdy se Vilhelm narodil, nemohli jsme zvědít; komikové mívají veselou vlastnost žen, že den a rok narození nedovedou podržet v paměti. Avšak rok 1856 spatřil ho již při společnosti Prokopově. Že hrál po prvé v rytířském kuse Abelino úlohu „Memmo“, je věc vedlejší; že dostal hned z prvního představení „na svůj díl“ celé dva groše šajnů, je věc sice smutná, ale v tehdejších dobách pochopitelná: že ale velmi brzy nato hrál již „na engagement“ v Praze na divadle zemském a že tu nejen dobře, nýbrž hned výborně obstál, je již věc velmi čestná a zaznamenání hodná. Tenkrát — za Thoméa — hrálo se tu dvakrát v týdnu česky. Avšak Thomé tvrdil, že české hry mu působí jen škodu, a stalo se, aby té imaginární škodě se vyhovělo, že brzy zas byli herci pro české hry angažováni propouštěni a mezi nimi že nalezal se také Vilhelm. Na opravdovou lítost všech, kteří smýšleli upřímně s budoucím divadlem českým! Byl Vilhelm rozhodně oblíben. Jeho pečlivá, vždy ku charakteristice se nesoucí snaha, jeho působivá komika — druh tak zvané „komiky suché“ — učinily nám jej milým. Za zvláštní podotknutí snad stojí, že Vilhelm byl první komik náš, který opravdu dovedl zazpívat kuplet a dramaticky jej přednést.

Neztratil se ovšem, vyšel z Prahy. Byl pak u Stránského, u Kramuela, u Pokorného, u Švandy — a všude pomáhal budít lásku k českému divadlu. Také dnes ještě hodil by se dobře zas do rámce divadla zemského a obecenstvo by sobě jej oblíbilo zajisté za krátkou dobu znova. Avšak také u Švandy je „na svém místě“ — řekli jsme již, že činnost Švandovy společnosti je dosud nedoceněna.

Výtvarné umění je nejmladším letorostem umění slovanského, nejmladším dítětem našeho Parnasu. Pocho-pitelno. Při dějinném úkolu, jaký dosud Slovanstvo mělo, mohla vzkvést poetická дума, mohla rozeznít se i melodie, ale nebylo ani klidu ani dostatku, řekli bychom životního štěstí na výtvary štětce a dláta. Přece však čítáme již mezi svými výtvarníky jmena slavná a Vereščagin, Matejko, Siemiradzki, Jaroslav Čermák a j. j. mají slávu světovou.

Z jinoslovanských malířů je nám Čechům Polák Matejko nejsympatičtější. Srostl s mladým naším životem, s počátky nynější národní renesance naší. Byl tak ochoten, kdykoli mladá naše Umělecká beseda zažádala ho o některé ze slavných jeho děl, a nemálo tím přispěl k representaci slovanského umění v Praze, k representaci, již jsme vůči cizímu živlu tak nalehavě potřebovali. Té služby Matejkovi nezapomeneme nikdy.

Matejko je předním žijícím malířem polským. Činí se mu některé principiální výtky: že historické obrazy jeho bývají politicky tendenční a pak že značný počet jich nemá dramatickosti, od historických obrazů žádané, že jsou co do myšlenkového obsahu svého totiž spíše jen ceremonielní. Avšak jejich čistě malířské přednosti jsou vesměs zase tak velky, tak oslňující, že daleko převažují výtku všelikou. Rovněž lze říci, že obě uvedené „vady“ jsou vlastně jednou jedinou, že Matejko volil ceremonielní slavné momenty také jen z důvodu politického, na oslavu svého národa. Že Matejko dovede být dramatikem přímo úchvatným, dokázal svým Reytanem. Až do Reytana jsme jmeno Matejkovo vůbec neznali, jako ho neznal ostatní svět evropský; ale od jediného obrazu toho počíná ihned Matejkova sláva světová. Reytan zachvěl divákem každým, jak myšlenkou svou, tak dokonalým prove-

dením. Že pak Matejko je vůbec velkým myslitelem, závažným psychologem, toho důkazem jsou již četné, jím malované podobizny — Matejko je ze všech žijících malířů portretistou nejlepším.

Jan B. Alois Matejko narodil se 30. července r. 1838 v Krakově. Noviny svého času vypravovaly, že otec jeho původem svým byl z Čech, — nevíme, mnoho-li na tom pravdy. Hlavní své umělecké vzdělání obdržel Matejko od Pilotyho v Mnichově.

Dosavadních, vesměs cenoplňných děl Matejkových je již celá skvostná galerie, ale hlavními díly Reytan, Unie lubelská a Štěpán Báthory.

Matejko byl již několikráte návštěvou v Praze a vždy ovšem zde milým a vítaným hostem. Přáli bychom si, aby slíbený nám „divadelní vlak“ z celé Polsky přivezl také jeho zase s sebou, bychom mu mohli opět stisknout ruku, která k nám povždy se osvědčila tak přátelskou.

BETTY FIBICHOVÁ

O hlasy altové a tenorové je za posledních desítiletí po Evropě nouze. Dějepisci kultury lidské připisují to okolnosti, že obé pohlaví lidské vyvinuje se již samostatněji, každé individuálněji pro sebe, a zcela různým vychováním že odlišují se ženské i mužští vždy víc a víc co do tvárnosti své i co do všech příznaků životních vůbec, a proto tedy že nyní na příklad máme sice dost basů a sopránů, ale hlasů středních a jaksi prostředkujících, altů a tenorů totiž, zato méně. U nás však jsme neměli ani co do těchto hlasů nikdy citelnou, nebo alespoň dlouho trvající nouzi — rosteť u nás právě všechno, i umění samo, z lidu, ze tříd tak zvaných nižších a středních, a ty se ještě nápadně neodlišují.

Vzdor té theorii, která má zajisté kousek pravdy pro sebe a jejíž hlavním zastancem jest Němec Riehl, byl by však takový hlasový zjev, jaký byl alt slečny Hanušovy — nyní paní Fibichové —, když nám po prvé zazněl v prostorách českého divadla, býval považován v dobách všech, i těch nejvzdálenějších, za zjev *fenomenální*. Jakožto největší alt platí v dějinách divadelních alt Albončin, a k hlasu Alboninu přirovnáván tenkrát hned hlas slečny Hanušovy — ne námi, nýbrž Němci, uslyševšími jej po prvé s kruchty chrámové. Paní Fibichové scházelo snad jen, aby byla hned první své mládí prožila v ovzduší velkoměstském, v ovzduší uměleckém, a její jmeno mohlo se státi světovým. Hlas, ztepilá postava, krásná tvář — vše ji poukazovalo k divadlu.

Však je tomu také již bezmála dvacet let, co ji čítáme k předním silám českého umění, — doba, ku které i dáma ochotně se přizná, když je pravou umělkyní. Pomáhala nám přes léta nejtěžší, vytrvala při nás vzdor odměně až běda chudé — jsme jí zavázáni díky. A zaznamenává-li historie Národního divadla, že na jeho jevišti první slovo k obecenstvu pronesla právě paní Fibichová — jakožto Radmila v Smetanově Libuši —, je to zajisté příjemná upomínka nejen pro ni samu, nýbrž i pro nás. Mnohé opery repertoáru svého nedovede si obecenstvo prozatím bez Fibichové ani myslit; takž z domácích Prodanou nevěstu, Čertovu stěnu, Tajemství, Hubičku, Šelmu sedláka, Zakletého prince, Blaník, Karla Škretu, a k těm druží se ještě celá řada oper cizích.

Paní Fibichová narodila se v Jilemnici. Roku 1866 počala se učit u hudebního mistra Appé v Praze. R. 1868 dne 4. ledna vystoupila po prvé na jevišti českém jakožto abatyše v Bendlově Lejle a byla ihned angažována. Roku 1875 stala se chotí proslulého našeho skladatele Zdeňka Fibicha.

Vzpomínka „dušičková“. Přinášíme dnes podobiznu muže, k jehož jmenu a slávě nemůžeme tím přičiniti ani nejmenšího, svědka nejprvnější doby národního našeho obrození, prvních těch časů ještě téměř předjitřních — šerých a drímotných. Muže, jehož podobu nemá v paměti třeba ani ten, kdož vícekrát navštívil již koby našeho Musea, ozdobené jeho obrazem; jehož jmeno zná však dnes snad každé české dítě. Josefa Dobrovského — „otce slavistiky“.

Nemůžeme zde vypočítati všechny důležité spisy jeho — jeť jich věru na půlsto. Bylť Dobrovský dlouho živ a jeho píle nedovolovala odpočinku. Ale již v dosti mladém věku těšil se jmenu velkému, uznávanému od veškerého současného světa učencův. Vždyť také Němec Goethe vzdal mu nekrytý hold svůj! Dobrovského význam duševní je charakterisován tím, že jsa první pracovník v oboru svém zvoleném, dal oboru tomu ihned základy pro všechny věky.

Palacký, Brandl psali Dobrovského životopisy, a je-li pravdivé pravidlo, že váha muže naznačuje se již tím, jaké že nalezl životopisce, je váha Dobrovského oběma uvedenými jmeny zajisté jasna. Nám zde zbývá jen, abychom ze životopisů těch podali obrazec, jak se ustálil v encyklopedii naší:

Dobrovský byl první zpytovatel, jehož bystrý zrak vnikl v podivuhodné ústrojí slovanského jazyka a je odkryl. Jeho 50leté působení v oboru tom proklestilo cestu všem pozdějším slavistům. Jmenovitě pak o svůj národ získal si nesmrtelné zásluhy zevrubnou opravou české mluvnice a pevným ustanovením jejích pravidel. V oboru dějepisu bylo působení Dobrovského více kritické než plodné, jmenovitě v tak zvané malé kritice byl pravým mistrem. Nespravedlivě mu činěna výtky, jako by naskrze nebyl přístupným lepšimu přesvědčení; důkazem toho jest, že následkem pokračujících

studií svých nejednou mínění své o mnohých věcech změnil. Mělť on pravou skromnost velkého ducha, který povědom sobě vyšších idejí dobře cítí nedokonalost i nejvýtečnějšího díla svého. V čemkoli se mýlil, zajisté dalo se to v dobrém mínění, a teprve v posledních letech svých jevil nedůtklivost a rozdrážděnost, kdekoli se domýšlel, že se mu křivdí, k čemuž zajisté přispívala i jeho duševní choroba.

Dobrovský pokusil se také v botanice ne bez úspěchu. V jeho Entwurf eines Pflanzensystems nach Zahlen und Verhältnissen (v Praze 1802) určitě již poukázáno na zákony přírodní, o nichž teprv později jednali Fest, Decandolle a Cassel.

Dobrovský byl muž sličný, vzrůstu vysokého a štíhlého, obličeje výrazného, držení těla přímého a pevného i ve vysokém stáří, chování nenuceného a uhlazeného. Podobizna jeho, výborně od Kadlíka r. 1821 vyvedená, nalezá se v sále bibliotéky Národního muzea v Praze.

Povaha Dobrovského byla v pravém smyslu šlechetná; kde měl příležitost konati nějaké dobrodiní, činil to bez rozdílu osoby, ačkoliv nebyl tak snadno přístupen citům tklivosti. V kruhu přátel býval rád vesel a miloval vtip a žert, jímž sám výtečně vládnul, nepřekročuje přitom nikdy mezí slušnosti; proto, jakož i pro duchaplnou zábavu, jakou uměl poskytnouti, byl velice oblíben v nejvzdělanějších společnostech pražských.

Knihovna jeho, jakož i většina pozůstalých po něm rukopisů dostaly se Českému museu.

Josef Dobrovský narodil se dne 17. srpna r. 1753 a umřel dne 6. ledna r. 1829. Byl knězem, vychovatelem a učitelem. Větší část života svého trávil v rodinách předních našich šlechticů — tenkrát byla česká šlechta věru ve mnohém ohledu „národnější“, nežli je dnes.

Dobrovský pochován v Brně.

Právě se zakončuje první rok Národního divadla. Nesmíme říci, že rok ten neměl pro národ náš ovoce mnohé a krásné. V politickém ohledu posloužil nám mladý ústav náš přímo znamenitě. „Divadelní vlaky“, naprosto nový ten zjev v životě kulturních národů, dokázaly světu, jak vysoko dovede cenit národ náš vzruch duševní, květ svého umění, a připjaly veškeré větve národa ku Praze svazkem tak pevným, že není možno rozrušení. Dále dokázáno za rok ten opět, že jsme nestavěli divadlo své jenom pro parádu, že pravé umění nalezá teplý stánek spíše u nás než u mnohých národů větších a bohatších. Opera i činohra formou a hodnotou svou doznaly všeobecné chvály.

V některém ohledu ovšem přece ještě nedosaženo toho, čeho jsme — v přílišné snad sankviničnosti své — najisto očekávali. Dramatická literatura nemá dosud mohutnějšího květu, než měla dříve. A odchování nových sil hereckých vlastně ještě ani nezačalo. K oběmu je ovšem třeba delší doby a doufejme, že hned první „šestiletí“ v obém tom směru vykáže se výsledky přece jen zdatnými.

Poetické plody není lze vykouzlit, ale odchování, pátrání po hereckých silách nových musí začít věru záhy. Do té doby dobře nás potěší vědomí, že nynější stav našeho herectva je zárukou bohdá pro pěknou ještě řadu let. Mámeť nejen umělce výborné, ale zároveň dosti mladé, nalezající se právě v nejplnější síle, kteří odolají žíravému času as dlouho a dlouho. A mezi umělce ty počítáme Antonína Puldu.

Pulda je muž teprve třicet šest let starý a náleží divadlu přece již po celých osmnácte let — zrovna již polovici svého života. Přišel k divadlu velmi mlád, pln nejjarejšího ohně a nadšení, a třeba ihned s vděčným uznáním dodati zde, že oheň i nadšení zůstaly u něho dodnes, ba že obě ty vlastnosti ještě se stupňo-

valy: co do ušlechtilosti. Je to herec nejpravějšího zrna: talent jeho byl zjevný hned v nejprvnějších, zápasících ještě počátcích, a pokrok musil se mu doznati pak od roku k roku, ba téměř od úlohy k úloze. Puldovi není žádná úložka „příliš malá“, aby jí nevěnoval dostatek pravé herecké píce, a není žádná úloha „příliš velká“, aby na ni nedosáh talentem svým tak, že vždy a vždy osvědčuje myslícího herce. S potěšením konstatujeme, že při daleké většině úloh Pulda nejen uspokojuje, nýbrž vynucuje přiznání, že tvoří a hraje dle plných intencí básnických.

Antonín Pulda narodil se roku 1848 v Praze. Převážná většina našich lepších herců je vesměs „křtěna Vltavou“ a je to úkaz přirozený: velkoměstské dojmy nejvíce přičiňují k buzení talentů dramatických. Roku 1866, za pruské okupace, vystoupil po prvé na jevišti Novoměstského divadla.

Režisérem jmenován Pulda roku 1880, lze říci, že na rozhodný prospěch našeho ústavu. Vynikáť režisér Pulda jak porozuměním všeobecnému rázu hry, tak vkusným uváděním do scény a vypracováním vždy co nejpodrobnějším.

FRANT. ZÁKREJS

František Zákrejs náleží rozhodně do řady zajímavých žijících spisovatelů českých. Je polyhistorem a a také byl dle toho literárně činným ve směrech co nejrozmanitějších, a ve všech podal plody pozoruhodné.

Narodil se dne 7. května 1839 v Poličce, odbyl hlavní školu ve svém rodišti, gymnasium v Hradci Králové, absolvoval v Praze a ve Vídni práva a působil ve veřejném životě ve více vlasteneckých směrech: jako samosprávný úředník a spisovatel, jako redaktor

knihoven, dramatický básník, románopisec a novelista, literární historik atd.

Zákrejsovy studie estetické děly se na základě nejširším, ale hlavně byl se věnoval dramaturgii, především původní dramaturgii francouzské. V Praze a ve Vídni měl pak dostatek příležitosti, aby theoretické své vědění doplnil názorem praktickým, a lze říci, že různá a četná pojednání dramaturgická, která posud uveřejnil, mají cenu absolutní. Nebylo arci divu, že brzy také pokoušel se sám o sepisování kusů původních, a jeho hry byly za doby našeho divadla Prozatímního občasným, skutečným osvěžením repertoáru. Prvním kusem jeho byl Národní hospodář, poctěný roku 1879 cenou Fingerhutovou. Dalšími hrami jsou Anežka a jmenovitě Poděbradovna, pětiaktová truchlohra původní, provozovaná na divadle pražském s výsledkem rozhodným; pak Rozvadění bratři, Červenobílá stolítko a j.

Roku 1873 převzal redakci Národní bibliotéky, Všeobecné knihovny, Sbírky dramatických spisů, pak zábavno-poučné části kalendáře Posla z Prahy.

Z beletristických prací Zákrejsových vyšel v Osvětě, kamž Z. skládá hlavní své práce estetické, jediný jeho román Národovci, který zabývá se současnými motivy národními, mezinárodními a sociálními. Hlavní činnost jeho v oboru beletrie platila však dosud povídkám humoristickým, jichž sepsal již řadu dlouhou, mezi nimi pak mnohé práce ceny trvalé.

Činnost to rozsáhlá; avšak jakkoli mnohé ty práce udrží se nám již co pravé obohacení literatury, my jsme přesvědčeni, že Zákrejsův talent sahá přece ještě značně dál. Jmenovitě divadlo naše spatří asi ještě více jeho plodů, jež budou ku potěše nám i spisovatelů.

Ejhle — český dělník!

Nebudeme hledat slov, nebudeme pronášet chválu. Vše, což bychom o něm říci dovedli, bylo by stínem naproti tomu, co cítíme, bylo by kouskem hlíny, těžké a bezcenné naproti tomu moři vlasteneckého citu, jaké se vlnilo v duši prostého toho muže. Je mrtev, žádná pochvalná zmínka mu více nezalichotí, žádné vyznamenání lidské mu více nemůže být odměnou. Největší odměnu vzal sobě do hrobu s sebou! Jak asi po celé živobytí své pracoval a se snažil, myslil a strádal, aby vlasti své mohl prokázat službu nějakou, — a jak asi mu bylo neskonalé blaze, když viděl, že tu službu prokázati již může, když cíť konec svých dnů věděl, že vskutku ji prokázal!

Prostý dělník dobrodincem svého národa. Prostý dělník zakladatel škol. Prostý dělník vzor smýšlení vpravdě šlechtického... Zdola, z lidu roste naše síla — všímejme sobě lidu, z něhož nám vyrostlo posud všechno, co máme, všímejme sobě českého dělnictva, ono je tou pevnou kostrou, která drží celý národní život náš.

„Usedlost č. 404 v Jablonci (v okrouhlé ceně asi 20.000 zl.) odkazuje se Ústřední matici školské —“ zní závěť Antonína Chvojky, prostého pilníkáře. Jak asi by měly dle toho znít závěť našich velmožů rodem, bohatstvím a společenským postavením?!

Životopis Chvojkův je krátký: Narodil se roku 1833 ve Veleně u Prahy. Odbyv domácí školu, šel na učení pilníkářské, a sice do Prahy na Poříč. Po třech letech vybral se na vandr, do Štýrska, pak do Uher a do Vídně, načež se zase do Prahy vrátil a u dřívějšího mistra svého práci přijal. Odtud přesídlil do Liberce a konečně do Jablonce, kdež roku 1861 samostatně se zařídil. Rok nato se oženil a pojal za manželku dceru jednoho z tamějších továrníkův soukenických, Něm-

kyni. Byl pracovníkem neunavným, občanem ve všem vzorným. Manželství jeho zůstalo bezdětné. Pražské listy ze dne 13. listopadu t. r. přinesly telegrafické zprávy o úmrtí i kšaftu jeho.

„Svatomikulášský“ dar Chvojkův zůstane všem Čechům ve věčné paměti.

ANTONÍN PEKA

Moravané ani nevědí, jakou míru lásky my chováme k nim, s jak živým citem sledujeme každé hnutí jejich. Koho bychom také na tom širém světě milovali, když ne vlastní rod, vlastní krev svou! Kdyby ale ani nebylo té opravdovské lásky rodinné, kdybychom byli pouhopouzí sobci: taková událost, jakou je nastávající otevření českého divadla v Brně, musila by zájem náš vzbudit v míře přece zajisté plné.

Národní divadlo pražské vzrušilo důležitostí svou veškeré vrstvy národa. Zajisté pokvete, zajisté se rozvine, a bude jakožto přední ústav zemský povždy pevně chráněno v bytosti své. Ale již dnes se ukazuje, což ovšem se předvíдалo, že zde stojí ojednocené, osamotnělé. Bude potřebovati častějšího osvěžení svých sil hereckých, ano i sil literárně pro ně činných, a obého nemůže dosíci bez průpravných divadel vedlejších. Také jest úkol, na jedině naše divadlo vznešený, příliš velký, než aby dostáti mu mohlo i při vedení nejlepším. Máť naše divadlo v opeře i činohře držeti se na výši světové, má sobě osvojiti tak zvaný klasický repertoár všech literatur, má podporovat, pěstovat a ku zralosti přivádět produkci domácí, má výkony své přivést na výši dokonalosti — příliš mnoho na ústav jediný! Není pražádné pochybnosti, že Národní divadlo podporných těch ústavů potřebuje, že jimi dosavadní naše divadla předměstská, ač pilně plní úkoly své

v obyvatelství našem, přece jen v dostatečné míře nejsou, že i v Praze samé tedy musí ještě povstat podobný ústav nový. Dle toho je přirozeno, že chováme naději, divadlo brněnské že časem svým se stane, ano musí se stát jednou z *předních* podpor pražského divadla Národního, platným doplňkem jeho. Když teda i odpočítáme stránku citovou, je pochopitelné, že *musíme* těšiti se nyní s Moravany a že jejich slavnost divadelní je zároveň slavností naší. —

Podáváme dnes podobiznu stavitele toho divadla brněnského, inženýra pana *Antonína Peka*. Muž ten téměř od 30 let působí v předních řadách národních buditelů na Moravě a hlavně v Brně. Není jednoty vlastenecké, není podniku národního, jimž nebylo by se dostalo účinné jeho pomoci v každé příčině. Horlivě zasazoval se o založení *českého čtenářského spolku* i o založení pěvecké jednoty *Besedy*, kteráž více než 20 let měla ho místopředsedou, dlouho spolu i sbormistrem a archivářem. R. 1863 byl Peka mezi nejčinnějšími členy výboru pro velikolepou *slavnost cyrilometodějskou*. Roku 1870 přičinil se o založení ženské pěvecké, později vzdělávací jednoty *Vesny*, jejíž byl i sbormistrem. Roku 1871 měl vrchní dozor nad stavbou *besedního domu*, jehož stavitel, architekt Hansen, byl osobním jeho přítelem. Když pak roku minulého skutkem se stala myšlenka *Národního divadla brněnského*, tu Peka hned od počátku jal se úsilovně starati se o to, aby záhy vyplnila se dávná tato tužba všech Čechů moravských, a najmě arcí brněnských. Jsa znalcem odborným, řídil stavbu prozatímné budovy divadelní, zejména však neúmornou činností svojí jakožto pokladník družstva přispěl k tomu, aby záhy pořízeny byly nutné ku stavbě prostředky peněžité. Dodáváme ještě, že v červnu t. r. Peka byl vůdcem druhého *divadelního vlaku* brněnského. —

Antonín Peka narodil se roku 1830 v Držovicích u Prostějova.

„Kratochvilná historie měst a míst v zemích koruny Svatováclavské“ učinila v době, kdy po kouscích a drobtech různě v našich Humorech vycházela, pravou sensací. Národ náš zajisté posud na žádném díle nepracoval spolu tak všeobecně, tak ochotně a vesele jako na tomto. Proslulá „láska k bližnímu“ slavila tu své hody, a kde co věděl soused na suseda, už to napsal na bílý papír, svěřil rychlé poště a zaslal rovněž proslule mlčelivým Humorům. Není tedy pražádné pochybnosti, že přední a hlavní původce té národní mely zajímá u nás kruhy co nejširší a že se zavdčujeme obecenstvu, podáme-li mu zde podobiznu hříšníka toho.

Arci se nám ukládá tím samým už tíživá reserva, že máme psát o vynikajícím spolupracovníku svém. Avšak jméno Primus Sobotka je v českém národě tak známo, že třeba jen je vysloviti, aby každý se zvukem tím spojil sám již představu určitou a pochlebnou. Sobotka patří mezi nejtišší, a přece nejsympatičtější, mezi nejméně se nabízející, a přece nejhledanější spisovatele naše. Je to spisovatel nejčestějšího zrna, a tu českost jeho vidíš právě tak v celém směru životních jeho studií, jako v každé jeho jednotlivé práci literární, ba i v každém jeho třeba sebemenším překladu z cizích jazyků, vyznačujícím se vždy zcela osobitým, českým tedy rázem svým.

Primus Sobotka je spisovatelem vlastně rázu nejopravdovějšího a dotčená jeho Kratochvilná historie, vycházející nyní soustavně sebraná a doplněná, vykvetla mu z opravdových jeho studií, jako někdy veselá rostlina vykvétá i z povrchu pevné skály. Sobotka sobě učinil životním úkolem, přispět studiemi svými k obohacení literatury mythologické, pro nás tak důležité a přece dosud nejméně pěstované. Jeho „péčí Matice české“ vydaný spis Rostlinstvo a jeho

význam v národních písních, pověstech, bájích, obřadech a pověrách slovanských je dílo o sobě již proslulé, ale přece tvoří ono jen první část spisu, jenž je věru určen, aby jméno Sobotkovo ve spisovnictví českém a vůbec slovanském ctílo se provždy.

Neuvádíme dlouhou řadu ostatních spisů Sobotkových; stačíť pojmenování tohoto díla jediného, avšak monumentálního.

SAMUEL TOMÁŠIK

Litujeme tentokráte upřímně, že textu k podobiznám na první naší stránce se nalezajícím nemůžeme věnovati místa obšírnějšího: jednáť se nejenom o životopis oslavencův, nýbrž o sám kus českých dějin.

Přinášímeť dnes podobiznu Samuela Tomášika, básníka našeho Hej Slované, jenž byl právě za padesátiletého jubilea písně té v Praze naší oslavován nejen okázale, nýbrž také vřele a upřímně. A zajisté by při té příležitosti bylo žádoucno, aby nepsal se jenom článek pouze panegyrický, nýbrž článek, podávající úplnou historii památné písně té, ku kteréž přispěli by všichni pamětníci naši. Historii písně, která znívala před rokem 48tým jen jakoby nepovšímaná modlitba zbožných žebronících dušiček, písně, která roku 48. hřímala na barikádách, kterou jsme v letech padesátých, v době smutku, zpívali na znamení svého vzdoru a při které jsme zaplakali, když jsme ji po času tom mohli si zazpívat zase volně a netísněně.

Je to zvláštní náhoda, že do téže doby spadá také jubileum druhé písně naší národní a rovněž historické, našeho to Kde domov můj? Avšak u příležitosti zahájení her v Národním divadle byli jsme v tehdejších svých obrázkových skupinách přinesli jak podobiznu Tyla, básníka písně, a Škroupa, jejího skladatele, tak

Karla Strakatého, jejího předního uměleckého interpreta, a nemohouce se opakovati, obmezujeme se dnes tedy jen na básníka soudobého Hej Slované, Samuela Tomášika. Nebudeme však ani zde šířiti se dále o významu politickém písně jeho, vždyť význam ten je dnes, po slavnostních dnech pražských, každému českému srdci dobře povědom. Tomášik sepsal Hej Slované dne 2. listopadu roku 1834 v den „věrných dušiček“ pro všechny „věrné dušičky“ české, sepsal je v truchlém roztoužení nad časovou pohromou českého národa a přišel nyní do Prahy po půli věku, aby uslzeným zrakem svým spatřil, že národ dobu poníženosti a slabosti své vítězně již překonal.

Samuel Tomášik narodil se dne 18. února 1813 v Jelšavské Teplici, kde otec jeho byl evangelickým farářem. Po smrti otce byl T. zvolen církví jednohlasně za jeho nástupce a uloženo mu, aby jakožto již vysvěcený kazatel navštívil některou universitu cizozemskou. A tu roku 1834 přibyl do Prahy, kde složil píseň Hej Slované. První manželství jeho nebylo šťastné, vzal si šlechtičnu, s kterou se však pro její aristokratické výstřednosti dal rozvésti; z druhého manželství obdařen byl dvěma syny a dcerou, ale synové mu zemřeli, když už veřejně jali se působiti.

Samuel Tomášik požívá jakožto kněz všeobecné vážnosti u svých spoluobčanů, hájiv důrazným způsobem, aby církev slovácká nebyla pomáďařena. Roku 1856 byl zvolen za seniora, kteroužto hodnost po pěti letech však zase složil. Roku 1862 bylo k ponuknutí jeho založeno slovenské gymnasium ve Velké Revúci, o jehož rozkvět všemožně pečoval, nelekaje se se své strany žádných obětí. Když pak se Maďaronům podařilo gymnasium zrušiti, oddal se Tomášik působení literárnímu a psal co nejpilněji do časopisů i kalendářů; pracemi svými přispěl nemálo k utužení národního smýšlení svých krajanů.

Tyto dny bude vydán skvostný spisek na oslavu písně „Kde domov můj?“ Opakujeme přání, aby spisek

podobný byl také ještě vydán na uctění písně Hej Slované a k němu aby přispěli *vynikající pamětníci* desítiletí minulých.

JOSEF A. ŠRŮTEK

Za svátečních dnů vánočních, náležejících předně a hlavně věku nejmladšímu, je zajisté na čase, abychom si připomenuli jednoho z předních dobrodinců *mládeže české*. Jest to *Josef A. Šrůtek*, nyní kanovník v Hradci Králové, zakladatel *Dědictví maličkých*.

Čím že je nám „Dědictví“ to? „Dědictví“ je po Čechách dosti známo, ale přece zde pravíme: je to jeden z nejdůležitějších našich ústavů národních. Účelem jeho jest: budití přiměřenými a dobrými spisy v útlé hned mládeži chuť ku čtení. Známo, jak *čtenářství české* dovedlo udržeti národního ducha v lidu našem za dob nejhorších a jak přispělo v letech probuzení k rozvoji veškerého našeho života. Čech, poukázán na svou rodinu a na svou chýži, viděl v knize kapličku, v níž jeho duch se zotavoval, nových posil bral, viděl v ní kazatele, jehož slovům naslouchal s dechem zatajeným a duchem povznešeným. Kniha byla mu útulkem v dobách, kdy mněl se za ztracena a opuštěna od celého světa. To „čtenářství“ nesmí nám tedy vymizet, abychom neutrpěli také nadál pohromy velké. Aby pak se nám udrželo najisto, k tomu hledí právě „Dědictví“ Šrůtkovo.

„Dědictví maličkých“ slavilo dne 20. dubna l. r. své pětadvacíleté jubileum. Bylo založeno tedy v době, kdy nám musilo nahražovat i samy školy národní. Za dobu tu rozšířilo mezi mládeží českou přes 400.000 výborných knih a čítá dnešního dne na 38.000 účastníků. Spisy svými přispěli k němu spisovatelé nej-

výtečnější, jako František Pravda, Karolina Světlá, Josef Ehrenberger a m. j.

Nejen obsah knih, také celá zevnější jejich úprava a přidávané k nim nyní barvotiskové obrázky budí v útlé mládeži chuť ku čtení. Za poplatek dvou zlatých, které mohou rodiče složit za dítě své třeba hned v prvním roce věku jeho, dostává toto veškeré spisy „Dědictvím“ vydávané až do svého 16. roku. V případě úmrtí dítěte obdržují rodiče knížky ty. Školy obecné platí 5 zl. jednou navždy pro všechny časy. Chudým, avšak pilným dětem dostává se údství za odměnu.

Roku 1860 založeno (Šrůtek byl k němu dal podnět ve „Školníku“ již o rok dříve), rozkvétá „Dědictví“ vždy šíř a šíř, a dnes, po čtvrtstoletí, není to snad spolek již znavený a vysílený, nýbrž zabírá vždy větší kruhy mládeže naší a počet jeho členů zajisté se ještě zčtverásobí. To činí rozumná redakce vydávaných spisů, nehledící k žádným tendencím stranicovým, nýbrž jen k ušlechtilému jádru. Také došlo „Dědictví“ uznání co nejvšestrannějšího i mimo kruhy české, a uvádíme jen světovou výstavu pařížskou z r. 1867, kde vyznamenáno již skvělou pochvalou.

Velezasloužilý zakladatel a redaktor Dědictví maličkých P. Josef A. Šrůtek narozen v Náchodě 2. září 1822.